

πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Σεπτέμβριος 2006

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

μετατροπή αποθήκης στο λιμάνι του Πειραιά σε
Μουσείο Απόδημου Ελληνισμού

επιμέλεια: Σκλάβου Ευαγγελία
επιβλέπουσα καθηγήτρια : Θεολογίδου Κλεοπάτρα

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1 Το λιμάνι του Πειραιά

1.1	Η ιστορία.....σελ. 1
1.2	Το χθες.....σελ. 1
1.3	Το σήμερα.....σελ. 4

Κεφάλαιο 2 Το κτίριοσελ. 7

Κεφάλαιο 3 Η χρήση

3.1	Τα κριτήρια.....σελ. 9
3.2	Η ιδέασελ.13
3.3	Το σενάριοσελ. 18

Κεφάλαιο 4 Η πρόταση

4.1	Το υφιστάμενο κτίριοσελ. 19
4.1.1	Η χωροθέτηση των λειτουργιών. Το σενάριο αναλυτικότερα.....σελ. 19
4.1.2	Η σκηνογραφίασελ. 25
4.1.3	Οι επεμβάσειςσελ. 28
4.2	Η νέα κατασκευήσελ. 30
4.2.1.	Η χωροθέτηση των λειτουργιώνσελ. 30
4.2.2	Η αρχιτεκτονικήσελ. 32
4.3	Η επικοινωνία.....σελ. 36

Επίλογος.....σελ. 41

Περίληψη στα Ελληνικά.....σελ. 42

Περίληψη στα Αγγλικάσελ. 44

Βιβλιογραφίασελ. 46

Ευχαριστίες.....σελ. 48

Σχέδια (αποτύπωση και πρόταση).....σελ. 49
--

1. Το λιμάνι του Πειραιά

1.1 Η ιστορία

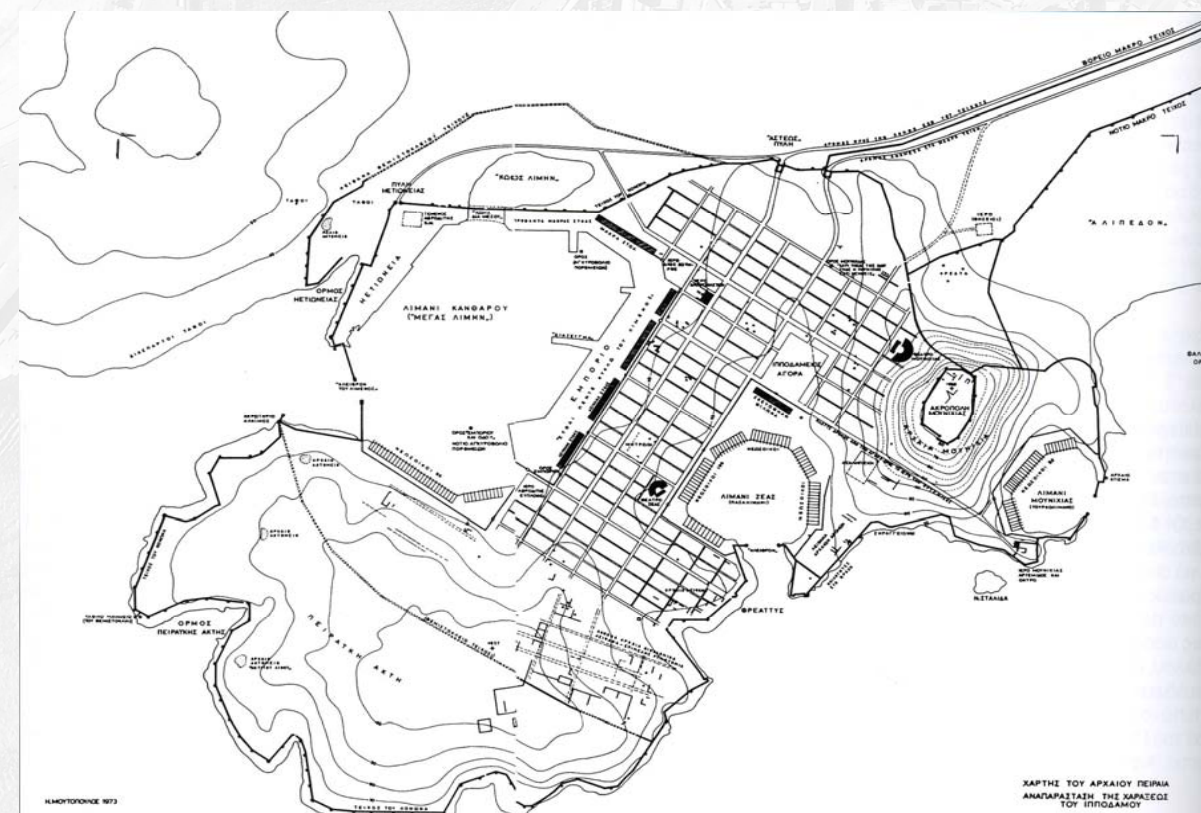
Το λιμάνι του Πειραιά, κατά την περίοδο ακμής της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, υπήρξε ένα πλήρως οργανωμένο, πολεμικά και εμπορικά, λιμάνι, με τέτοια δραστηριότητα και κίνηση, που χαρακτηρίστηκε ως το «Εμπόριον της Ελλάδος»¹, αφού εξυπηρετούσε αφενός την ενδοχώρα της Αθηναϊκής Δημοκρατίας και αφετέρου και εκείνη της ευρύτερης Ελλάδας.

Η υδάτινη επιφάνεια που κάλυπτε ήταν πολύ μεγαλύτερη από ότι τη σημερινή. Είχε ως φυσικά όρια και άκρα την Ηετιώνεια ακτή και τον Άλκιμο, τα οποία σχημάτιζαν το στόμιο του λιμένα και κατέληγαν στην είσοδό του.

Τόσο στην αρχαιότητα όσο και σήμερα, ο Πειραιάς ήταν κατά βάση εισαγωγικό λιμάνι, με μεγάλη ναυτιλιακή και εμπορευματική κίνηση, συνεχή έργα εξέλιξης και υποδομών, παράγοντες που συντέλεσαν στο να αναπτύξει αντίστοιχη ζωή και δραστηριότητα και η πόλη του Πειραιά.

Με αφορμή το άγριο χτύπημα των Ρωμαίων, ως αντίποινα στην συμμαχία των Αθηναίων με τον Πόντιο βασιλιά Μιθριδάτη τον 6^ο π. Χ αιώνα, ο Πειραιάς μπαίνει σε ένα μακρύ καθεστώς παρακμής, που μόνο θα χειροτερεύει λόγω των συγκυριών και των συνθηκών που επικρατούν ανά τους καιρούς.

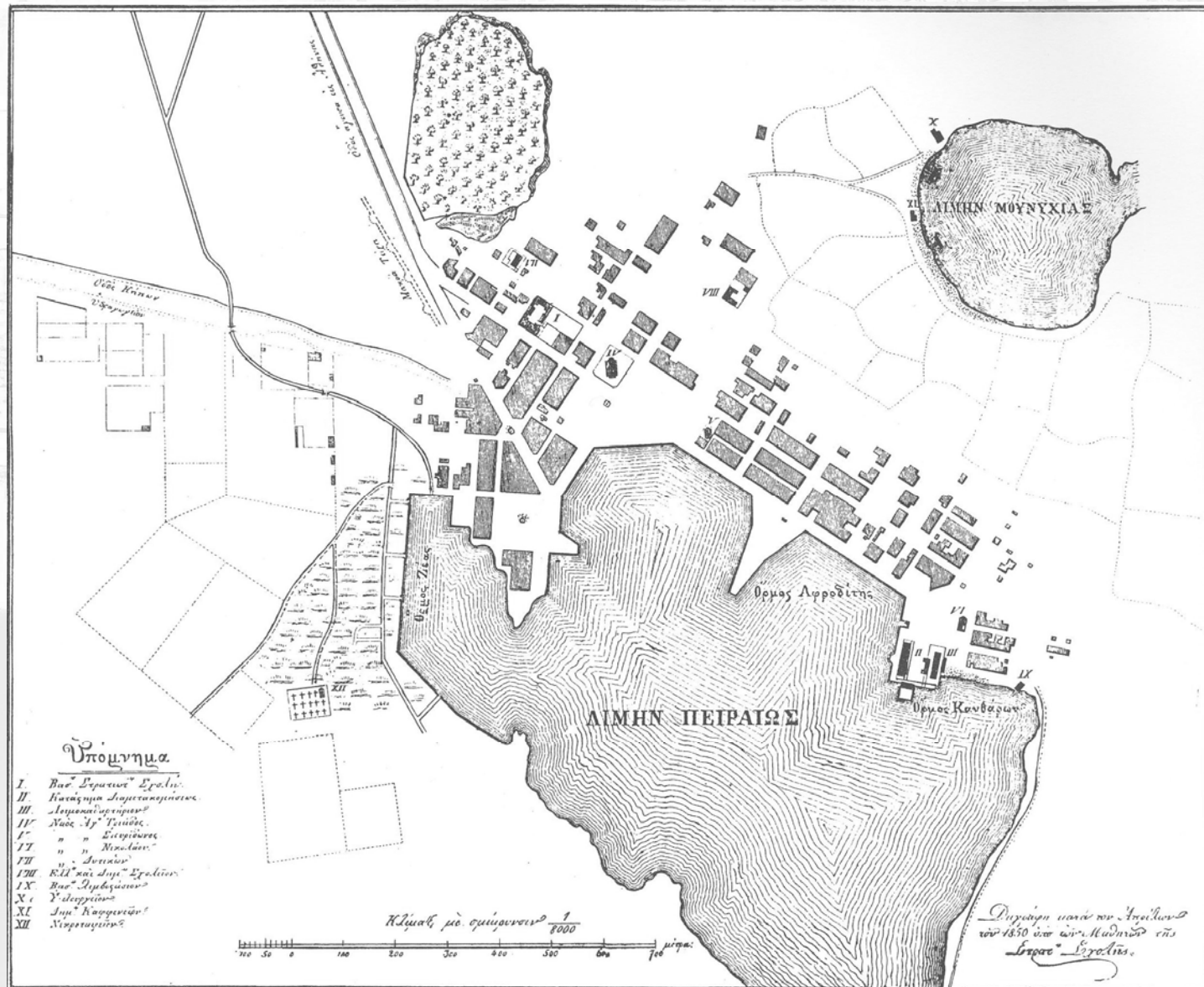
1.2 Το χθες

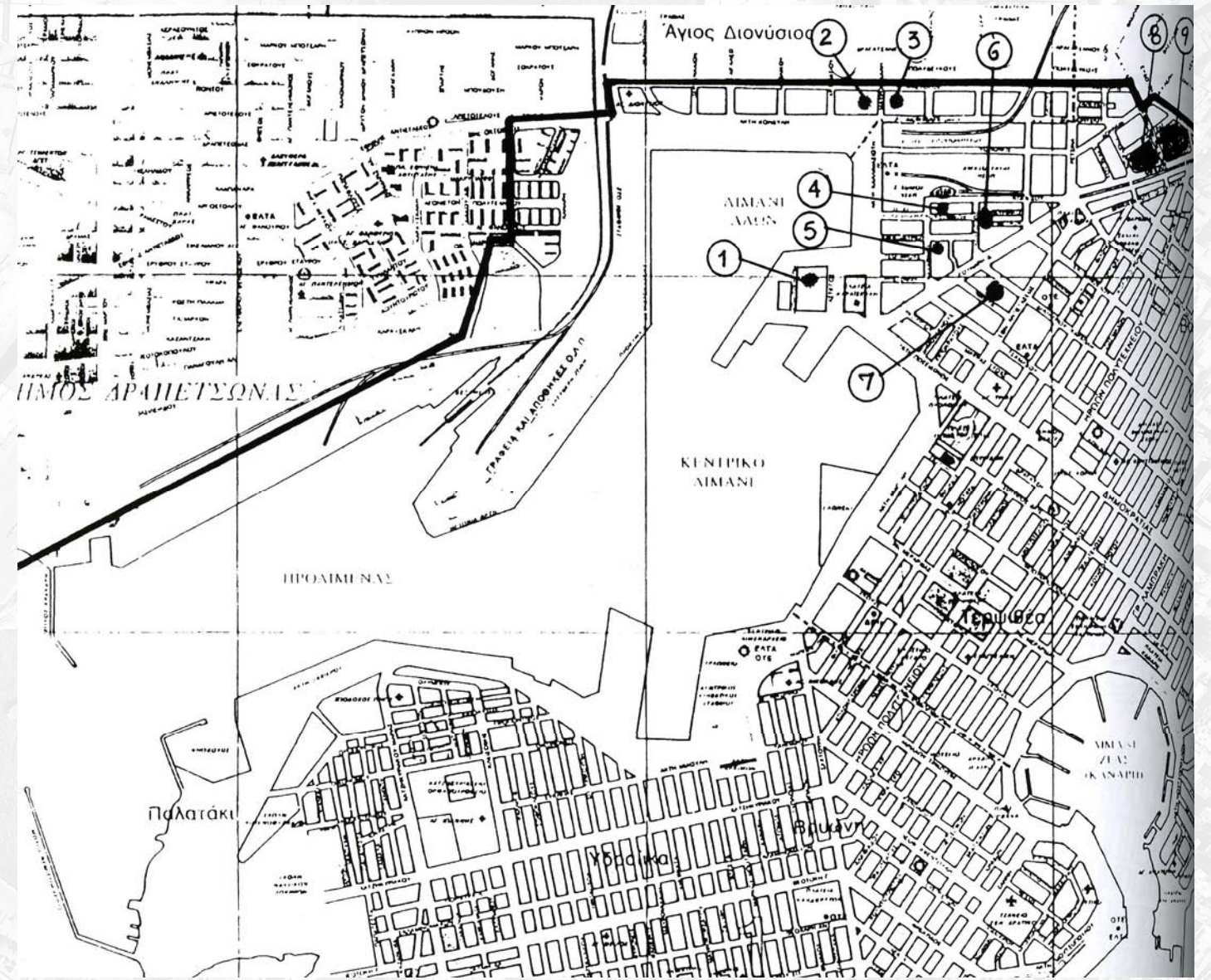
Εικ. 1: Ο Πειραιάς κατά την κλασική περίοδο

¹ Γιάννης Ε. Χατζημανωλάκης, Το λιμάνι του Πειραιά στην διαδρομή των αιώνων, Έκδοση, Πειραιάς, 1999

Η ιστορία του νεότερου Πειραιά ξεκινάει με την εθνική παλινόρθωση και τις πρώτες προσπάθειες για τη δημιουργία μιας νέας πόλης. Το λιμάνι φυσικά θα διαδραματίσει καίριο ρόλο για ένα καλύτερο μέλλον του τόπου. Εκεί θα στηρίξουν τις προσδοκίες τους και εκεί θα βρουν μια καλύτερη τύχη οι πρώτοι νέοι έποικοι, μετανάστες από όλη την Ελλάδα (Ύδρα, Χίος, Ήπειρος, Κρήτη, Αιγαίο, Μικρά Ασία κλπ).

Εικ. 2: Ο Πειραιάς το 1850

Εικ. 3: Ο Πειραιάς το 1916

Στην αρχή ο Πειραιάς παρουσιάζει την εικόνα παραγκούπολης των 300 ατόμων, που χαρακτηρίζονται όμως από εργατικότητα, αποφασιστικότητα και ψυχικό σθένος. Το 1834 συντάσσεται το πολεοδομικό σχέδιο του Πειραιά, από τους Κλεάνθη και Schaubert, το οποίο εγκρίνεται από τον Leo von Klenze και την αντιβασιλεία, και με επισφράγιση την ορκωμοσία της πρώτης δημοτικής Αρχής, την 23^η Δεκεμβρίου 1835, μπαίνουν τα θεμέλια για την τόσο ιλιγγιώδη εξέλιξη της πόλης και του λιμανιού, ώστε πολλοί να αναφέρονται σε αυτήν ως το θαύμα της δημιουργίας του νεότερου Πειραιά στις έξι τελευταίες δεκαετίες του δέκατου ένατου αιώνα.

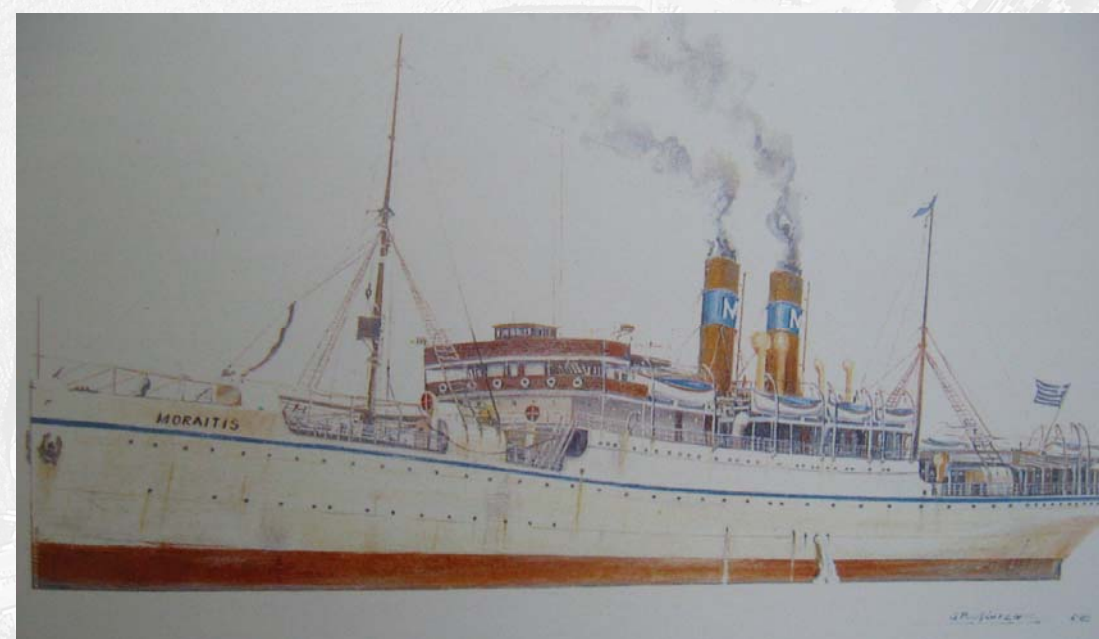
Στο μεταίχμιο του 19^{ου} με τον 20^ό αιώνα, η μικρή παραγκούπολη των 300 ατόμων έχει εξελιχθεί στο πρώτο λιμάνι και τη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδας. Ως καταλυτικοί παράγοντες λειτούργησαν, αφενός η πλεονεκτική γεωγραφική θέση, σε συνδυασμό με τη θαυμάσια διαμόρφωση φυσικών όρμων – λιμένων, αφετέρου η άμεση γεινίαση με την πρωτεύουσα, την Αθήνα, καθώς και το διαρκώς αναπτυσσόμενο δίκτυο θαλάσσιων επικοινωνιών, το οποίο εξελίσσεται μέχρι σήμερα. Περιλαμβάνει πλέον όχι μόνο τα μεγάλα λιμάνια της χώρας, αλλά και τα κυριότερα λιμάνια του μεσογειακού χώρου, και, μέσω της Κωνσταντινούπολης φθάνει στη Μαύρη Θάλασσα. Το α/π «Μιαούλης» εκτελεί το πρώτο υπερατλαντικό ταξίδι από τον Πειραιά στη Νέα Υόρκη, ταξίδι που, από το 1907, θα εκτελεί, στα πλαίσια τακτικής γραμμής, το υπερωκεάνιο «Μωραϊτης» (αργότερα θα μετονομαστεί σε «Θεμιστοκλής»). Παράλληλα η λιμενική κίνηση αρχίζει να αυξάνεται. Ο Πειραιάς πλέον είναι η θαλάσσια πύλη της Ελλάδας.

Το 1918 και η λήξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου βρίσκει τον Πειραιά να δέχεται μεγάλο ποσοστό των προσφύγων από την Μ. Ασία, περίπου εκατό χιλιάδες. Η πόλη γιγαντώθηκε από την μια στιγμή στην άλλη. Μετά όμως από το αρχικό μούδιασμα, και καθώς οι Μικρασιάτες εντάχθηκαν και αφομοιώθηκαν στην κοινωνία, βοήθησαν και ενίσχυσαν σημαντικά στην ανάπτυξη του εμπορίου και της οικονομίας.

Το 1911 ιδρύεται η Επιτροπή Λιμένος Πειραιώς, μία προσπάθεια για μία οργάνωση που θα ανταποκρίνεται στις ολοένα και αυξανόμενες απαιτήσεις του λιμανιού.

Εικ. 4: Το α/π Μιαούλης

Εικ. 5: Το υπερωκεάνιο «Μωραϊτης»

Το 1930, με την ίδρυση του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς, ανοίγει ο δρόμος για τον πλήρη εκσυγχρονισμό του λιμανιού. Το 1933 δρομολογείται στην γραμμή Ελλάδας Βορείου Αμερικής το Υ/Κ «Βύρων» και λίγα χρόνια αργότερα, το 1939, την ίδια γραμμή εξυπηρετεί το «Νέα Ελλάς», το πρώτο σύγχρονο υπερωκεάνιο για την εποχή του. Έως το τέλος της δεκαετίας του 1930, το λιμάνι έχει εκσυγχρονιστεί, ως προς τις εγκαταστάσεις και τον μηχανικό εξοπλισμό του και μπορεί πλέον να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της λιμενικής κίνησης της εποχής.

Η κατοχή και ο πόλεμος είχαν δυσμενείς επιπτώσεις στην πόλη και στο λιμάνι του Πειραιά. Ιδιαίτερα στο λιμάνι, ανακόπηκε τελείως εκείνη η σταθερά ανοδική του πορεία, καθώς με το τέλος, είχε σχεδόν καταστραφεί. Καθοριστικοί στην καταστροφή του ήταν ο βομβαρδισμός αγγλικού ατμόπλοιου φορτωμένου με εκρηκτικές ύλες, που είχε ως αποτέλεσμα ανυπολόγιστες υλικές ζημιές και ανθρώπινες ζωές, ο βομβαρδισμός του Πειραιά από τους «Συμμάχους» και η ανατίναξη των λιμενικών εγκαταστάσεων από τους Γερμανούς, κατά την αποχώρησή τους.

1.3 Το σήμερα

Η πλήρης ερήμωση, παρακμή και εγκατάλειψη, στην οποία παραδόθηκε ο Πειραιάς κατά την περίοδο της κατοχής, αρχίζει να αντιμετωπίζεται από το 1945. Μέχρι το 1950, όλες οι ζημιές σε κτίρια και εγκαταστάσεις του λιμανιού αποκαταστάθηκαν και συμπληρώθηκε ο τεχνικός εξοπλισμός του, για να εξασφαλισθεί η ομαλή λειτουργία του και να αποφευχθούν ελλείψεις υποδομών που θα δυσκόλευαν την ανάκαμψή του. Από το 1955 μέχρι και σήμερα, συνεχίζονται μεγάλης κλίμακας έργα, που συμβάλλουν στον πλήρη εκσυγχρονισμό του. Αυτά υπόκεινται σε ποικίλες τροποποιήσεις, υπαγορευμένες από τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις συνθήκες που διαμορφώνονται στο χώρο των θαλάσσιων μεταφορών. Αξίζει να αναφέρουμε ότι η ευρεία χρησιμοποίηση των containers και ο γενικότερος νέος χειρισμός των φορτίων επέβαλλε και την δημιουργία του πρώτου Σταθμού Εμπορευματοκιβωτίων στην ακτή Βασιλειάδη, το 1969.

Εικ. 6: Το υπερωκεάνιο «Νέα Ελλάς»

Καθ' όλη την διάρκεια της ιστορίας, αρχαία και νεώτερη, ο Πειραιάς εξελισσόταν, μέχρι κάποιο γεγονός να αναστείλει το ρυθμό εξέλιξής του για κάποιο χρονικό διάστημα. Με το πέρας αυτού του διαστήματος, η προσπάθεια να καλυφθούν όλα τα κενά προς τον εκσυγχρονισμό, απομυζούσε όλη την ενέργεια και το δυναμικό, μην αφήνοντας περιθώρια για επιπλέον προσαρμογές ή αλλαγές που θα έκαναν ομαλότερη αυτή τη ραγδαία μετάβαση.

Στη σύγχρονη εποχή, το λιμάνι του Πειραιά διατηρεί απρόσκοπτη ανοδική πορεία δεκαετιών και έχει πλέον τη δυνατότητα να διευρύνει τους ορίζοντές του. Ακολουθώντας το παράδειγμα μεγάλων και πετυχημένων λιμανιών του κόσμου, ο Πειραιάς θέλει να αποκτήσει ένα γοητευτικό και ελκυστικό πρόσωπο, αυτό που αρμόζει στο πρώτο λιμάνι της χώρας. Υπάρχει μία διάχυτη αίσθηση αλλαγής, προς μία εικόνα πιο καλαισθητή και φιλόξενη, αλλά κυρίως λειτουργικότερη. Προς αυτή την κατεύθυνση, έχουν βοηθήσει κυρίως οι αρχές και οι κατευθύνσεις που θεσμοθετήθηκαν με, το ρυθμιστικό σχέδιο, διαχωρίζοντας τις χρήσεις στο λιμάνι του Πειραιά. Ο χαρακτήρας που μέχρι τότε είχε, ως λιμάνι επιβατικό και ταυτόχρονα εμπορικό, καλούσε επιτακτικά για λειτουργική αναδιάταξη των αντίστοιχων χρήσεων, καθώς δεν νοείται στην σύγχρονη εποχή η ορθολογική συνύπαρξή τους. Έτσι οι φορτοεκφορτωτικές, αποθηκευτικές και εμπορικές δραστηριότητες μεταφέρονται σε περιοχές που διαμορφώνονται και αναμορφώνονται ειδικά για να φιλοξενήσουν τις χρήσεις αυτές (από την Δραπετσώνα ως το Κερασίσι, Νέο Ικόνιο) και το κεντρικό λιμάνι αποκτά χαρακτήρα αμιγώς επιβατικό.

Η μετακίνηση των εμπορικών χρήσεων ωστόσο, αφήνει κενές και ανεκμετάλλευτες ζώνες, σκοτεινές, αχανείς εκτάσεις σε καίρια σημεία του κεντρικού επιβατικού λιμανιού. Στις ζώνες αυτές εντάσσονται κτίρια ανάλογης έκτασης και χωρητικότητας, τα οποία με την σειρά τους εγκαταλείπονται και ερημώνονται, φαντάσματα πλέον μιας άλλης εποχής.

Σε μία πόλη σαν τον Πειραιά, που ο οικοδομικός οργανισμός του παρελθόντος και η πυκνή δόμηση είχαν ως αποτέλεσμα τη σημερινή δύσκολη, αν όχι δυσχερέστατη, εξεύρεση χώρων ικανών να στεγάσουν χρήσεις που απαιτούν μεγάλες επιφάνειες και στο γενικότερο πνεύμα της εποχής που ενθαρρύνει την αναβίωση, ανάπλαση και εκμετάλλευση ανενεργών βιομηχανικών

Εικ. 7: Άποψη των εγκαταστάσεων διοίκησης του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς σήμερα

An aerial photograph of the Piraeus harbor in Greece, showing the city's grid pattern and the harbor basin. The water is dark, and the surrounding urban area is light-colored with a dense network of streets and buildings. Several ships are docked at the piers.

κτιρίων, οι παραπάνω εκτάσεις και τα αντίστοιχα κτίρια αποτελούν, ένα σημαντικό κτιριακό απόθεμα στους χώρους του λιμανιού, με πολλές δυνατότητες ανάπτυξης. Η προοπτική αυτή θα συμβάλλει να αποκτήσουν οι περιοχές αυτές ξανά κίνηση και ζωή και με κατάλληλο χειρισμό και σχεδιασμό να ενταχθούν ομαλά στην πόλη, δίνοντας στην τελευταία μία ανάσα στην κατά τ' άλλα ασφυκτική της ύπαρξη.

Αντίλογο στο παραπάνω σκεπτικό αποτελεί ο χαρακτήρας του κεντρικού λιμανιού του Πειραιά, ως το μεγαλύτερο επιβατικό λιμάνι της Ελλάδας, με συνεχή και πυκνή κίνηση και ολοένα αυξανόμενες απαιτήσεις, που ίσως καθιστά διαφορετικής φύσεως χρήσεις ίσως παράτολμες.

Όπως όμως προκύπτει από την ξένη εμπειρία, σε αντίστοιχες περιπτώσεις λιμανιών εντάσσονται πλέον και άλλες χρήσεις, συχνά πολιτιστικές, που καταλαμβάνουν αναλογικά μικρές εκτάσεις. Οι χρήσεις αυτές αφομοιώνονται σταδιακά στο περιβάλλον των λιμανιών και παράλληλα επιτρέπουν και ενθαρρύνουν την προσπέλαση στο χώρο ενός ευρύτερου κοινού, σε ένα χώρο που διαφορετικά θα ήταν εντελώς απροσπέλαστος και ξένος, παρά την άμεση με την πόλη. Επιτυγχάνεται με αυτόν τον τρόπο μία αλληλοδιείσδυση χρήσεων και αλληλοτροφοδότηση πόλης και λιμανιού, δυναμώνοντας την μεταξύ τους σχέση. Στην περίπτωση του Πειραιά, ήδη δρομολογείται η μετατροπή του Λαυρίου σε λιμάνι για να ανακουφίσει το πρώτο λιμάνι της χώρας αφήνοντας ίσως με τον τρόπο αυτό μικρές ανάσες και περιθώρια για ένα πιο διευρυμένο ρόλο.

Στο σκεπτικό αυτό κινείται και η παρούσα διπλωματική εργασία. Στόχος της είναι η επανάχρηση και η ανάπτυξη μίας μεγάλης αποθήκης, με τις αναγκαίες προσαρμογές, και χρήση συμβατή στο χαρακτήρα, το μέγεθος και τη θέση της. Με αυτό τον τρόπο, θα αποδοθεί μία αντίστοιχα μεγάλη έκταση και στην πόλη του Πειραιά, δίνοντάς της ένα πέρασμα και μία φυγή προς την θάλασσα.

2. Το κτίριο

Το κτίριο δεν συγκαταλέγεται στις περιπτώσεις εκείνων των οικοδομημάτων που παρουσιάζουν αρχιτεκτονικό ή ιστορικό ενδιαφέρον. Πρόκειται για μία νοτιοανατολικού προσανατολισμού πενταώροφη αποθήκη, επιφάνειας 1800 περίπου τετραγωνικών μέτρων, μέγιστης διάστασης 70,05m επί 30m. Κτίσθηκε στην δεκαετία του 1960, για να καλύψει αυστηρώς την ανάγκη αποθήκευσης, προφανώς, πολύ μεγάλων φορτίων. Καρίναι πανομοιότυπη με μια παλαιότερη αποθήκη στην ίδια προβλήτα της Ηετιώνειας Ακτής, ως μία νοητή επέκτασή της και σε κάποια απόσταση από αυτήν. Είναι μία κατασκευή με εμφανή κατασκευαστικό κάρναβο από οπλισμένο σκυρόδεμα και πλήρωση από εμφανές τούβλο και γυαλί. Το κτίριο μοιάζει να εδράζεται σε ένα βάθρο, το ανώτερο μέρος του υπογείου του, που πιθανόν κτίσθηκε ως καταφύγιο, συμπέρασμα στο οποίο οδηγούν οι γιγαντιαίες διατομές δομικών στοιχείων, η έλλειψη σχεδίων και γενικής τεκμηρίωσης, καθώς και η μη δυνατότητα σήμερα επίσκεψης στο χώρο.

Υποθέτουμε ότι τα φορτία που προορίζονταν να αποθηκευθούν στο εν λόγω κτίριο θα 'π ήταν πολύ μεγάλα, καθώς οι τεράστιες διαστάσεις των φερόντων στοιχείων δεν θα μπορούσαν να δικαιολογηθούν από το ίδιο το μέγεθος του κτιρίου. Άλλωστε, διατομές υποστυλωμάτων της τάξεως του ενός μέτρου, κατά μέσο όρο, στους πρώτους ορόφους της αποθήκης, σε σχετικά πυκνό κάρναβο, σε συνδυασμό με αντίστοιχο πλήθος δοκαριών και δοκίδων ανάλογων κρεμάσεων, μαρτυρούν απαίτηση πολύ αυξημένης φέρουσας ικανότητας. Αξίζει να αναφερθεί εδώ η ιδιαιτερότητα των υποστυλωμάτων, των οποίων οι διατομές μειώνονται καθ' ύψος, ξεκινώντας από 1,5m στο ισόγειο για να καταλήξουν 40cm στον τέταρτο όροφο.

Δεν έχει γίνει καμία προσπάθεια ωραιοποίησης ή τελειοποίησης της κατασκευής, δίνοντας, αντίθετα, έντονα την εντύπωση του ημιτελούς. Το μοναδικό στοιχείο που δίνει μία νότα διαφορετικότητας είναι το ίδιο το σχήμα του κτιρίου. Ξεφεύγοντας από το σύνηθες παραλληλεπίπεδο που θα ταίριαζε στο προφίλ μίας τέτοιας κατασκευής, παρουσιάζει μία καμπυλότητα στην μία επιμήκη πλευρά του, δίνοντας μία χροιά πλαστικότητας.

Εικ. 8, 9: Γενικές οπτικές προς το κτίριο

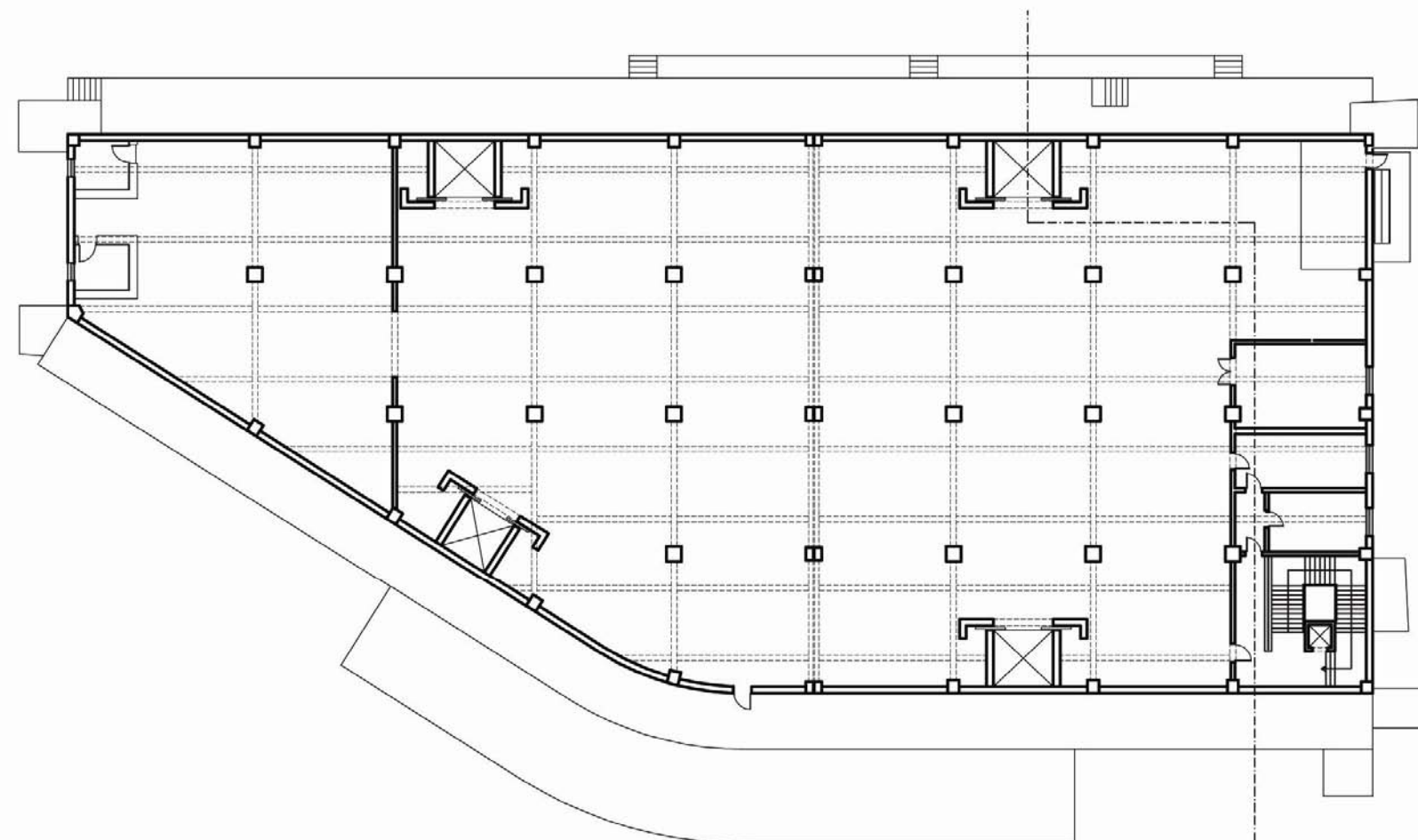

Εικόνες 10 – 14: (από αριστερά) Υποστυλώματα και δοκάρια από το ισόγειο έως τον τέταρτο όροφο.

Εικ. 15, αριστερά: εξωτερική λεπτομέρεια του κτιρίου. Διαφαίνεται η μεταβαλλόμενη διάσταση των υποστυλωμάτων, από το ισόγειο μέχρι τον τέταρτο όροφο.

Εικ. 16, δεξιά: (τυπική κάτοψη ορόφου) το περίγραμμα του κτιρίου παρουσιάζει ιδιαιτερότητα ως προς το σχήμα

Το χαρακτηριστικό αυτό όμως από μόνο του δεν αρκεί για να αναβαθμίσει την αρχιτεκτονική αξία του κτιρίου, οπότε με κάθε αντικειμενικό κριτήριο, το κτίριο αυτό δεν ανήκει στην κατηγορία αυτών που χρήζουν διατήρησης ή την επιβάλλουν.

Σε ένα διαφορετικό επίπεδο ανάγνωσης όμως, πρόκειται για ένα επιβλητικό και γοητευτικό κτίριο, ήρεμο στην υπερβολική απλότητα και λιτότητά του, μεγαλόπρεπο φάντασμα, από τα πολλά στην περιφέρεια του λιμανιού. Δεσπόζει σε κεντρική θέση, στην Ηετιώνεια ακτή, σε μία προβλήτα που θυμίζει έντονα μπαλκόνι μέσα στο λιμάνι. Μην έχοντας το αναμενόμενο σχήμα παραλληλεπίπεδου, υπό ένα πιο συμβολικό και ποιητικό πρίσμα, η μορφή του παραπέμπει αβίαστα σε ένα πλοίο της ξηράς που όντας καθηλωμένο, βρίσκεται σε συνεχή διάλογο με τα κινούμενα προς και από το λιμάνι πλοία. Επιπρόσθετα, λόγω της θέσης του, είναι μία από τις πρώτες εγκαταστάσεις του λιμανιού που βλέπει –και ίσως προσέξει- κάποιος μπαίνοντας στο λιμάνι και ένα από τα τελευταία καθώς αποχωρεί. Υπό το ίδιο συμβολικό πρίσμα, κοιτώντας το λιμάνι και την πόλη από το κτίριο αυτό, και έχοντας το τελευταίο ως επίκεντρο, μοιάζουν, ποιητική αδεία, σαν αμφιθέατρο με σκηνή την προβλήτα και κύριο θέμα το ίδιο το κτίριο.

3. Η χρήση

3.1 Τα κριτήρια

Ο παραπάνω συμβολικός συνειρμός οδήγησε στην σκέψη ότι το συγκεκριμένο κτίριο θα μπορούσε, με τους κατάλληλους να μετατραπεί σε σύμβολο και τοπόσημο του λιμανιού αλλά ίσως και της πόλης του Πειραιά, παρά την σεμνή και ταπεινή του φύση. Η σκέψη αυτή αποτέλεσε και το έναυσμα για μία μελέτη, η οποία θα έπρεπε να έχει ως στόχο την απόδοση τέτοιων χαρακτηριστικών και ποιοτήτων στο κτίριο, ώστε να αναδειχθεί η ποιητική και συμβολική του αξία.

Το πρώτο χαρακτηριστικό, και ίσως ένα από τα πιο καθοριστικά για τους παραπάνω στόχους, είναι η χρήση που θα έπρεπε να αποδοθεί σε ένα τέτοιο κτίριο. Ο παραπάνω προβληματισμός οδηγεί μονοσήμαντα σε συγκεκριμένες χρήσεις, οι οποίες, φιλτραρισμένες από παράγοντες

Εικόνες 17,18: Μορφολογική και χωρική σχέση μεταξύ του κτιρίου και της προγενέστερης (πίσω) αποθήκης

Εικόνες 19, 20: αναπτύγματα του άμεσου περιβάλλοντος

όπως το μέγεθος, η χωρητικότητα και ο όγκος του, αλλά και γενικότερα από στοιχεία με τα οποία συνδέεται το κτίριο, η περιοχή και ο Πειραιάς γενικότερα, θα έδιναν τελικά εκείνη την χρήση που θα ήταν η πιο ταιριαστή. Σημαντική βοήθεια προς αυτή την οπτική αποτέλεσε η ιστορία της περιοχής. Παρά τα συνοπτικά στοιχεία της εξέλιξης του Πειραιά στο πέρασμα των αιώνων που σκιαγραφήθηκαν στην αρχή του κειμένου προκύπτει ότι ο Πειραιάς έχει μία μακρά ιστορία από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, στη διαδρομή της οποίας υπάρχουν γεγονότα και καταστάσεις που, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, προδιέγραψαν ή στιγμάτισαν το μέλλον του.

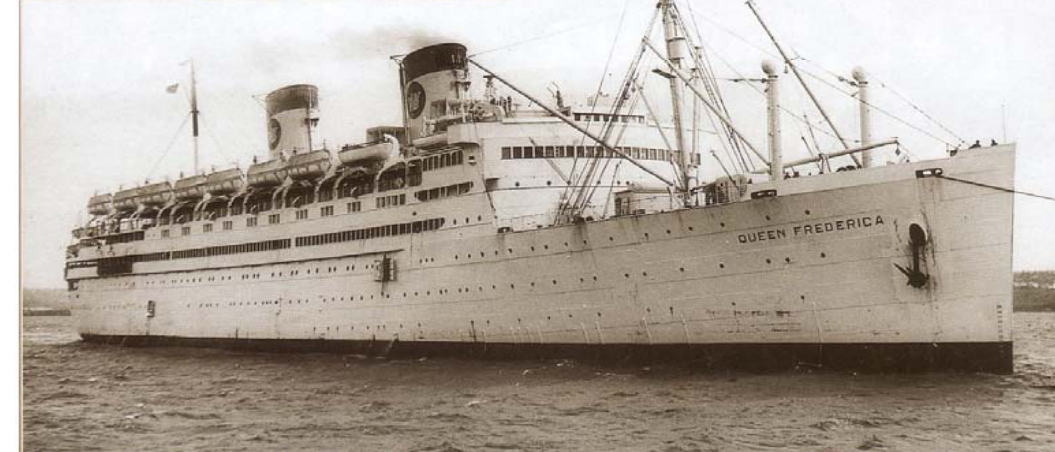
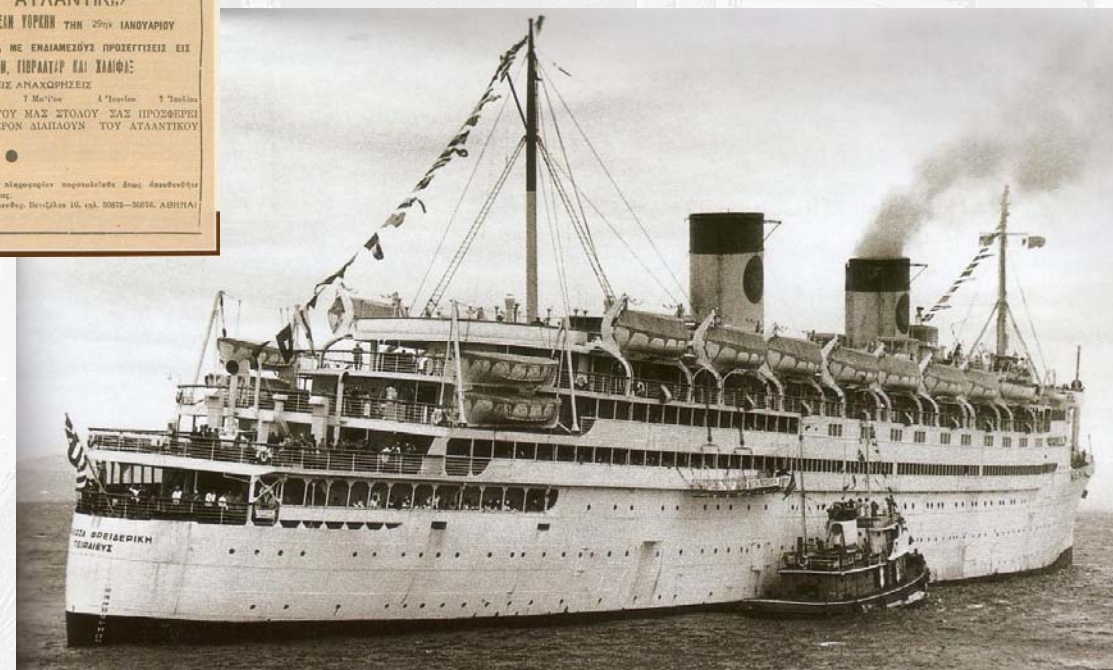
Η πρώτη σκέψη ήταν η δημιουργία ενός ιστορικού ή ενός ναυτικού μουσείου, χρήσεις σχετικές με τις δύο πτυχές που καθόρισαν την μορφή του Πειραιά σήμερα. Από σύντομη διερεύνηση όμως προέκυψε ότι ήδη λειτουργούν ιστορικό και ναυτικό μουσείο και μάλιστα με προοπτικές περαιτέρω βελτίωσης και εκσυγχρονισμού τους. Επομένως, με αφετηρία τα ιστορικά γεγονότα και του Πειραιά ως λιμάνι, θα έπρεπε να οδηγηθούμε σε άλλη χρήση που να προβάλλει άλλη πτυχή της ιστορίας του, εξίσου σημαντική να προβληθεί.

3.2 Η ιδέα

Στην νεώτερη ιστορία του Πειραιά, αλλά και ολόκληρης της Ελλάδας, υπάρχει ένα κοινωνικό φαινόμενο που χαρακτήρισε τόσο το λαό, όσο και τον τόπο μας, χωρίς να έχει γίνει μέχρι στιγμής προσπάθεια ανάδειξής του, παρά το ότι ο απόηχός του φτάνει μέχρι και τις μέρες μας. Αυτό το κοινωνικό φαινόμενο είναι η μετανάστευση, αυτό στο οποίο ο απλός λαός αναφέρεται ως *ξενιτιά*. Είναι μία λέξη και μία έννοια συναισθηματικά φορτισμένη και άμεσα συνδεδεμένη με τους Έλληνες, καλύπτοντας ένα εξαιρετικά ευρύ φάσμα. Υπήρχε από την αρχαιότητα, ίσως με διαφορετική μορφή, συνεχίστηκε στο πέρασμα των αιώνων, αν και σε σχετικά μικρή κλίμακα, για να φθάσει στην κορύφωσή της την περίοδο από το 1900 μέχρι το 1915, κυρίως προς την Αμερική, και αργότερα από το 1954 μέχρι το 1970 κυρίως προς την Αυστραλία και τη Γερμανία. Έλληνες όμως μετανάστες έφθασαν σε όλα τα μέρη της γης και δημιούργησαν τις περίφημες «παροικίες των Ελλήνων». Τον 20^ο αιώνα λοιπόν η μετανάστευση κορυφώθηκε, με μαζικά κύματα προς τις πέντε ηπείρους Άνθρωποι με ψυχικό σθένος και όρεξη για δουλειά που

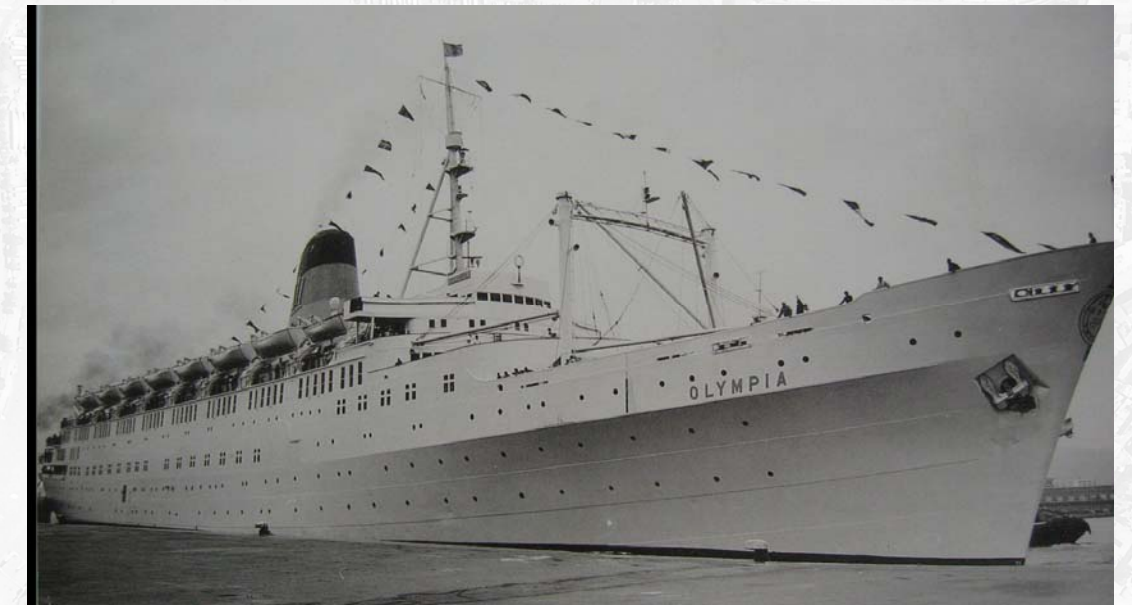
Εικ. 21 – 23: «Βασίλισσα Φρειδερίκη». Στις 29.01.1955 πραγματοποίησε το πρώτο του ταξίδι από τον Πειραιά στη Νέα Υόρκη. Το 1965 πουλήθηκε στην Themistocles Navegacion S.A του Ομίλου Χονδρή. Το 1977 πουλήθηκε για διάλυση στην Ελλάδα.

ξεριζώνονταν από τον τόπο τους και, με μερικές δεκάρες στην τσέπη, μετανάστευαν στην άλλη άκρη του κόσμου αναζητώντας μία καλύτερη τύχη.

Ο Πειραιάς, ως αφετηρία για το μακρύ ταξίδι, ίσως χωρίς επιστροφή, σημείο αποχωρισμού και οδύνης, αλλά και προσδοκίας για ένα καλύτερο αύριο, συνδέεται με ελπίδες και καημούς γενεών. Επόμενο ήταν το λιμάνι του Πειραιά να διατηρεί μία ιδιαίτερη θέση στην μνήμη των Νεοελλήνων. Στην ανατολή του αιώνα ήταν όταν δρομολογήθηκαν τα πρώτα καράβια στην υπερατλαντική γραμμή Πειραιάς – Νέα Υόρκη, εποχή που είχε ήδη υφανθεί ένα πυκνό δίκτυο θαλάσσιων επικοινωνιών με τα κυριότερα λιμάνια της Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας. Στο λιμάνι, έξω από το κεντρικό λιμεναρχείο, στον Άγιο Νικόλαο, από εκεί που έφευγαν τα υπερωκεάνια «Ολυμπία» και «Βασίλισσα Φρειδερίκη» για Αυστραλία και Νέα Υόρκη, εκτυλίσσονταν οδυνηρές σκηνές αποχωρισμού, με συγγενείς να αποχαιρετούν κάποιον που δεν ήξεραν αν θα ξαναδούν, ανθρώπους να αποχωρίζονται τις οικογένειές τους, μη ξέροντας τι είναι αυτό που θα βρουν στο τέλος του ταξιδιού τους, ενώ μία ορχήστρα έπαιζε τραγούδια για να απαλύνουν το σκληρό αυτό αποχωρισμό. Το πλοίο σάλπαρε για να φτάσει στον προορισμό του, μετά από δύο μήνες στην περίπτωση της Νέας Υόρκης. Τότε ξεκίναγε και ο Γολγοθάς των ξεριζωμένων Ελλήνων, στην αρχή με τις εκτενείς συνεντεύξεις και εξετάσεις από τις αμερικανικές αρχές και αργότερα, εάν είχαν κριθεί κατάλληλοι και τους είχε επιτραπεί η είσοδος, με τις άθλιες συνθήκες υπό τις οποίες διαβίωναν, μέχρι να προσαρμοστούν και να στήσουν το καινούριο τους σπιτικό. Με το πέρασμα του χρόνου δημιούργησαν κοινότητες, οι οποίες τους βοηθούσαν να διατηρήσουν το Ελληνικό στοιχείο ζωντανό, μέσω των ηθών, των εθίμων, της παράδοσης και της θρησκείας.

Σήμερα ο Απόδημος Ελληνισμός αποτελεί, πληθυσμιακά, περίπου άλλη μία Ελλάδα, διεσπαρμένη όπου γης. Την πρωτεύουσα θέση κατέχει ο υπερπόντιος απόδημος Ελληνισμός στην Αυστραλία, τις ΗΠΑ, τον Καναδά και τη Νέα Ζηλανδία, τόσο για ιστορικούς λόγους, αφού οι πρώτοι Έλληνες Μετανάστες είχαν εμφανιστεί εκεί από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, όσο και λόγω

Εικόνες 24 – 26, αριστερόστροφα από επάνω: το Υ/Κ «Ολυμπία», το τελωνείο του Πειραιά και διαφήμιση του α/π «Μιαούλης»

του μεγάλου του πληθυσμού. Μελέτη του Πανεπιστημίου Αιγαίου, υπολογίζει τον πληθυσμό του Ελληνισμού στις υπερπόντιες χώρες σε 2.000.000 άτομα περίπου².

Η ίδια μελέτη υπογραμμίζει πως οι Έλληνες ομογενείς ενημερώνονται για όλα τα θέματα της Ελλάδας που τους αφορούν, κυρίως για πολιτικά και εθνικά θέματα, τα οποία και τους απασχολούν την πλειοψηφία, είναι πολύ δραστήριοι και προσπαθούν να διατηρούν ζωντανό τον ελληνικό πολιτισμό, μέσω της Ελληνικής γλώσσας, της θρησκείας και της παράδοσης, με στόχο να εδραιωθεί η Ελληνική ταυτότητα και εθνική συνείδηση στους Έλληνες δεύτερης και τρίτης γενιάς. Τα ΜΜΕ αποτελούν έναν ακόμη φορέα των Ελληνικών θέσεων στις υπερπόντιες χώρες και παράλληλα συνδετικό κρίκο μεταξύ των ίδιων των ομογενών.

Οι Έλληνες της διασποράς είναι οι πρεσβευτές της Ελλάδας στο εξωτερικό. Είναι η γέφυρα, τρόπον τινά, μεταξύ του κόσμου και της Ελλάδας. Είναι δραστήριοι άνθρωποι. Ιδρύουν οργανώσεις, σωματεία, διοργανώνουν γιορτές και κάνουν κάθε δυνατή προσπάθεια να διατηρήσουν ζωντανό τον δεσμό τους με την Ελλάδα.

Δεν αρκεί όμως αυτή η προσπάθεια. Για να διατηρηθεί αυτός ο δεσμός, πρέπει να υπάρχει και το αντίστοιχο ενδιαφέρον από την άλλη πλευρά, την Ελλάδα. Πρέπει να υπάρξει η αντίστοιχη ενημέρωση για τα τεκταινόμενα, την ζωή, τα προβλήματα, τις επιθυμίες και τις απαιτήσεις των απόδημων Ελλήνων και κατανόηση. Για να κατανοήσουμε τον ξενιτεμένο Έλληνα πρέπει να γνωρίσουμε και να κατανοήσουμε το υπόβαθρό του και την ιστορία του. Πρέπει να βιώσουμε, έστω και συμβολικά, έστω και για λίγο τη ζωή του.

Είναι σημαντικό πως για ένα τόσο σημαντικό θέμα, δεν υπάρχει ούτε ένα μουσείο σήμερα στην Ελλάδα. Ένα τέτοιο μουσείο θα μπορούσε να στεγάσει η αποθήκη στην προβλήτα, το μουσείο του Απόδημου Ελληνισμού.

² Μελέτη του Πανεπιστημίου Αιγαίου για τον Απόδημο Ελληνισμό Αυστραλίας, ΗΠΑ, Καναδά και Νέας Ζηλανδίας, με επιστημονικό Υπεύθυνο τον κ. Κάτσικα Ιωάννη.

ΑΥΣΤΡΟ - ΑΜΕΡΙΚΑΝΑ
ΥΠΕΡΩΚΕΑΝΕΙΟΣ ΑΤΜΟΠΛΟΪΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
Η ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΠΑΣΙΓΝΩΣΤΟΣ ΚΑΤ' ΕΥΘΕΙΑΝ ΓΡΑΜΜΗ ΜΕΤΑΞΥ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΟΣ.
ΜΕ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΗ ΤΑΧΥΠΛΟΑ ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ

ΑΝΑΧΟΡΗΣΕΙΣ
Τὰ ἑξ ἑσὺν Ἑλλήνων ἐθνότητα, ἀπόστασις
μετὰ ἀποδοχῆς καὶ ἐπι-
μισθώσεως μετὰ σύμφωνον

‘ΛΑΟΥΡΑ’ 4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ
‘ΑΛΙΚΗ’ 18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

Νέον ἀποβλήτων μετὰ ἐπιπέδου ὕψους «ΜΑΡΘΑ ΘΥΣΙΦΡΕΤΩΝ» Ταχύτητα 17 μιλίων

\$42 ΝΑΥΛΟΣ ΔΙΑ ΠΑΤΡΑΣ, ΠΕΙΡΑΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΑΜΑΣ ΜΟΝΟΝ \$42
ΤΙΜΑΙ ΠΡΟΠΗΛΩΡΩΤΕΩΝ ΕΙΣΙΤΗΡΙΩΝ
Ἐκ Πατρῶν, Πειραιῶς, Σμύρνης καὶ Κωνσταντινουπόλεως διὰ τῆς ΜΑΡΘΑΣ \$36
Δι' ὅλων τῶν ἄλλων πλοίων! \$34.50 ἢ ἄλλοι 4 ὀκτώβριος διὰ κατὰ Δευτέρα θέσις ἐκ Πατρῶν \$65

PHELPS BROTHERS & Co. GENERAL AGENTS
2 Washington St., NEW YORK
C. W. EMPER, 81 La Salle Street, Chicago, Ill. - L. CASTELLI, 15 N. Square, Boston, Mass. - A. DELL'ORTO, 129
Desmar St., New Orleans, La. - YUGAZI BROS., 630 Montgomery St., San Francisco, Cal.

Εικ. 27, επάνω: Το ξενοδοχείο Continental στον Πειραιά, το προσωρινό κατάλυμα των μεταναστών μέχρι να φύγουν
Εικ. 28, κάτω: Διαφήμιση υπερωκεανίου

3.3 Το σενάριο

Η βασική λοιπόν αρχή του Μουσείου Απόδημου Ελληνισμού στον Πειραιά θα είναι να παρέχει την γνώση και την ενημέρωση για την κατανόηση για την ζωή του Απόδημου Έλληνα, με απώτερη φιλοδοξία να αποτελέσει ένα ζωντανό δίαυλο επικοινωνίας της Ελλάδας, και των Ελλήνων του κόσμου. Θα είναι προσανατολισμένο στον ανθρώπινο παράγοντα, εισάγοντας τον επισκέπτη στην ζωή του ξενιτεμένου. Θα τον μεταφέρει στην ημέρα της αναχώρησής του και θα τον ταξιδεύει μέσα από τις πρώτες κακουχίες του ταξιδιού και της άφιξης, τα πρώτα δειλά βήματα και την ένταξή του στην κοινωνία, την ζωή του και την δραστηριότητά του, στο σήμερα, ένα παρόν που συνέχεια μετατίθεται προς τα εμπρός. Υπό αυτή την έννοια θα είναι ένα εξελισσόμενο μουσείο, αφού μέρος του θα ανανεώνεται συνεχώς. Με λίγα λόγια, ο επισκέπτης θα ζει το κεφάλαιο της ιστορίας, όσον αφορά την μετανάστευση, υπό το πρίσμα του ανθρώπου μετανάστη.

Προς αυτή την κατεύθυνση βοηθάει η ίδια η δομή του κτιρίου σε πέντε ορόφους. Θα μπορούσε δηλαδή να χωριστεί η θεματολογία του μουσείου σε βασικές ενότητες, περιόδους της ζωής του Απόδημου Έλληνα, μία ανά όροφο, σε συνδυασμό με εκθέσεις «δορυφόρους», παρέχοντας έτσι μία όσο το δυνατόν πληρέστερη και περιεκτική εικόνα της θεματικής ενότητας, καλύπτοντας όλο το χρονικό φάσμα από το ιστορικό παρελθόν μέχρι το ενεργό παρόν. Οι θεματικές ενότητες θα αφορούν την αφετηρία, τους προορισμούς και το ταξίδι, την άφιξη, τη νέα αρχή, τα επαγγέλματα και τις συνθήκες ζωής, τη σχέση του Απόδημου Ελληνισμού με το Ελληνικό κράτος και το παρόν που συνεχώς μετατίθεται προς τα εμπρός. Ένα μουσείο όμως με εθνική εμβέλεια, που επιπλέον φιλοδοξεί να εκλύει συνεχώς κόσμο, πρέπει να χαρακτηρίζεται από ευελιξία και κινητικότητα που θα αντισταθμίζουν τον από παράδοση στατικό χαρακτήρα του μουσείου. Το γεγονός ότι μέρος της θεματολογίας του μουσείου θα συνδέεται με το παρόν δίνει κίνητρο για συχνές επισκέψεις. Ένας παράγοντας όμως που μπορεί να τονίζει ακόμη περισσότερο τον επιθυμητό αυτό χαρακτήρα είναι ότι το κεφάλαιο αυτό της πρόσφατης ιστορίας που αφορά τον απόδημο ελληνισμό όχι μόνο δεν έχει κλείσει, αλλά, αντίθετα, κάθε μέρα γράφει επιπλέον γραμμές. Επιπλέον, το γενικότερο θέμα του απόδημου Ελληνισμού μόλις τώρα αρχίζει να ψηλαφείται. Επομένως, όχι μόνο οι μόνιμες εκθέσεις θα μπορούν να εναλλάσσονται και να

εξελίσσονται μέρα με την μέρα, αλλά με σωστή έρευνα θα μπορούσαν να οργανωθούν και να στηθούν θεωρητικά αναρίθμητες άλλες, ίδιας κλίμακας και μεγέθους εκθέσεις, ή μικρότερες. Μέρος των τελευταίων, των μικρών εκθέσεων, οι οποίες ουσιαστικά θα παρέχουν μία συμπληρωματική γνώση σε μία μεγαλύτερη θεματική ενότητα, θα μπορούσαν να αποτελέσουν αυτές που αναφέρθηκαν πιο πάνω ως «εκθέσεις δορυφόροι». Μπορούν όμως παράλληλα να λειτουργούν προσωρινές εκθέσεις που θα προβάλλουν άλλες πτυχές του κοινωνικού αυτού φαινομένου, εμπλουτίζοντας το περιεχόμενο του μουσείου. Για αυτές τις εκθέσεις σκόπιμο θα ήταν να προβλεφθεί ιδιαίτερος χώρος.

Παράλληλα, θα πρέπει να προβλεφθούν χώροι για παράλληλες δραστηριότητες που θα ενισχύουν τον χαρακτήρα του, όπως χώροι για διαλέξεις, σεμινάρια και συνέδρια, εξειδικευμένη βιβλιοθήκη που θα διευκολύνει την έρευνα και αναγνωστήριο. Τέλος, η θέση του κτιρίου η σχέση του με τη θάλασσα και η θέα ενθαρρύνουν τη δημιουργία χώρων αναψυχής, όπως προβολή ταινιών, καφετέρια ή εστιατόριο.

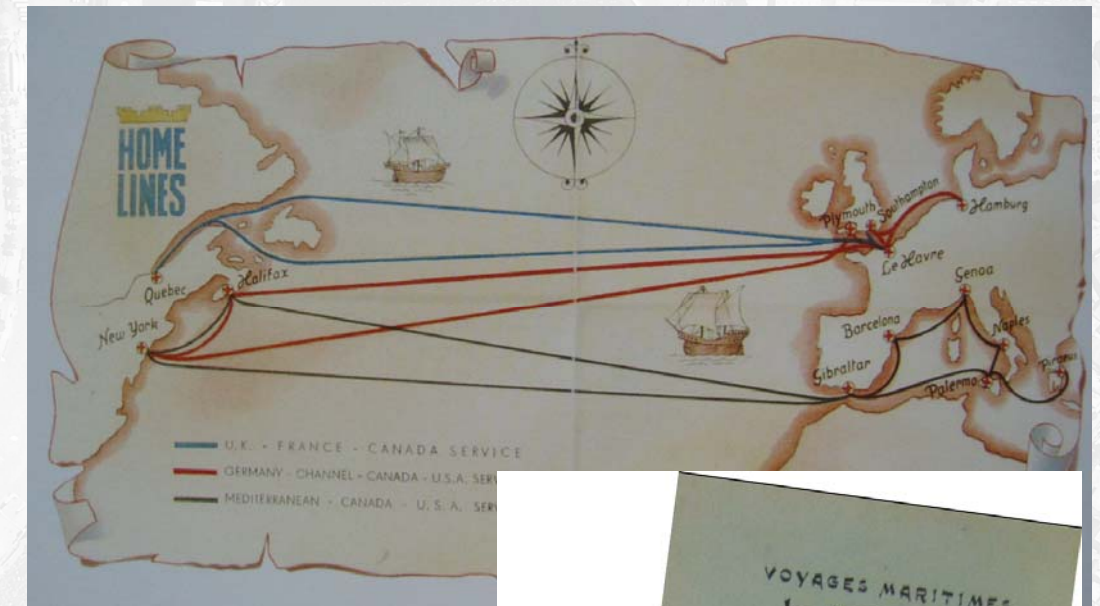
Οι χρήσεις αυτές και η κατάλληλη διαχείριση μπορούν να το καταστήσουν ένα ζωντανό κύτταρο στην καρδιά του λιμανιού, ένα στοιχείο διαρκούς διείσδυσης της πόλης στο λιμάνι και ένα δίαυλο επικοινωνίας με τον Ελληνισμό της Διαποράς.

4. Η πρόταση

4.1 Το υφιστάμενο κτίριο

4.1.1 Η χωροθέτηση των λειτουργιών. Το σενάριο αναλυτικότερα.

Εκθέματα του μουσείου θα μπορούσαν να είναι φωτογραφίες, χάρτες, γκραβούρες της εποχής, άρθρα εφημερίδων, μακέτες και παρεμφερή εκθέματα, τα οποία φυσικά, ανάλογα με την περίπτωση θα εμπλουτίζονται με επιπρόσθετο υλικό και με οπτικοακουστικά μέσα

Εικ. 29: Δρομολόγια γραμμής προς Αμερική

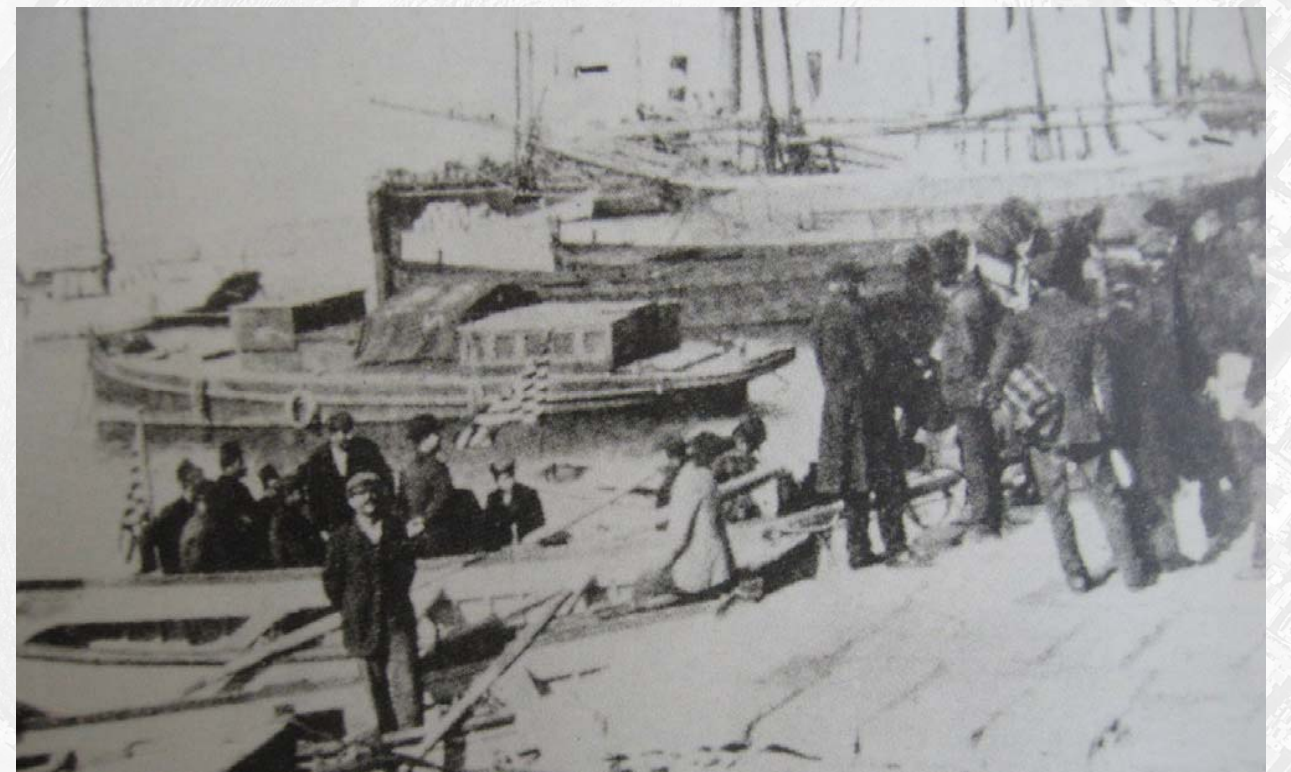

Εικ. 30: Διαφημίσεις πρακτορείων

Το **ισόγειο** του κτιρίου θα πρέπει να λειτουργεί σαν μαγνήτης του μουσείου. Είναι σκόπιμο να κεντρίζει το ενδιαφέρον του επισκέπτη και να τον εισάγει στον κόσμο των μεταναστών. Θα πρέπει λοιπόν να φιλοξενεί ένα ή και περισσότερα θέματα, τα οποία ανά διαστήματα να αλλάζουν, ώστε να ενθαρρύνονται οι πολλαπλές επισκέψεις από τα ίδια άτομα. Επομένως στο ισόγειο θα φιλοξενηθεί ένα θέμα η περισσότερα επιμέρους θέματα, με ενδεικτική θεματολογία τους πρώτους Έλληνες μετανάστες σε κάποια χώρα, τους Έλληνες κάποιας συγκεκριμένης χώρας ή πόλης και τις δραστηριότητες τους, ή σε πιο γενικά, εκθέσεις που θα εμπλουτίζουν και θα εμβαθύνουν σε διαφορετικές πτυχές του κοινωνικού αυτού φαινομένου. Παρόμοιου χαρακτήρα εκθέσεις, σε μικρότερη όμως κλίμακα, θα συναντάει ο επισκέπτης και στους επόμενους ορόφους του μουσείου, στο πνεύμα της καλύτερης κατανόησης του Έλληνα μετανάστη και της θεματικής ενότητας του συγκεκριμένου ορόφου, μικρές εκθέσεις με χαρακτήρα εφήμερο. Για την σωστή απόδοση και την καλύτερη ενημέρωση του επισκέπτη, σε όλο το μουσείο,

Στον **πρώτο όροφο** ο επισκέπτης θα εισάγεται στην ζωή και τον κόσμο του μετανάστη, ξεκινώντας από την αφετηρία, το λιμάνι του Πειραιά. Ο επισκέπτης θα μεταφέρεται στην στιγμή της «αναχώρησης» προς την ξενιτιά. Θα ενημερώνεται για τους προορισμούς που επέλεγαν οι μετανάστες, τους λόγους που οδηγούσαν στις επιλογές αυτές, ενώ αμέσως μετά θα ζει το ταξίδι προς τον προορισμό του. Στην ενότητα αυτή θα ήταν χρήσιμη η αναφορά στις δραστηριότητες στις οποίες επιδίδονταν οι απόδημοι πλέον Έλληνες μέσα στο πλοίο. Όπως προαναφέρθηκε, ειδικά στην περίπτωση της Νέας Υόρκης, το ταξίδι ήταν δίμηνο, οπότε όλοι θα έψαχναν τρόπους για να περάσουν την ώρα τους, να κάνουν την διαμονή τους πιο υποφερτή και να κρατήσουν το μυαλό τους μακριά από τις δυσάρεστες σκέψεις. Οι γυναίκες θα κένταγαν, θα έραβαν, πολλοί θα έγραφαν γράμματα, μερικοί μπορεί και να ζωγράφιζαν. Τέτοια αντικείμενα θα βοηθούσαν πολύ προς την καλύτερη κατανόηση της ψυχοσύνθεσης του ανθρώπου εκείνες τις δύσκολες στιγμές. Οι αντίστοιχες μικρότερης έκτασης, συνοδευτικές εκθέσεις θα μπορούσαν για παράδειγμα να εμβαθύνουν σε έναν συγκεκριμένο προορισμό και τους λόγους για τους οποίους προσέλκυε πολλούς μετανάστες, ή αναμνήσεις των επιβατών ενός συγκεκριμένου πλοίου, για παράδειγμα του «Μωραϊτή».

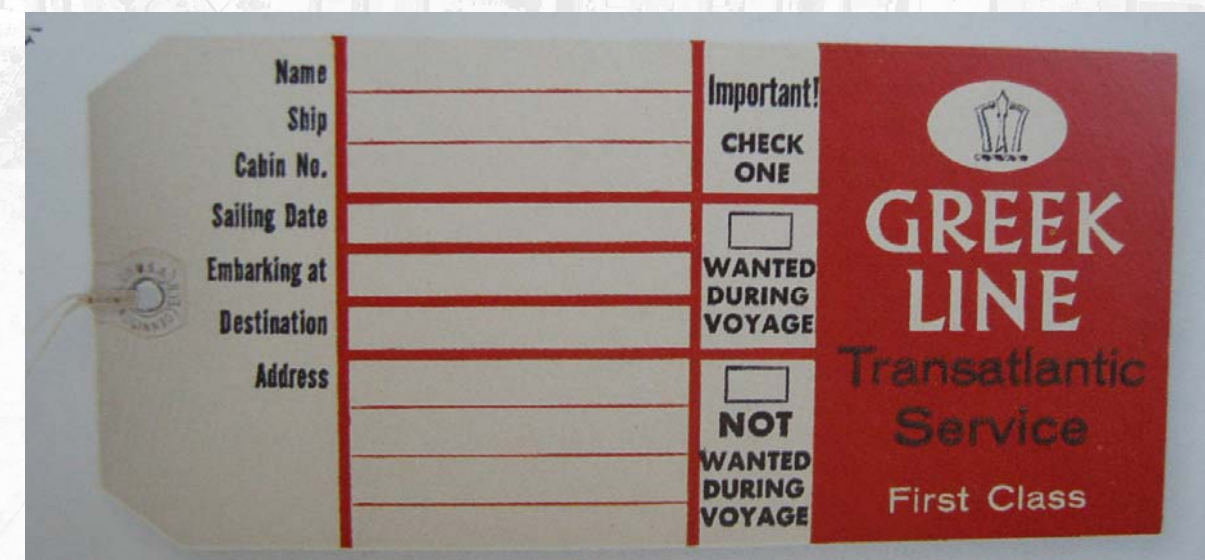
Εικ. 31, επάνω: αποχαιρετισμός των μεταναστών
Εικ. 32, κάτω: μετανάστες είναι έτοιμοι για επιβίβαση

Εικ. 33: Στο πλοίο

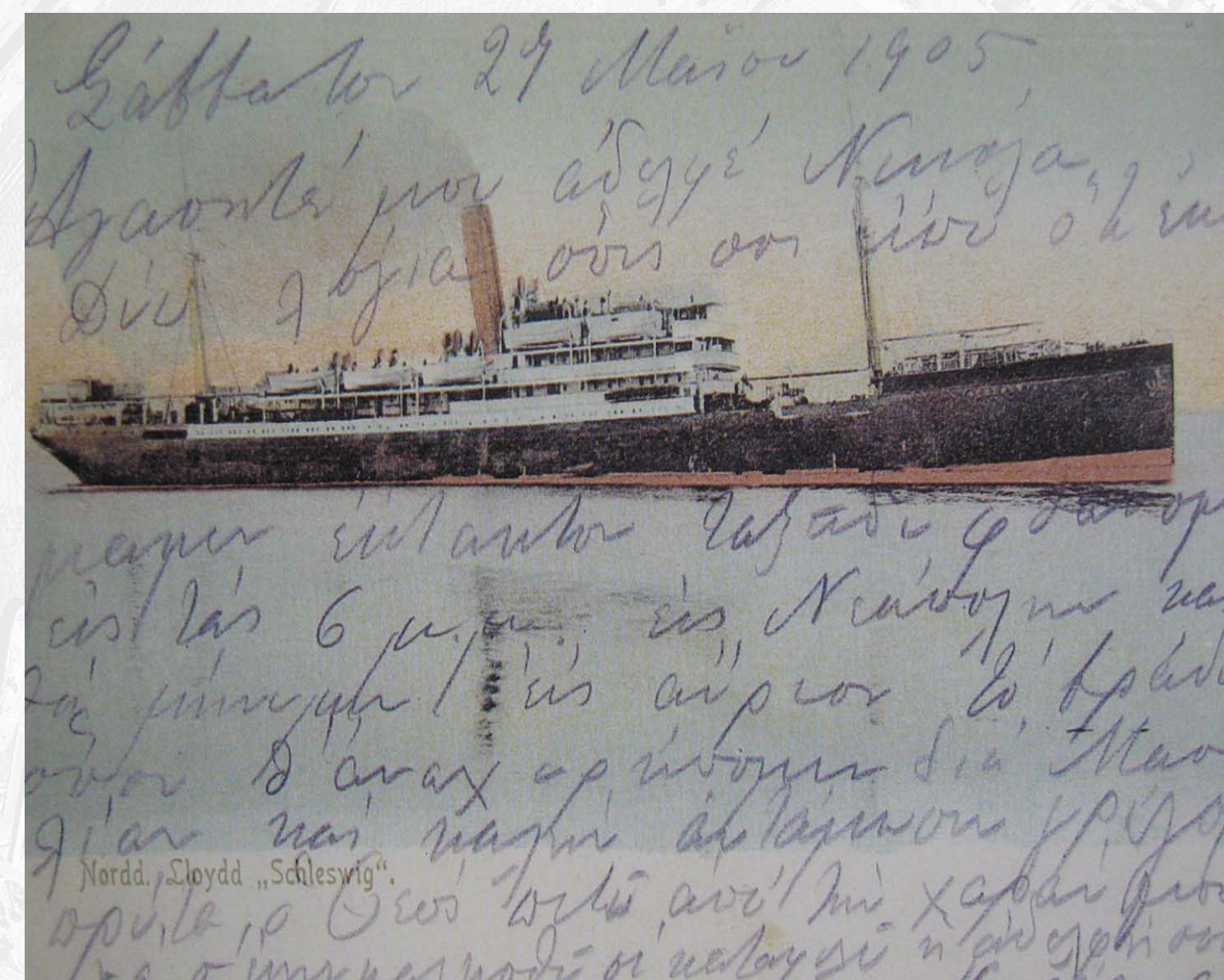
Ο **δεύτερος όροφος** θα αναφέρεται στην άφιξη και τη διαμονή του Απόδημου Ελληνισμού στην ξενιτιά. Όπως προαναφέρθηκε στην περίπτωση των ΗΠΑ, όλοι οι μετανάστες τύχαιναν εξονυχιστικής έρευνας, συνεντεύξεων και ιατρικών εξετάσεων στο Ellis Island προτού τους επιτραπεί η είσοδος στην χώρα, ενώ υπήρχαν πάντα και αυτοί που υποχρεωνόντουσαν να γυρίσουν πίσω, ευτυχώς με το ίδιο εισιτήριο. Η θεματολογία λοιπόν, όσον αφορά την άφιξη, θα εστιάζει σε αυτό το βραχύ χρονικό διάστημα μετά την άφιξη. Στη συνέχεια θα δίνεται έμφαση στην διαβίωση στη νέα τους πατρίδα. Τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ζούσαν στην αρχή, ως προς την καθημερινή ζωή και την δουλειά, την πιθανή καταπίεση στην οποία υπόκειντο και τις σταδιακές αλλαγές και βελτίωση των συνθηκών ζωής και εργασίας. Σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή και τις συνήθειες έπαιξε και παίζει η διατήρηση της γλώσσας, ηθών και εθίμων και της ελληνικής παράδοσης. Ο εκκλησιασμός, ο γάμος, η διατροφή, η μουσική, ο ρουχισμός και οι κοινωνικές συναθροίσεις, ιδιαίτερα αφότου άρχισαν να οργανώνονται σε κοινότητες ήταν η αναβίωση των ελληνικών συνηθειών. Ήταν όμως και ο διχασμός που αισθανόταν ο καθένας μεμονωμένα και το άσβεστο όνειρο της επιστροφής, τα οποία μοιραζόταν με τους συνανθρώπους του, στοιχεία που τους έδεναν ακόμη περισσότερο. Στον τομέα των προσωρινών εκθέσεων στον όροφο αυτό θα μπορούσαν να ενταχθούν ως υπο-ενότητες ενδεικτικά τα επαγγέλματα που ασκούσαν, ή τον ρόλο που επιτέλεσε ένα συγκεκριμένο στοιχείο από τα παραπάνω και τον τρόπο που εξελίχθηκε στις μέρες μας.

Στον **τρίτο όροφο** θα γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην σχέση Απόδημου Ελληνισμού και Ελληνικού κράτους, την επαφή που διατήρησαν στο πέρασμα του χρόνου και την μέριμνα του τελευταίου για τη σύνδεση με τους απόδημους και τους επαναπατρισθέντες. Θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν αρχεία από σχετικές επιτροπές και υπηρεσίες που σχηματίστηκαν κατά καιρούς και εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν προς αυτή την κατεύθυνση. Για παράδειγμα το 1951 είχε ονομαστεί Έτος Απόδημου Ελληνισμού³. Τότε, ο ΕΟΤ, σε συνεργασία με την Υπηρεσία Έτους Απόδημου Ελληνισμού και τον Ελληνοαμερικανικό Σύνδεσμο, είχαν οργανώσει πρόγραμμα υποδοχής και δεξίωσης της πρώτης ομάδας Αρκάδων και Μικρασιατών που κατέπλευσαν στον Πειραιά με το υπερωκεάνιο *Independence*, τον Απρίλιο της ίδιας χρονιάς.

Εικ. 33, επάνω: Εισιτήριο του «Νέα Ελλάς»

Εικ. 34, κάτω: γράμμα μετανάστη πάνω σε card postal

³ Παπαστόφας Σωτήριος, πρακτικά Έτους Απόδημου Ελληνισμού, αρχείο ΕΛΙΑ

Εικ. 35: μενού της Greek Line («Νέα Ελλάδα»)
Εικ. 36: Το Ellis Island

An aerial photograph of a harbor, likely the Port of Piraeus in Greece, showing several large cargo ships docked at a pier. The surrounding urban area is visible, with buildings and streets. The image is in grayscale and serves as a background for the text.

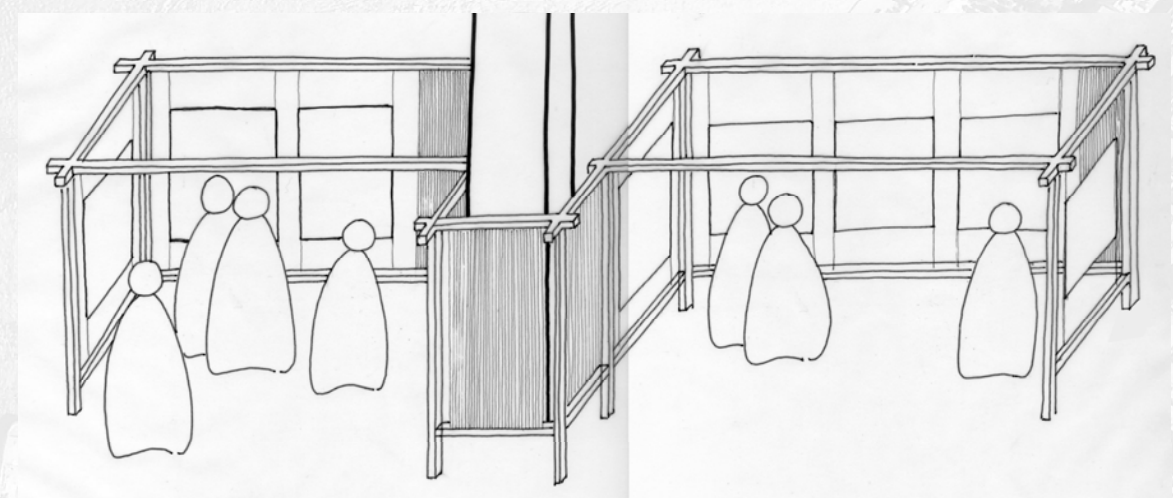
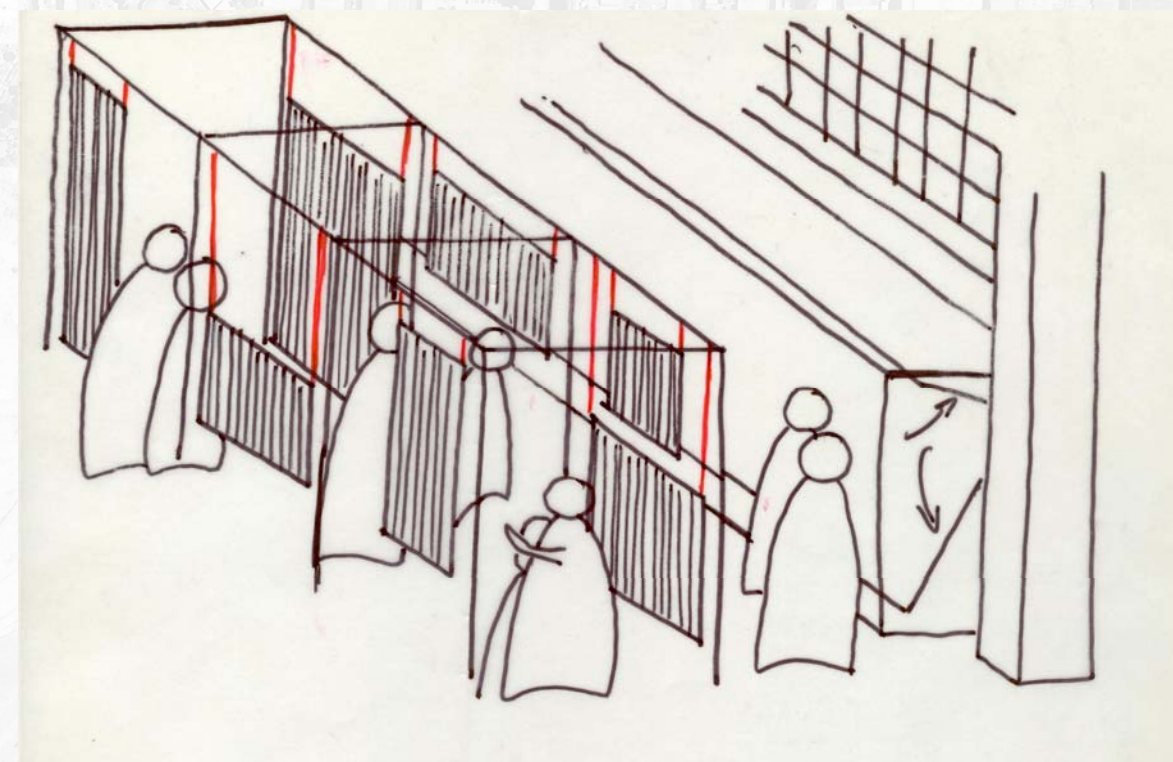
Είχαν ακολουθήσει δεξιώσεις στην Εστία της Νέας Σμύρνης και στο Ζάππειο και είχαν τελεστεί και οι λειτουργίες του Πάσχα. Παράλληλα, αντίστοιχες ενέργειες είχαν γίνει για την υποδοχή των ομογενών από την Αυστραλία, οι οποίοι προσέγγισαν τον Πειραιά με το ατμόπλοιο «Κυρήνεια» και από τις ΗΠΑ, με το υπερωκεάνιο «Νέα Ελλάς». Σε μία υπο-ενότητα αφιερωμένη στο παραπάνω γεγονός θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως επιπλέον εκθέματα φωτογραφίες ταυτοτήτων των μελών της επιτροπής αυτής, τα χειρόγραφα ή τα πρακτικά των συνεδριάσεων τους για την οργάνωση της υποδοχής. Στην ενότητα του ορόφου αυτού που αναφέρεται σε νεώτερη εποχή, μπορεί να συμπεριληφθεί και υπο-ενότητα για τους επαναπατρισθέντες. Εμπειρίες και επιρροές και αντικείμενα, στοιχεία που αποτελούν μαρτυρίες της νεώτερης πολιτιστικής κληρονομιάς, μπορούν να αποτελέσουν εκθέματα της έκθεσης αυτής, τη νέα πραγματικότητα που συνάντησαν, σε συνδυασμό με πληροφορίες για τις συνθήκες επανένταξής τους. Η δεύτερη υπο-ενότητα θα μπορούσε να συμπεριλάβει σε αυτό τον όροφο και τις εκθέσεις δορυφόρους, υπό τον τίτλο «πορτρέτα». Πορτρέτα για τους Έλληνες της διασποράς που έχουν διαπρέψει, από τα πολύ παλαιότερα χρόνια μέχρι σήμερα και είναι αναρίθμητοι και σε ποικίλους επαγγελματικούς και μη τομείς. Ενδεικτικά αναφέρονται πολιτικοί, δικηγόροι, άνθρωποι των τεχνών και των γραμμάτων. Πρόκειται για άτομα που μπορεί στον κύκλο τους να ήταν ή να είναι γνωστά, αλλά εδώ στην Ελλάδα δεν έχουν τύχει ευρύτερης αναγνώρισης, πέραν ελαχίστων εξαιρέσεων, κυρίως λόγω της έλλειψης πληροφόρησης. Από τα πορτρέτα δεν μπορούν να εξαιρεθούν και απλοί, καθημερινοί άνθρωποι, οι οποίοι για κάποιον λόγο, ξεχώρισαν. Θα ήταν επίσης εφικτό να γίνεται επίσημη πρόσκληση από το μουσείο προς κάποιον διαπρεπή Έλληνα της διασποράς να δώσει μία διάλεξη και να μοιραστεί τις σκέψεις, τις εμπειρίες του με το κοινό.

Στον **τέταρτο** και τελευταίο όροφο φιλοξενείται το παρόν που συνεχώς μετατίθεται προς τα εμπρός. Θα μπορούσε να αφιερώνεται μία ενότητα για την προβολή ενός θέματος από το πολύ πρόσφατο παρελθόν, ή ενός τρέχοντος γεγονότος. Θα μπορούν να αναρτώνται στατιστικά στοιχεία και αποτελέσματα σχετικών ερευνών, χάρτες της κατανομής του Ελληνικού Απόδημου Ελληνικού στην υφήλιο. Ένα άλλο θέμα που θα μπορούσε να εξερευνηθεί είναι οι οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σήμερα στο εξωτερικό, οργανώσεις που έχουν σχηματιστεί από τους απόδημους Έλληνες και να προβληθεί η δράση τους και γενικότερα οι στόχοι τους. Σημαντική

θα είναι και μία έρευνα σε σχέση με τα ήθη και τα έθιμα που συνεχίζουν να διατηρούνται και τον τρόπο που διατηρούνται και τελούνται, όπως για παράδειγμα οι μεγάλες γιορτές της Ορθοδοξίας, Χριστούγεννα και Πάσχα, τα θρησκευτικά μυστήρια (γάμοι και βαπτίσεις), καθώς και οι μεγάλες Εθνικές γιορτές. Άλλες πτυχές της συγκεκριμένης θεματολογίας θα ήταν η διατήρηση ηθών και εθίμων των ιδιαίτερων πατρίδων, η παραδοσιακή μουσική, οι χοροί και τα τραγούδια ή το Ελληνικό θέατρο, ερασιτεχνικό και επαγγελματικό. Παράλληλα με τα παραπάνω θα μπορούσε να δοθεί έμφαση και στις ρίζες της πολιτιστικής λαϊκής παράδοσης, για παράδειγμα τις Απόκριες. Επιπλέον, ο όροφος θα είναι εξοπλισμένος με περισσότερες αίθουσες οπτικοακουστικών μέσων, στις οποίες θα προβάλλονται σε ζωντανή μετάδοση κανάλια του Απόδημου Ελληνισμού ανα τον κόσμο. Με τον τρόπο αυτό ο επισκέπτης θα μπαίνει κυριολεκτικά στην ζωή του απόδημου στο εξωτερικό, παρακολουθώντας τις ειδήσεις και τον κόσμο με τα δικά του μάτια. Επιπλέον θα διανέμονται και οι αντίστοιχες εφημερίδες της ημέρας. Λόγω της εκτενούς αναφοράς στα ΜΜΕ σε αυτόν τον όροφο, θα μπορούσε να υπάρξει και η αντίστοιχη έκθεση για την σχέση του Απόδημου Ελληνισμού με τα ΜΜΕ, απόδημα και μη και τον ρόλο που επιτέλεσαν από το ξεκίνημα του φαινομένου μέχρι σήμερα. Άλλωστε, εκτός από τηλεοπτικούς σταθμούς ή εφημερίδες, υπήρχαν πάντα και οι ραδιοφωνικές εκπομπές που έδιναν και συνεχίζουν να δίνουν το δικό τους στίγμα.

4.1.2 Η σκηνογραφία

Σε επίπεδο σκηνογραφίας, η έννοια μετανάστης παραπέμπει σε εικόνες λιτότητας που αγγίζει τα όρια της φτώχειας, σκληρότητας και αντίξωων συνθηκών. Αυτό πηγάζει από καταστάσεις και συναισθήματα που έχει βιώσει ο άνθρωπος μετανάστης στις αρχές της περιπέτειάς του. Μπορεί αργότερα να υπάρξει πλήρης μεταστροφή όλων των παραπάνω, αλλά αυτά έχουν στιγματίσει την ζωή του, αφού παραμένουν για πάντα ζωντανά μέσα του. Την ίδια ατμόσφαιρα παρέχει και το ίδιο το κτίριο. Βαρύ, σκληρό, βιομηχανικό, απέριπτο, μισοτελειωμένο. Εφόσον λοιπόν υπάρχει, αυτή η ατμόσφαιρα και η εντύπωση πρέπει, όχι μόνο να διατηρηθεί, αλλά και να ενταθεί. Για τον σκοπό αυτό, όλες οι κατασκευές για τα εκθέματα στις διάφορες θεματικές ενότητες θα είναι μεταλλικές, κινητές, ελαφριές και απέριπτες, ευέλικτες σε τροποποιήσεις.

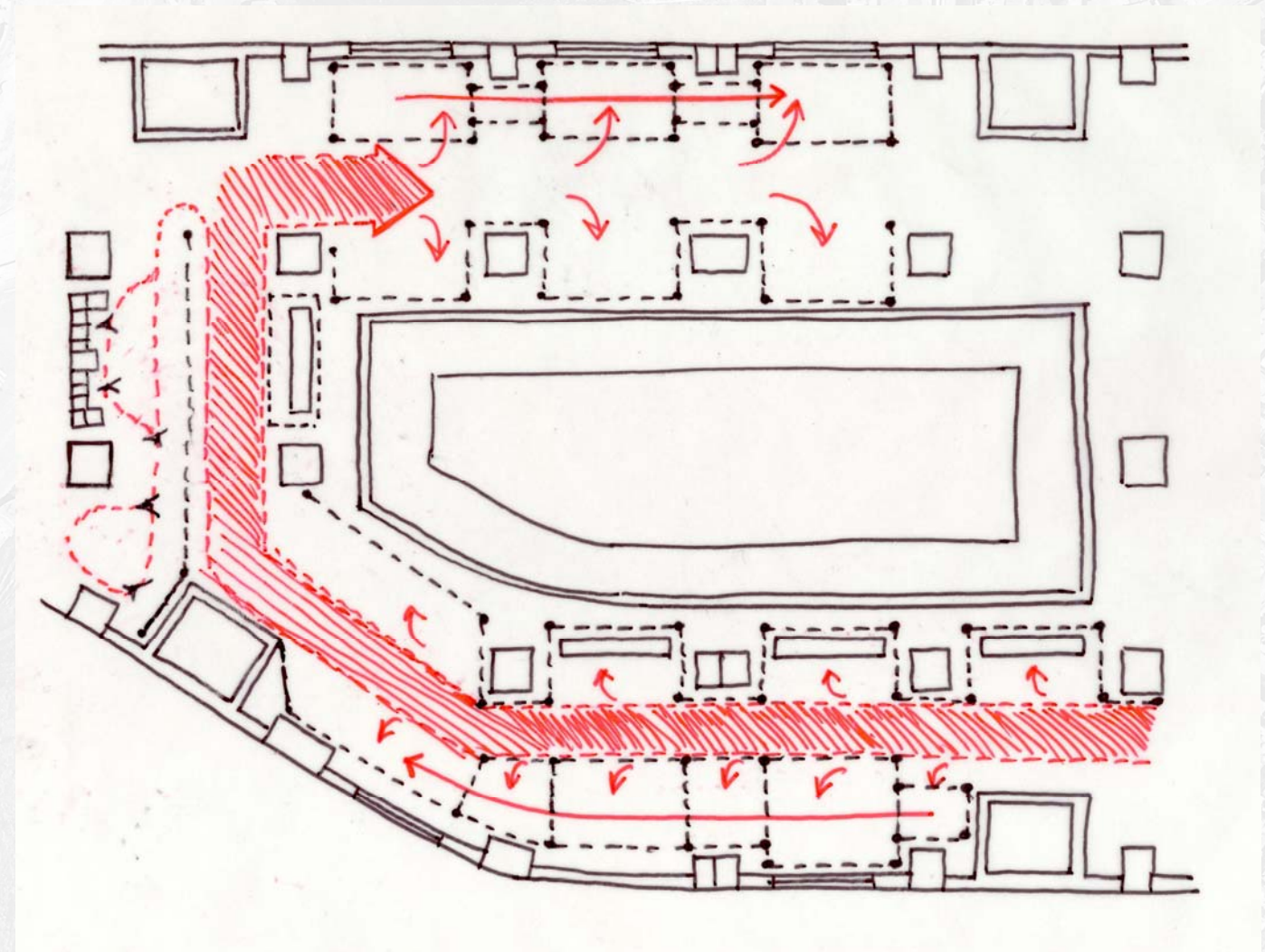

Εικ. 37, 38: Αναπαράσταση της εγκατάστασης ανάρτησης δισδιάστατων εκθεμάτων

Η **κατασκευή - αρχέτυπο** αποτελείται από ένα σύνολο τεσσάρων υποστυλωμάτων και δοκαριών που σχηματίζουν ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο. Από τα δοκάρια θα αναρτώνται όλα τα δισδιάστατα εκθέματα, σε τέτοιες θέσεις, ώστε ο επισκέπτης να μπορεί να τα βλέπει είτε εισερχόμενος, είτε όχι στον χώρο του παραλληλεπιπέδου αυτού. Σε μία διαδοχική επανάληψη πολλών τέτοιων κατασκευών κατά παράθεση, με τα αντίστοιχα αναρτημένα εκθέματα, θα δημιουργείται ένα είδος «τούνελ», στο οποίο θα εισέρχεται ο επισκέπτης, ακολουθώντας μία πορεία που θα ορίζεται από τις κατασκευές και από την διάταξη των εκθεμάτων. Όσον αφορά τα τρισδιάστατα θέματα, αυτά θα φιλοξενούνται μέσα σε προθήκες, τοποθετημένες μέσα στις κατασκευές παραλληλεπίπεδα, που στην προκειμένη περίπτωση θα εξυπηρετούν για την διαμόρφωση πλάτης, πάνω στην οποία θα αναρτώνται τα συνοδευτικά κείμενα για την καλύτερη κατανόηση του εκθέματος.

Με αυτό τον τρόπο θα υπάρχει και μία προτεινόμενη ροή κίνησης, που θα μπορεί να φιλοξενεί ομάδες επισκεπτών, αφού οι κατασκευές αυτές θα είναι έτσι τοποθετημένες, ώστε να υπάρχει ευρυχωρία. Η κατασκευή αρχέτυπο, όπως ήδη αναφέραμε, θα επιτρέπει ποικιλία σχηματισμών, ανάλογα με τα ζητούμενα της κάθε θεματικής υπο-ενότητας ή των προσωρινών εκθέσεων, οδηγώντας σε αναρίθμητες διαφορετικές λύσεις διάταξης. Συνοψίζοντας, η βασική αρχή είναι η δημιουργία υποδομών στον χώρο του μουσείου και η δημιουργία ενός μοντέλου (κατασκευή - αρχέτυπο) που να συμβάλλει στην έξυπνη διαμόρφωση του γενικότερου χώρου, ανάλογα με τους περιορισμούς που ενδεχομένως θα επιβάλλονται από τον τρόπο έκθεσης μίας συγκεκριμένης θεματολογίας.

Η σκηνογραφική προσέγγιση, στην οποία αναφερθήκαμε πιο πάνω, συνδέεται και με το ίδιο το κτίριο, ως προς την αίσθηση και την ατμόσφαιρα του κάθε ορόφου. Οι πρώτοι όροφοι, χαρακτηρίζονται από γιγάντιες διατομές δομικών στοιχείων, που καλλιεργούν μία αίσθηση εγκλωβισμού και κλειστοφοβίας, που συνδέεται με τα συναισθήματα των μεταναστών λίγο πριν, κατά την διάρκεια και τουλάχιστον για ένα χρονικό διάστημα μετά το ταξίδι τους. Από τον δεύτερο όροφο και πάνω, τα υποστυλώματα αρχίζουν να λεπταίνουν και ο χώρος ανοίγει, γίνεται πιο ανάλαφρος με αποτέλεσμα τα πρώτα συναισθήματα σταδιακά να απαλώνονται, με κορύφωση τον τέταρτο όροφο, όπου τα υποστυλώματα πλέον είναι πάρα πολύ λεπτά και ο

Εικ. 39: Διάγραμμα κίνησης στον κύριο χώρο εκθέσεων

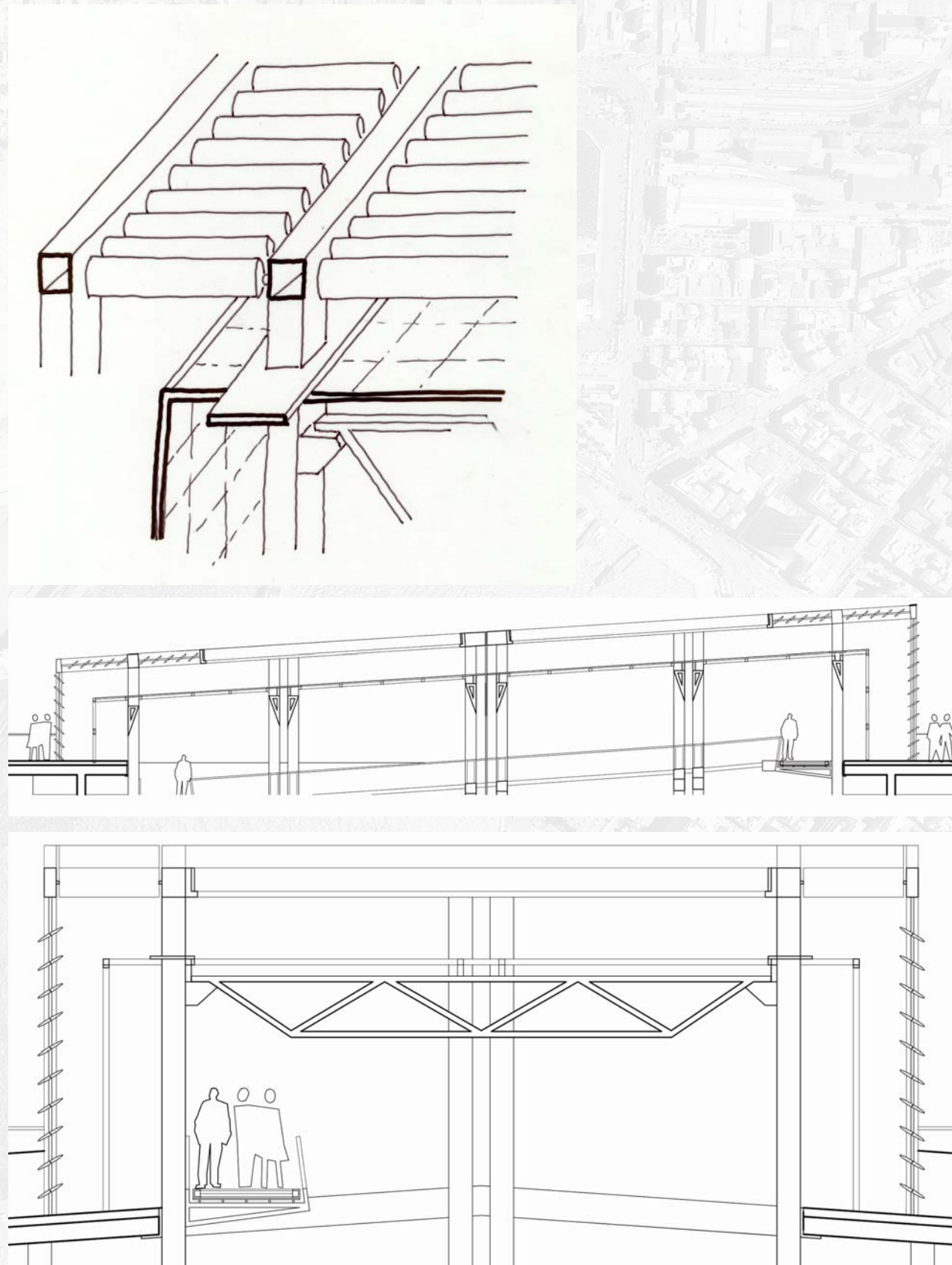

όροφος φαντάζει μεγαλύτερος, ψηλότερος και φωτεινότερος. Στο συμβολικό επίπεδο, αυτό βρίσκει ανταπόκριση και στην ψυχολογία του Έλληνα μετανάστη, που μετά τις κακουχίες και καθώς η ψυχή του ατσαλώνεται, περνάει όλους τους σκοπέλους, αρχίζει να παλεύει για μια πιο καλύτερη δουλειά, μία καλύτερη ζωή και ένα πιο υποσχόμενο μέλλον. Καθώς περνάει ο καιρός οι συνθήκες βελτιώνονται και νιώθει όλο και πιο ανάλαφρος ενταγμένος στη νέα του πατρίδα. Με το νόστο της επιστροφής και το όνειρο της Ελλάδας μέσα του, αλλά πολύ πιο θετικός και αισιόδοξος.

4.1.3 Οι επεμβάσεις

Η κλίμακα των δομικών στοιχείων και η αίσθηση κλειστοφοβίας, που αξιοποιούνται και προβάλλονται σκηνογραφικά, στην πραγματικότητα προκαλούν δύο βασικά προβλήματα, καθώς οι ζώνες γυαλιού, αναλογικά με το μέγεθος του κάθε ορόφου είναι πολύ στενές, μην αφήνοντας περιθώρια σωστού φωτισμού και αερισμού. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών προτείνεται η δημιουργία ενός **αιθρίου** στην μέση του κτιρίου, το οποίο συγκεκριμένα στο τελειώμά του, θα κλείνει με δύο «καλύμματα». Το εσωτερικό θα είναι γυάλινο, με περιμετρικά ανοιγόμενα παράθυρα, τα οποία θα ανανεώνουν και θα ανακυκλώνουν τον αέρα, χρησιμοποιώντας το φαινόμενο του φυσικού ελκυσμού. Το εξωτερικό «κάλυμμα» θα είναι σύστημα περιστρεφόμενων περσίδων με ανακλαστική επιφάνεια, οι οποίες, ανάλογα με την ώρα της ημέρας, τον μήνα και την εποχή του χρόνου, θα ρυθμίζονται κατάλληλα ώστε να κατευθύνουν ελεγχόμενα το φυσικό ηλιακό φως στο εσωτερικό του κτιρίου, το οποίο δια του αιθρίου, θα διαχέεται σε όλους τους χώρους του. Προβλέπεται ακόμα, για καλύτερα αποτελέσματα, στο οριζόντιο τμήμα του καλύμματος αυτού, δύο κυκλικές κατασκευές, υπό κλίση, με κινητές αυτή περιστρεφόμενες ανακλαστικές περσίδες, ώστε να στρέφεται κατά το δυνατόν προς την μεγαλύτερη απόδοση του νοτιοανατολικού προσανατολισμού του κτιρίου.

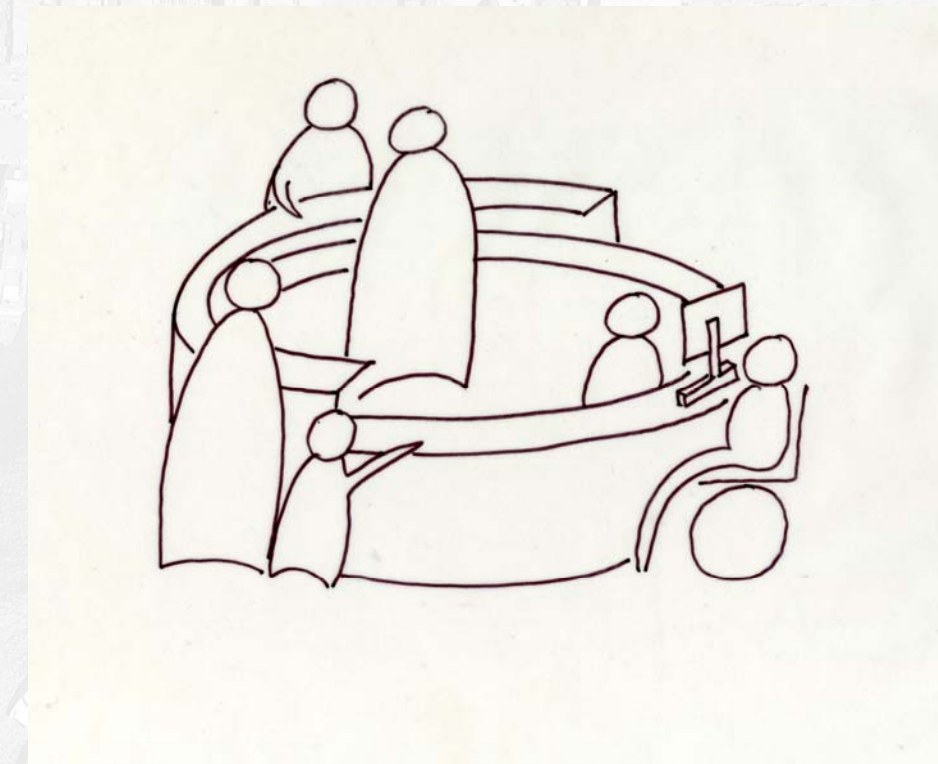
Η δημιουργία αιθρίου προϋποθέτει την καθαίρεση τριών υποστυλωμάτων με αντίστοιχα δοκάρια και επομένως θα πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες ενισχύσεις για την αποκατάσταση της στατικής λειτουργίας του κτιρίου. Στα πλαίσια του ισχύοντος αντισεισμικού κανονισμού, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στην ένταξη του ανοίγματος στην πλάκα κάθε ορόφου. Ο αντισεισμικός

Εικ. 40, 41, 42: Λεπτομέρειες του συστήματος αερισμού, φωτισμού και σκιασμού

κανονισμός ορίζει το λόγο της οπής προς την συνολική επιφάνεια της πλάκας μικρότερο από 0,35%. Στο κτίριό μας, ο λόγος είναι 0,17%, ή πιο συγκεκριμένα 0,16% και 0,19%, δεδομένου ότι υπάρχει αρμός διαστολής, που το χωρίζει σε δύο ανεξάρτητους φέροντες οργανισμούς. Αξίζει να σημειώσουμε ότι οι διατομές των δομικών στοιχείων είναι θηριώδεις, δεδομένου ότι ήταν υπολογισμένο να φέρει πολύ μεγάλα φορτία. Το ποσοστό των δομικών στοιχείων που καθαιρούνται είναι αναλογικά πολύ μικρό σε σχέση με το σύνολο. Επιπλέον, με τα φορτία θα επιβαρυνθεί το κτίριο από τις προβλεπόμενες κατασκευές σε σχέση με τη νέα χρήση είναι ελάχιστα, αφού όλες οι κατασκευές που τοποθετούνται για τις απαραίτητες λειτουργίες του μουσείου είναι ελαφρές.

Είναι σαφές ότι η αρχιτεκτονική μελέτη θα συμπληρωθεί από ανάλογη στατική μελέτη, η οποία θα πρέπει να μελετήσει το θέμα και να προτείνει τις απαιτούμενες ενισχύσεις. Παρόλο που ξεφεύγει από τα ζητούμενα αυτής της μελέτης, κρίναμε σκόπιμο να διερευνήσουμε τους άξονες γύρω από τους οποίους θα μπορούσε να κινηθεί η στατική μελέτη, ώστε τυχόν προσθήκες να μην επηρεάσουν τις αρχιτεκτονικές επιλογές. Στα πλαίσια αυτά, προβλέπεται τα μεγάλων διαστάσεων υφιστάμενα ασανσέρ, τα οποία δεν χρησιμοποιούνται, να ενισχυθούν με μανδύες οπλισμένου σκυροδέματος ώστε να αποτελέσουν στοιχεία ακαμψίας που θα ενισχύσουν την σταθερότητα της κατασκευής. Από τα ασανσέρ αυτά θα περάσουν και οι σωλήνες των ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων. Επιπλέον, μπορεί να κατασκευασθεί ένας «κλωβός» στο εσωτερικό του αιθρίου, που θα ενοποιούσε όλη την κατασκευή και θα της προσέδιδε μεγαλύτερη ακαμψία. Ένας τέτοιο ρόλο μπορεί να παίξει ράμπα επικοινωνίας των ορόφων, ένα έντονο στοιχείο που θα τους ενοποιεί, πέρα από οπτικά, και ουσιαστικά. Με τον τρόπο αυτό τα οφέλη είναι διπλά καθώς ο επισκέπτης, από το ισόγειο θα συνεχίζει την άνοδό του στους ορόφους ως περίπατο και παράλληλα, ο σκελετός στήριξης της ράμπας θα παίξει και το ρόλο ενοποίησης και ενίσχυσης των φερόντων στοιχείων του κτιρίου. Επιπλέον, κατά μήκος των ραμπών θα μπορούσε να τοποθετηθεί πρόσθετο εποπτικό υλικό των εκθέσεων. Τέλος, ένας άλλος ρόλος που θα παίξει η ράμπα είναι της ασφάλειας διαφυγής. Το θέμα όμως της ασφάλειας και της διαφυγής θα αναλυθεί εκτενέστερα παρακάτω.

Ελαφριές, κινητές κατασκευές για τις ανάγκες του μουσείου

4.2 Η νέα κατασκευή

Ο πρωταρχικός χαρακτήρας του κτιρίου, όπως προαναφέρθηκε, είναι αυτός ενός μουσείου - πολιτιστικού κέντρου που θα φιλοδοξεί να αναλάβει τον ρόλο διαύλου επικοινωνίας μεταξύ Ελλάδας και Απόδημου Ελληνισμού. Αυτό μεταφράζεται σε ένα πλήθος χρήσεων, συνοδευτικών του μουσείου, το οποίο και θα εμπλουτίζουν, δίνοντάς του μία άλλη χροιά και διάσταση. Τέτοιες χρήσεις, όπως παρατέθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο, είναι διαλέξεις, σεμινάρια και προβολές ταινιών, προσωρινές εκθέσεις, χρήσεις συναφείς με τις λειτουργίες του μουσείου, οι οποίες θα μπορούσαν να λειτουργήσουν υποστηρικτικά του περιεχομένου του και παράλληλα ανεξάρτητα, σε ώρες ανεξάρτητες από τις ώρες λειτουργίας του. Σημαντική είναι ακόμα η λειτουργία βιβλιοθήκης και αναγνωστηρίου, ενώ, ιδιαίτερα στην περίπτωση του Απόδημου Ελληνισμού, ένα εστιατόριο θα αποκτούσε σημαντικότερο ρόλο, καθώς η Ελλάδα είναι γνωστή στο εξωτερικό για την κουζίνα της, ιδιαίτερα δημοφιλή είναι τα ελληνικά εστιατόρια, αλλά και η ελληνική μουσική συνδεδεμένη με τον πόνο της ξενιτιάς.

4.2.1 Η χωροθέτηση των λειτουργιών

Στα πλαίσια αυτά, κρίθηκε αναγκαία η κατασκευή πενταώροφης προσθήκης, για την στέγαση των παραπάνω λειτουργιών. Στο **ισόγειο** χωροθετούνται οι χώροι προβολών, διαλέξεων ή σεμιναρίων, συνολικά τρεις, ένας μεγαλύτερος και δύο αρκετά μικρότεροι. Σε αυτούς τους χώρους θα μπορούσαν να γίνονται προβολές ταινιών, ντοκιμαντέρ ή σειρών ρεπορτάζ με θέμα την ξενιτιά, διαλέξεις ή σεμινάρια στην ίδια πάντα θεματολογία, από ειδικούς στο κοινωνικό αυτό φαινόμενο, ιστορικούς, λαογράφους, επαναπατρισθέντες, ή και Έλληνες της Διασποράς. Αυτοί θα μπορούσαν να είναι όχι μόνο διακεκριμένοι σε κάποιον τομέα Έλληνες, αλλά και απλοί άνθρωποι, που θα έρθουν για να μοιραστούν τη ζωή τους μαζί μας. Στις αίθουσες αυτές προβλέπεται και χώρος μεταφραστών.

Στον **πρώτο** όροφο βρίσκεται ο χώρος για προσωρινές εκθέσεις που θα προβάλλουν άλλες όψεις της ξενιτιάς και του απόδημου ελληνισμού διαχρονικά.

Στο **δεύτερο** όροφο τοποθετείται η εξειδικευμένη βιβλιοθήκη, με εγκυκλοπαίδειες, βιβλία για το φαινόμενο της μετανάστευσης, λογοτεχνικά βιβλία με αντίστοιχα θέματα, καθώς και βιβλία γραμμένα από Έλληνες της Διασποράς. Η βιβλιοθήκη θα μπορούσε ακόμα να συμπεριλάβει αρχεία περιοδικών και εφημερίδων, αλλά και σχετικών εγγράφων με τη μετανάστευση. Τέλος, εδώ θα μπορεί κάποιος να βρει το αρχείο περιοδικών και εφημερίδων που θα εκτίθενται στον τέταρτο όροφο του μουσείου την ημέρα τύπωσής τους. Εκτός από το κοινό, η βιβλιοθήκη αυτή θα είναι χρήσιμη και για τους ερευνητές του μουσείου, για την οργάνωση νέων εκθέσεων και την παραγωγή εκδόσεων.

Στον **τρίτο** όροφο στεγάζονται τα γραφεία του προσωπικού του μουσείου. Έχουν προβλεφθεί χώροι για τους ερευνητές και τους συντηρητές, οι οποίοι βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση και ένας χώρος συνεδριάσεων ή σεμιναρίων του προσωπικού, συνδεδεμένος με τα γραφεία του διευθυντή και του υποδιευθυντή. Για το «κινούμενο» προσωπικό, τους ξεναγούς, τους φύλακες, τους ταμίες και την ασφάλεια υπάρχει ειδικός χώρος για την ανάπαυσή τους στο εκάστοτε διάλειμμά τους.

Ο **τέταρτος** όροφος της προσθήκης στεγάζει το εστιατόριο. Σε αυτό, ο επισκέπτης θα μπορεί να απολαμβάνει την Ελληνική κουζίνα, όπως θα την έτρωγε σε ένα από τα πάμπολλα Ελληνικά εστιατόρια του εξωτερικού, έχοντας παράλληλα μία μαγευτική θέα προς το λιμάνι του Πειραιά και την πόλη. Στο χώρο αυτό θα μπορούν κατά καιρούς να οργανώνονται και μουσικές εκδηλώσεις.

Στο **δώμα** της προσθήκης, επιφάνειας 900m², τοποθετείται ένα υπαίθριο αμφιθέατρο, το οποίο θα μπορεί να χρησιμοποιείται για μέρος των λειτουργιών του ισογείου κατά τους θερινούς μήνες, κυρίως προβολή ταινιών. Θα μπορούσε επίσης να φιλοξενήσει και μικρές θεατρικές παραστάσεις συναφούς θεματολογίας.

Η χωροθέτηση των λειτουργιών στην προσθήκη ακολούθησε επιπλέον τους εξής **άξονες**. Οι βοηθητικές λειτουργίες τοποθετούνται όλες σε ένα κατακόρυφο μπλοκ, στην πίσω αριστερά γωνία κάθε ορόφου, και ορίζονται κάθε φορά ανάλογα με την χρήση του ορόφου. Χρήσεις που συνεπάγονται ταυτόχρονη προσέλευση και αναχώρηση του κοινού τοποθετούνται στους χαμηλούς ορόφους, ώστε να είναι δυνατή η χρήση των κλιμακοστασίων. Για το λόγο αυτό, στο ισόγειο τοποθετούνται οι αίθουσες προβολών – διαλέξεων – σεμιναρίων, στον 1^ο όροφο ο χώρος για προσωρινές εκθέσεις και στο 2^ο η βιβλιοθήκη, ενώ τα γραφεία του προσωπικού στον 3^ο όροφο. Το εστιατόριο θα καταλαμβάνει τον τελευταίο όροφο, όροφο με την καλύτερη θέα. Η προσέλευση ατόμων στην περίπτωση αυτή θα είναι μεγάλη, αλλά όχι ομαδική.

4.2.2 Η αρχιτεκτονική

Βασική αρχή στη γενικότερη προσέγγιση είναι ο σεβασμός του χαρακτήρα και της ταυτότητας του υφιστάμενου κτιρίου και του περιβάλλοντός του. Το γεγονός ότι το κτίριο φαίνεται ως συνέχεια και απόληξη του πίσω κτιρίου που κάποια στιγμή αποκόπηκε από αυτό, αίσθηση που απορρέει από την απόλυτη ευθυγραμμία των μακριών πλευρών τους και την απόλυτη ομοιότητα στον τρόπο κατασκευής και στη μορφή, οδήγησε στην ιδέα το νέο κτίριο να τοποθετηθεί ανάμεσα στα δύο και στην ίδια ευθυγραμμία. **Ως προς την αρχιτεκτονική του, αυτή θα πρέπει να δείχνει την εποχή της και παράλληλα να εναρμονίζεται με το περιβάλλον του, χωρίς όμως να δεσμεύεται ή να υποτάσσεται σε αυτό.**

Στις βασικές επιλογές για το νέο κτίριο, για την επιτυχή ένταξή του ανάμεσα στα δύο, στηριχθήκαμε στην ανάλυση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των υφιστάμενων. Τα κύρια χαρακτηριστικά είναι η γεωμετρία, ο εμφανής κατασκευαστικός κάρναβος από οπλισμένο σκυρόδεμα, και τα υλικά πληρώσεως, εμφανές τούβλο και γυαλί, τοποθετημένα με μία συγκεκριμένη λογική. Αν η προσθήκη ακολουθούσε την ίδια λογική και ως προς τη γεωμετρία, ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο, και ως προς την κατασκευή με την χρήση εμφανούς σκελετού, θα μπορούσε να δείχνει ως ένα ενοποιητικό στοιχείο των δύο υπαρχόντων κτιρίων.

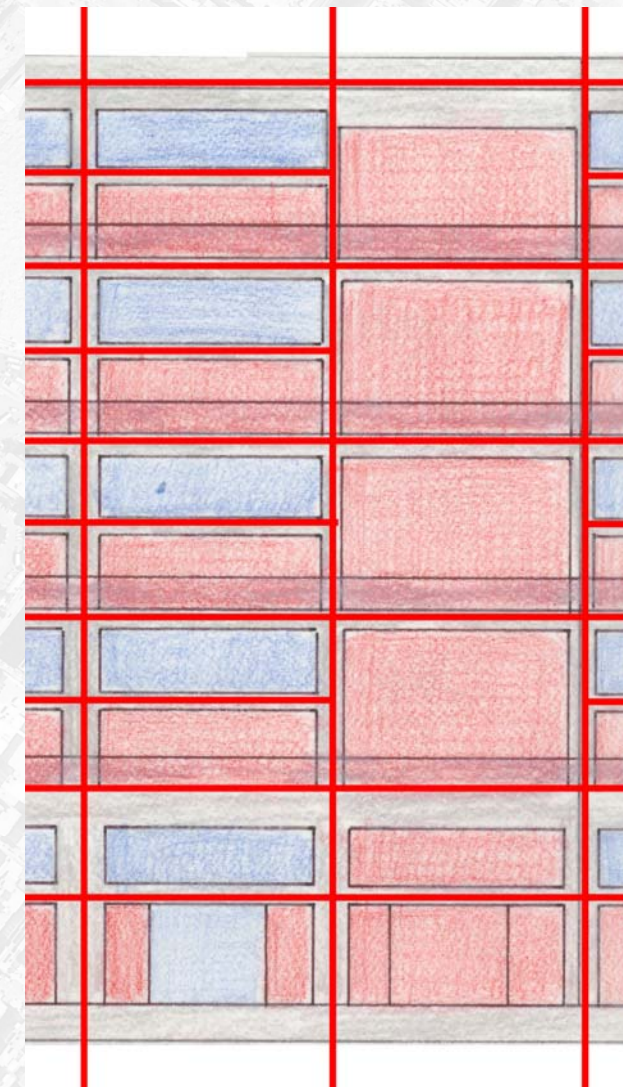
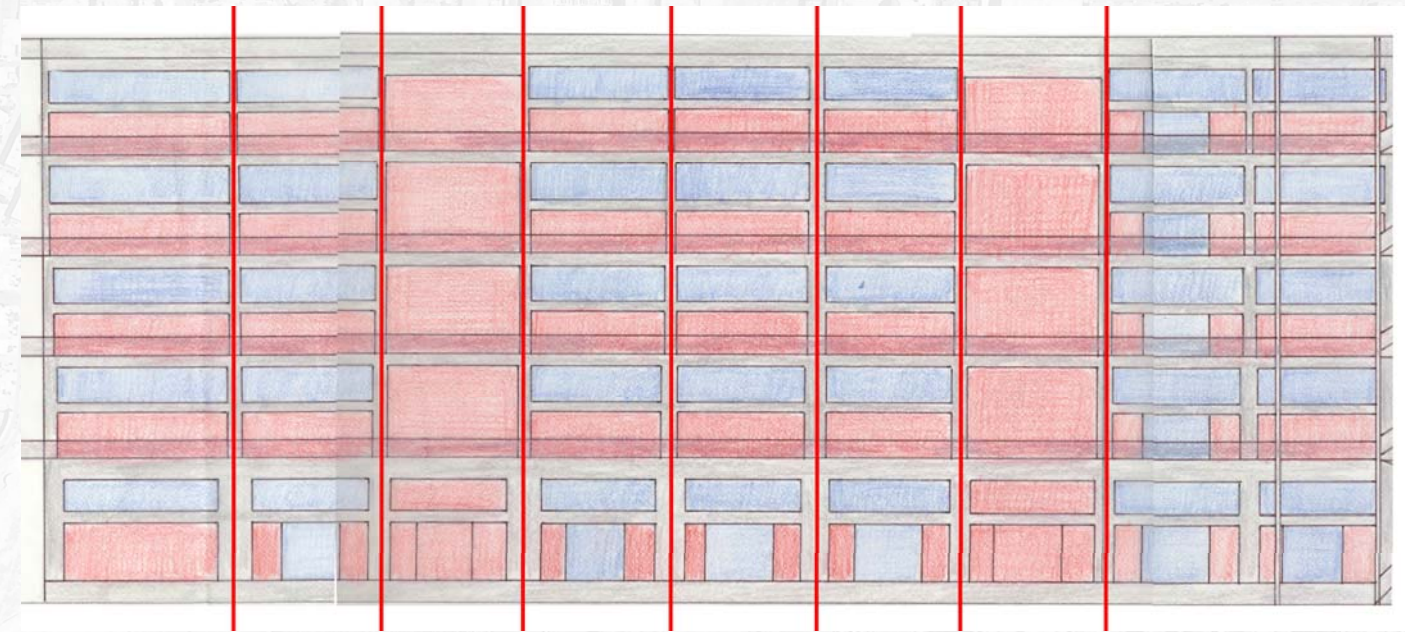
Εικ. 43, 44: χωρική και μορφολογική σχέση του κτιρίου με το περιβάλλον του

Στα πλαίσια αυτά, προβλέπεται η νέα κατασκευή να έχει μεταλλικό φέροντα οργανισμό σε ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο, μια ελαφριά κατασκευή σε αντιδιαστολή με τις βαριές παρακείμενες κατασκευές και με παρόμοιο κάρναβο στις όψεις. Τα υλικά πλήρωσης του σκελετού, στους χαμηλούς ορόφους καλύπτουν το περίγραμμα του σκελετού. Στους ψηλότερους, όπου οι απαιτούμενες επιφάνειες σε χώρους είναι μικρότερες, δημιουργούνται κενά μέσα στον κάρναβο, ημιυπαίθριοι χώροι, δίνοντας τελικά την εικόνα μίας μεγαλύτερης ελευθερίας και μίας μετριασμένης αποδέσμευσης από τους κανόνες που υπαγορεύει το περιβάλλον.

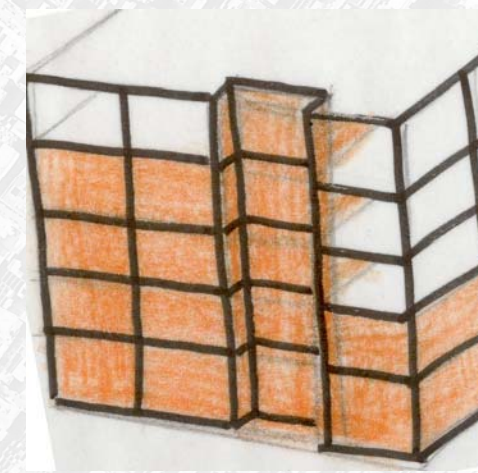
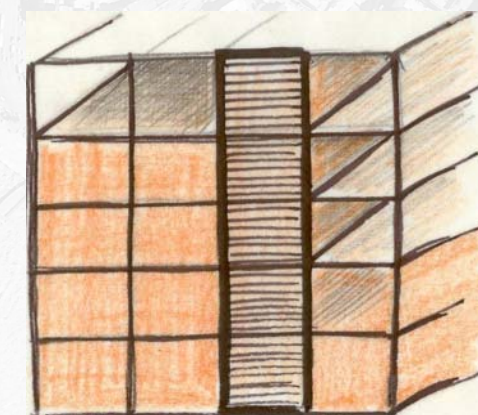
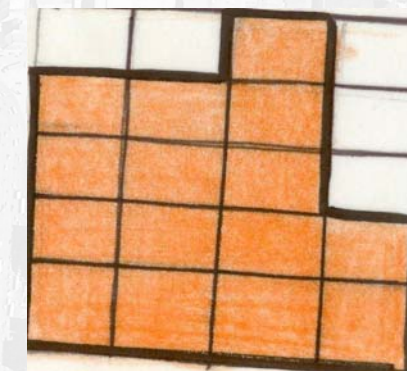
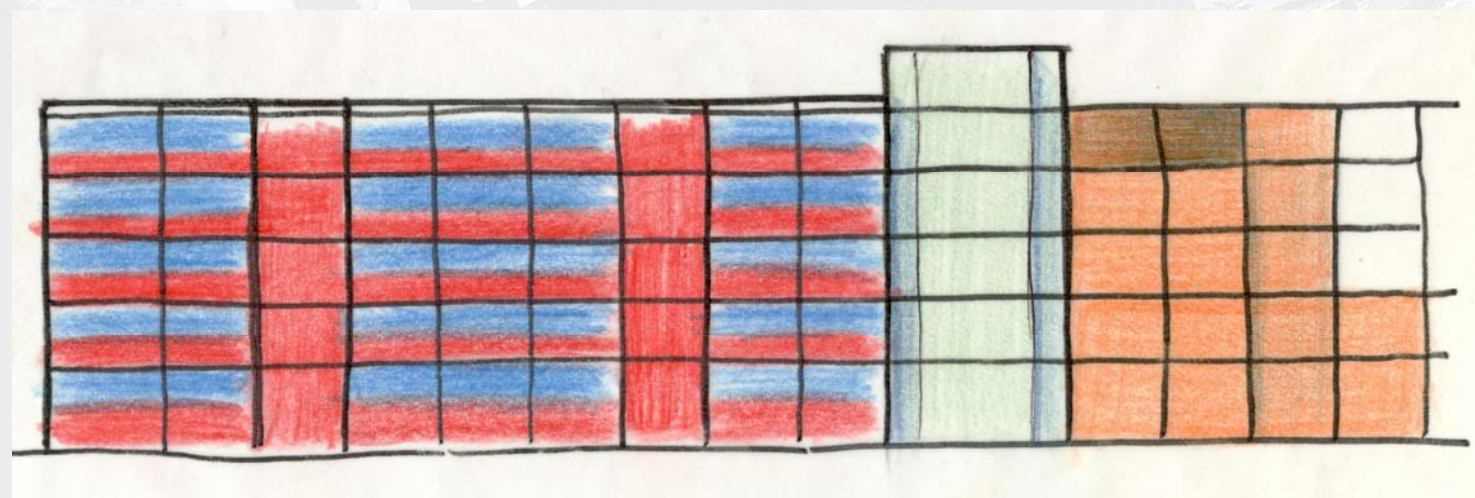
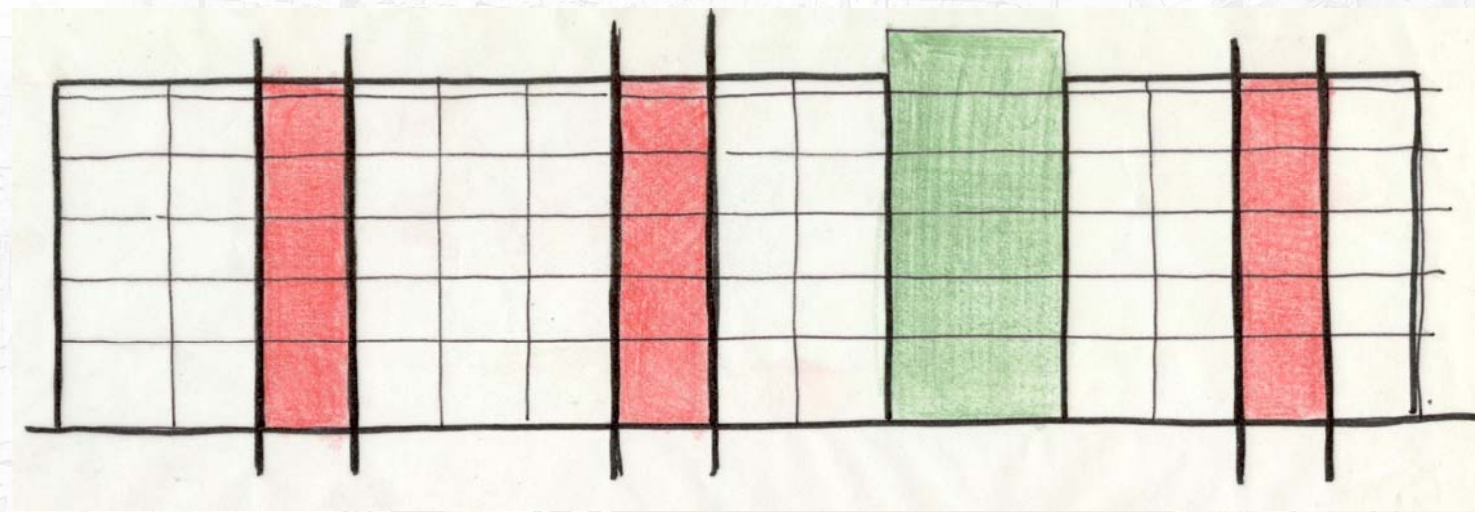
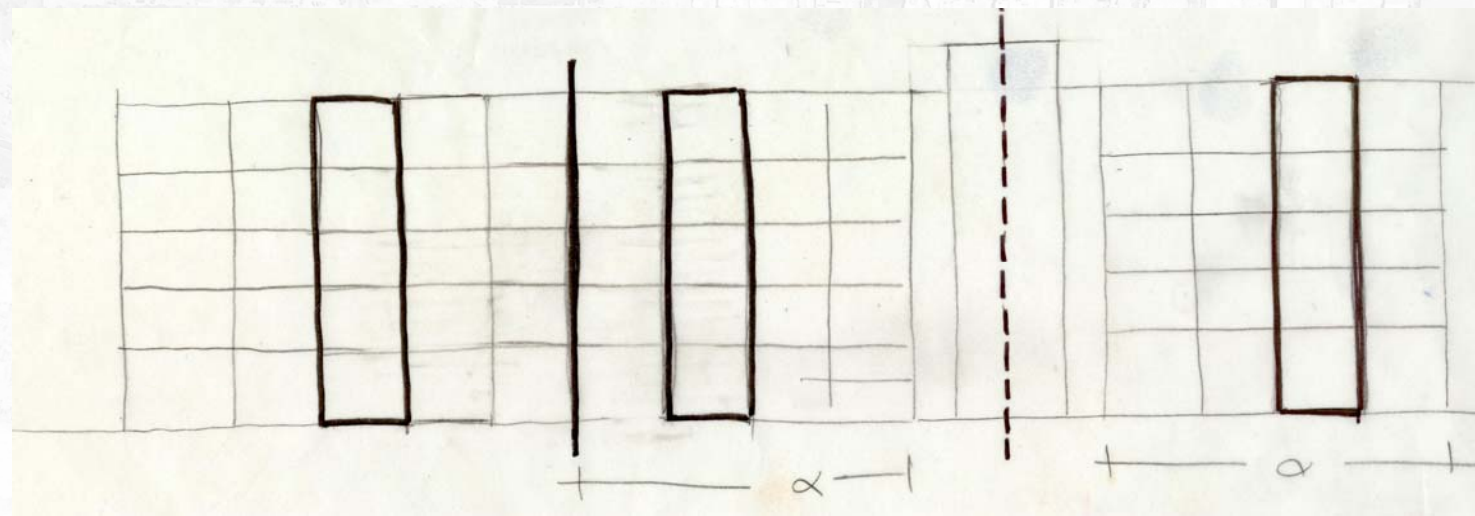
Ως προς τις όψεις, το υφιστάμενο κτίριο, ενώ έχει μεγάλες επιφάνειες γυαλιού, διακρίνεται από έντονη εσωστρέφεια, καθώς αυτές βρίσκονται πάνω από το ύψος του μέσου ανθρώπου. Αυτό είναι ίσως επιθυμητό στην χρήση του μουσείου, όπου οι ελεγχόμενες συνθήκες φωτισμού είναι ζητούμενο.

Στην περίπτωση της προσθήκης όμως, η θέα και ο φυσικός φωτισμός είναι βασικά ζητούμενα στον σχεδιασμό. Η λογική αυτή οδήγησε στη διατήρηση των κυρίαρχων και δευτερευόντων οριζόντιων αξόνων. Ως προς τους πρώτους, υιοθετήθηκε ο κατασκευαστικός κάρναβος του υφιστάμενου κτιρίου και σε αυτό της προσθήκης και ως προς τους δεύτερους, διατηρήθηκε ο άξονας που χωρίζει τα υλικά, τούβλο και γυαλί, με τη διαφορά ότι αντιστρέφεται ο τρόπος πλήρωσης. Στην θέση του κενού (γυαλί), πάνω από το ύψος του ανθρώπου, στην προσθήκη τοποθετείται πλήρες (αδιαφανές υλικό), και στη θέση του πλήρους στο παλαιό κτίριο τοποθετείται κενό (γυαλί).

Ένα δεύτερο επίπεδο ανάγνωσης της όψης του υπάρχοντος κτιρίου οδηγεί στην παρατήρηση ότι τα υποστυλώματα λειτουργούν ως κατακόρυφα όρια μεταξύ εννέα ενότητων. Από αυτές οι επτά ενότητες επαναλαμβάνουν καθ' ύψος την εναλλαγή οπλισμένου σκυροδέματος (δοκάρια), τούβλου και γυαλιού. Οι άλλες δύο ενότητες είναι τυφλές, με επανάληψη μόνο οπλισμένου σκυροδέματος και τούβλου, καθώς πίσω από αυτές βρίσκονται τα ασανσέρ της αποθήκης. Οι ενότητες αυτές αποτελούν ένα κυρίαρχο στοιχείο στις όψεις και λειτουργούν ως κατακόρυφοι άξονες που δίνουν μια ρυθμικότητα με αναλογίες 2 -3 -2 σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες

Αρχές οργάνωσης των όψεων του υπάρχοντος κτιρίου

Αριστερά, από πάνω προς τα κάτω:

Ο ρυθμός που προκύπτει από την επανάληψη των ενότητων.

Δεξιά, από πάνω προς τα κάτω:

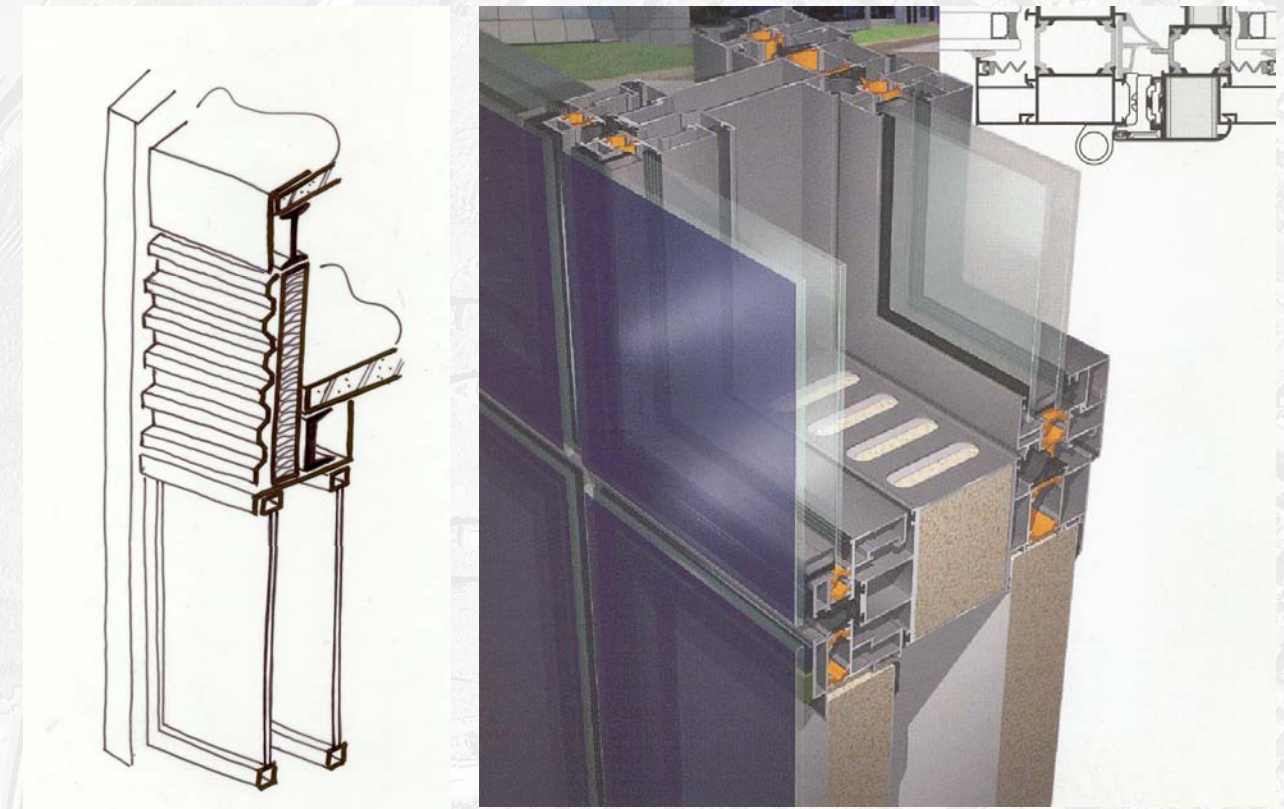
Απομόνωση της όψης του νέου κτιρίου και πιθανοί τρόποι απόδοσης της κατακόρυφης «τυφλής λωρίδας», στο δεύτερο σκίτσο με διαφοροποίηση υλικού και στο τρίτο με υποχώρηση ολόκληρης της λωρίδας προς τα μέσα.

ενότητες. Η ρυθμικότητα αυτή γίνεται περισσότερο αντιληπτή στην πίσω όψη, ή σε παλαιότερες φωτογραφίες, καθώς σήμερα, η μπροστινή όψη είναι καλυμμένη με ένα μεγάλο πανό.

Αυτή η ιδιαιτερότητα χρησιμοποιείται και στο κτίριο της προσθήκης, καθώς αυτή, ως προέκταση του υφιστάμενου κτιρίου και ανάλογα με την οπτική γωνία, είναι μία επανάληψη των τελευταίων τεσσάρων ενοτήτων – «λωρίδων» του κτιρίου ή ένας αντικατοπτρισμός τους. Στην προσέγγισή μας επιλέχθηκε η δεύτερη οπτική, οπότε η τρίτη από τις τέσσερις λωρίδες προκύπτει τυφλή. Πετυχαίνεται έτσι και μία αίσθηση εναλλαγής και κίνησης σε μία όψη που διαφορετικά θα αποκτούσε μία περισσότερο στάσιμη εικόνα, αφού θα γινόταν μοιραία αντικείμενο σύγκρισης με το υπάρχον κτίριο.

Όσον αφορά το **υλικό πλήρωσης**, επιλέχθηκε ανάμεσα σε αυτά που υπαγορεύονται από τα υπόλοιπα υλικά. Από την μία θα μπορούσε να είναιτσιμεντοσανίδα, ένεκα της γαιώδους φύσης του σκυροδέματος και του τούβλου, σε ένα πνεύμα πιο έντονης σχέσης με το ήδη υπάρχον κτίριο, ή λαμαρίνα, που θα έδινε έναν χαρακτήρα μεγαλύτερης αποδέσμευσης, τονίζοντας την πιο σύγχρονη κατασκευή της προσθήκης και οδηγώντας σε ένα πιο «ανάλαφρο» αποτέλεσμα, φυσικά και μεταφορικά.

Ως προς το γυαλί, για να αποφευχθεί ο κίνδυνος δημιουργίας θερμοκηπίου στο εσωτερικό, μετά από έρευνα, κρίθηκε κατάλληλο ένα οικολογικό σύστημα με διπλά παράθυρα, στο εσωτερικό των οποίων διακινείται ελεγχόμενα φιλτραρισμένος αέρας. Έτσι, επιτυγχάνεται μεγαλύτερη θερμομόνωση και ηχομόνωση, όπως επίσης και αερισμός του χώρου με δροσερό ή θερμό αέρα, με το άνοιγμα μόνο του εσωτερικού παραθύρου. Επιπρόσθετα, στο διάκενο, θα μπορούσαν μελλοντικά να τοποθετηθούν φωτοβολταϊκά στοιχεία. Για την αντιμετώπιση της θάμβωσης που θα προκαλούσε ένα απλό τζάμι, θα μπορούσε αυτό να αντικατασταθεί με φωτοχρωμικούς υαλοπίνακες, οι οποίοι παρουσιάζουν άριστα αποτελέσματα στον έλεγχο του φαινομένου αυτού.

Εικ. 45, 46: Το σύστημα υαλοπετασμάτων που επιλέχθηκε προσφέρει θερμομόνωση, ηχομόνωση, καθώς και κυκλοφορία του αέρα ανοίγοντας το εσωτερικό τζάμι.

4.3 Η επικοινωνία

Οι λειτουργίες του μουσείου, αυτές της προσθήκης, αλλά και η μεταξύ τους ανάγκη για επικοινωνία, υπαγορεύουν την δημιουργία ενός συνδέσμου. Δημιουργείται λοιπόν ανάμεσά τους ένας **κατακόρυφος κόμβος** που επιτελεί τριπλή λειτουργία. Αφενός συνδέει οριζόντια τα δύο κτίρια, αφετέρου εξοπλίζεται με έξι ασανσέρ που θα καλύψουν εν μέρει την κατακόρυφη επικοινωνία, καθώς επίσης στεγάζει τα WC. Είναι πέντε για τις γυναίκες, πέντε για τους άνδρες και δύο εξοπλισμένα WC για άτομα με ειδικές ανάγκες αντίστοιχα, σε κάθε όροφο. Με αυτό τον τρόπο καλύπτονται επαρκώς οι ανάλογες ανάγκες τόσο του μουσείου, όσο και της προσθήκης.

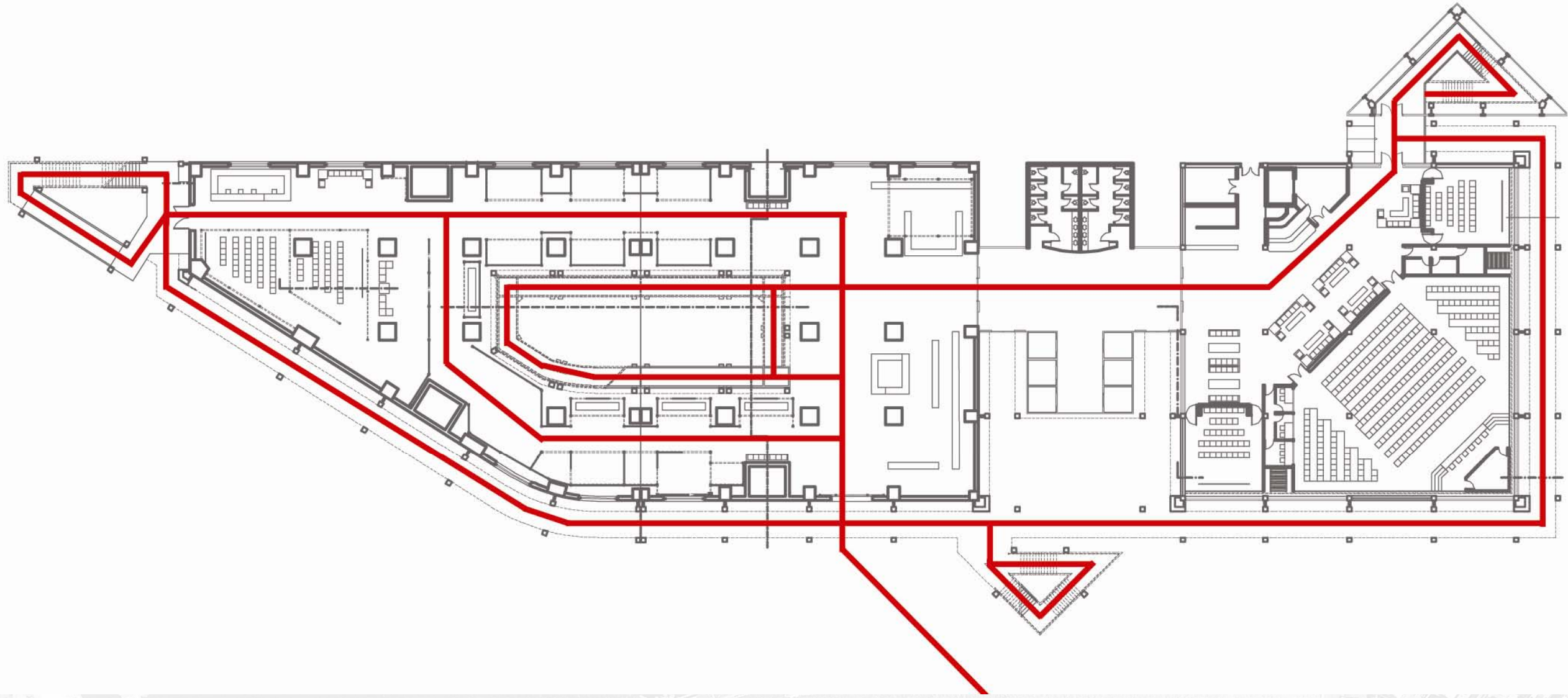
Παραμένει όμως το τελευταίο και σοβαρότερο θέμα που δεν έχει καλυφθεί μέχρι στιγμής. Αυτό είναι η **ασφάλεια του κτιρίου και η δυνατότητα διαφυγής των επισκεπτών σε περίπτωση κινδύνου**, για παράδειγμα πυρκαγιάς. Όπως είναι εύλογο, μία αποθήκη κτισμένη με τον ικανό και αναγκαίο τρόπο φύλαξης φορτίων, δεν έχει καμία προδιαγραφή για διαφυγές κινδύνου. Σε αυτό το σαθρό υπόβαθρο, έρχεται να χωροθετηθεί μία χρήση αυξημένων απαιτήσεων όσον αφορά το συγκεκριμένο τομέα. Ένα μουσείο επιβάλλεται να έχει εύκολα προσπελάσιμες εξόδους διαφυγής. Η μοναδική (εσωτερική) λύση δίνεται από την ράμπα του αιθρίου, κι αυτό μόνο στην περίπτωση του κτιρίου του μουσείου, ενώ χρειάζονται αντίστοιχες κατασκευές και εξωτερικά. Αποφασίστηκε λοιπόν η διαμόρφωση **τριών τέτοιων πυρηνών διαφυγής**. Ένας για το κτίριο του μουσείου, ένας για το κτίριο των παράπλευρων λειτουργιών και ένας που θα εξυπηρετεί και τα δύο. Στην περίπτωση του μουσείου, η θέση υποδεικνύεται αβίαστα, από το ίδιο το ίχνος της κάτοψης του κτιρίου, η οποία, εάν προεκτεινόταν, θα κατέληγε σε μία μύτη, την «πλώρη». Η σκάλα αυτή λοιπόν είναι μία τριγωνική κατασκευή, στο πλατύσκαλο της οποίας, στην στάθμη του κάθε ορόφου, δίνεται είσοδος στο μουσείο, μέσω ενός διαδρόμου, όσον αφορά την σκάλα και της αντίστοιχης πόρτας στο κτίριο. Οι άλλες δύο σκάλες τοποθετούνται στην διαγώνιο του τετραγώνου της προσθήκης. Έτσι, η μία εξυπηρετεί μόνο το κτίριο της προσθήκης, ενώ η άλλη έχει χαραχτεί σε τέτοιο σημείο, ώστε να εξυπηρετεί και τα δύο κτίρια. Ενώ είναι εξωτερικές σκάλες και επομένως ανοιχτές, κρίνεται σκόπιμο αυτή του κτιρίου της προσθήκης να έχει περίβλημα, εφόσον είναι η μόνη σκάλα, ή κόμβος κατακόρυφης επικοινωνίας που αναφέρεται καθαρά στην προσθήκη. Επειδή όμως δεν είναι επιθυμητό να απομακρυνθούμε πολύ από την λογική

των ανοιχτών και διακριτών κατασκευών, το περίβλημά της θα είναι από γυαλί, για να επιτευχθεί έστω ένα ποσοστό διαφάνειας.

Επόμενη λογική κίνηση είναι η σύνδεση αυτών των κλιμακοστασίων, για την δημιουργία ενός δικτύου επικοινωνίας, κάτι το οποίο υλοποιείται από επιμήκεις, απρόσκοπτους διαδρόμους από το κλιμακοστάσιο της μύτης, κατά μήκος όλης της πρόσοψης, έως το κλιμακοστάσιο της προσθήκης, οι οποίοι στηρίζονται σε υποστυλώματα στις περασιές των υποστυλωμάτων του κτιρίου. Παράλληλα στον χώρο μπροστά στον κατακόρυφο κόμβο επικοινωνίας των δύο κτιρίων δίνει δύο εισόδους στον τελευταίο, δημιουργώντας παράλληλα και μία σημαντική διαπλάτυνση, που λειτουργεί και σαν τόπος στάσης σε μία κατά τ' άλλα κατάσταση κίνησης. Βρισκόμενο δε στην πρόσοψη, πρόκειται για ένα μπαλκόνι με μαγευτική θέα.

Όλο αυτό το σύστημα πλέον, αποτελεί αυτοτελή οντότητα μεν, αλλά με τον τρόπο που έρχεται και αγκαλιάζει όλο το σύνολο, δρα και ως συμβολικός, πέρα από φυσικός, σύνδεσμος. Άλλωστε, με τον τρόπο κατασκευής του, πρόκειται για μία αφαιρετική αναπαραγωγή της όψης και των δύο κτιρίων σε ένα μπροστινό επίπεδο. Η ατμόσφαιρα και η εικόνα του κτιρίου, στην οποία έχουμε επανειλημμένα αναφερθεί, υπαγορεύει ως πλέον ταιριαστό υλικό, μέσω του πνεύματος της σκηνογραφίας, το μέταλλο. Έτσι πλέον, η εικόνα στην οποία ανάγει το σύνολο είναι αυτή ενός ημιτελούς κτιρίου με την ανάλογη σκαλωσιά καθ' όλο το μήκος του.

Εκτός όμως από την λειτουργία σύνδεσης των κλιμακοστασίων και την συμβολική της σκαλωσιάς, οι διάδρομοι αυτοί επιτελούν ένα ακόμη σημαντικό έργο. Δεδομένου του ότι βρίσκονται καθ' όλο το μήκος μίας κατά βάση νοτιοανατολικής όψης, λειτουργούν και ως

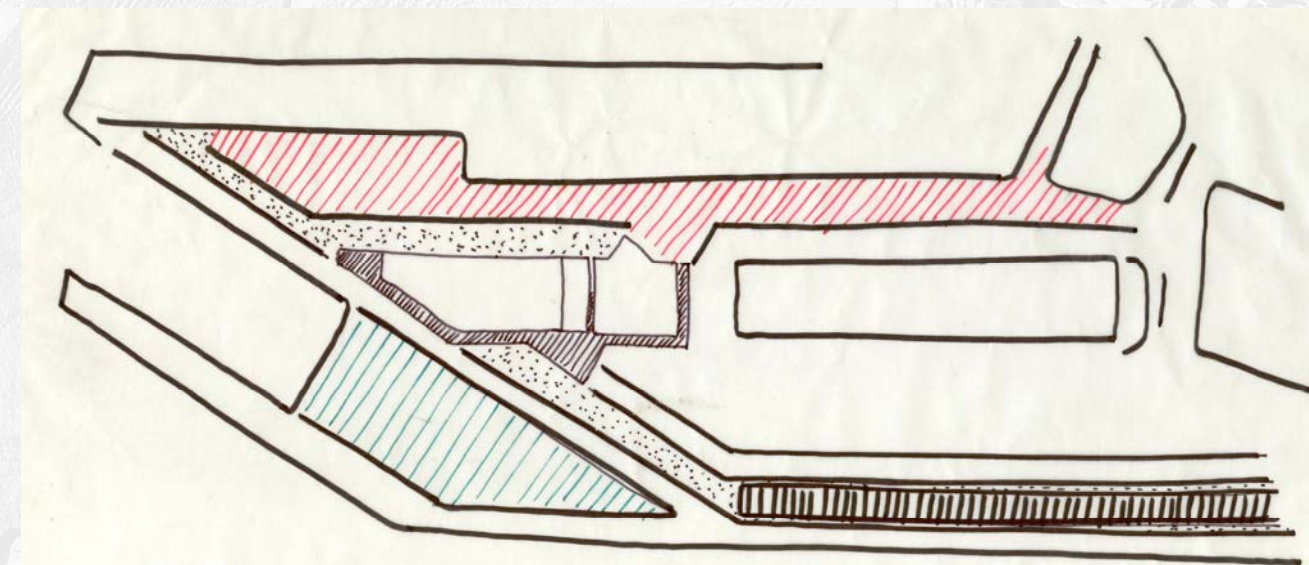
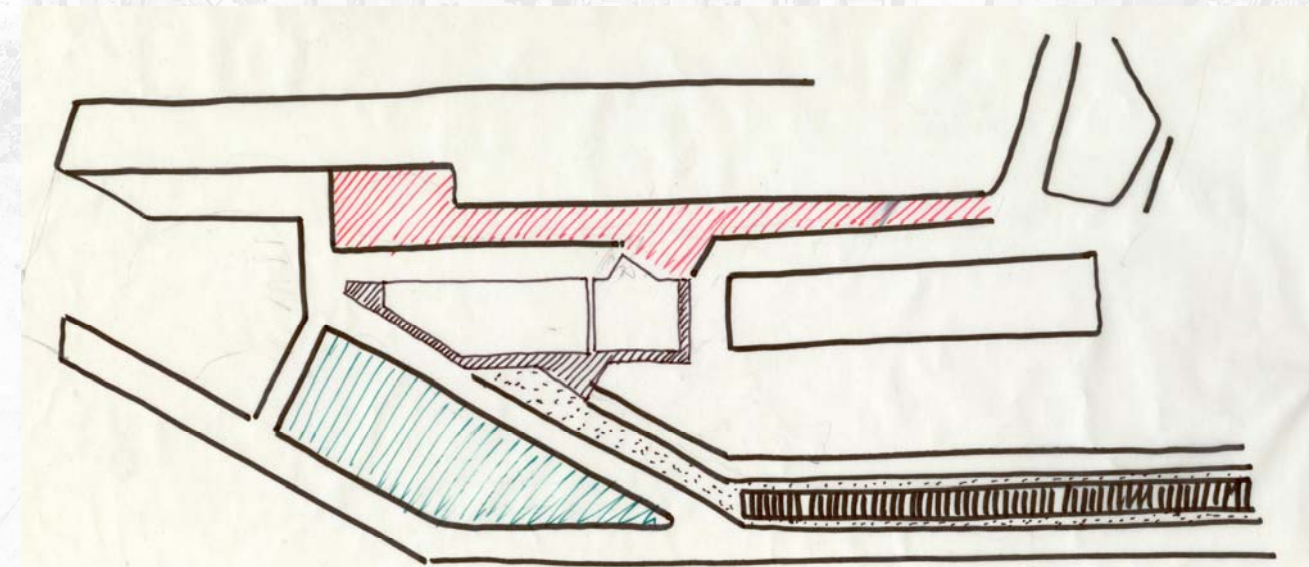

Εικ. 47: Το γενικό διάγραμμα κίνησης του κτιρίου, όπως διαμορφώνεται μετά την δημιουργία του συστήματος των κλιμακοστασίων και των διαδρόμων

σκίαστρα στα ακριβώς κατώτερα υαλοστάσια, τόσο στο κτίριο του μουσείου, όσο και στις προσθήκες, παρέχοντας μία επιθυμητή σκίαση.

Στα πλαίσια της προσαρμογής ενός λιτού βιομηχανικού κτιρίου σε μία τόσο απαιτητική χρήση, πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπ' όψιν, έστω και σε πολύ γενικά πλαίσια, οι **ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις**, οι οποίες και, δεδομένου του μεγέθους του κτιρίου, θα καταλαμβάνουν αρκετά μεγάλους χώρους. Σε κατακόρυφη έννοια, όσον αφορά το υπάρχον κτίριο, οι αγωγοί θα διέρχονται από τα φρεάτια που παλαιότερα βρισκόντουσαν τα ασανσέρ, ενώ στο καινούριο κτίριο θα καταλαμβάνουν συγκεκριμένο χώρο στο κατακόρυφο μπλοκ βοηθητικών λειτουργιών. Σε οριζόντια έννοια, οι ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις θα απασχολούν, στο μέτρο που αφορά τον κύριο τους όγκο, το υπόγειο των δύο κτιρίων (υπάρχον και καινούριο), ενώ σε κάθε όροφο ξεχωριστά, οι αγωγοί στο υπάρχον κτίριο θα «τρέχουν» ελεύθεροι, ενώ στο καινούριο κτίριο μέσα σε ψευδοροφή.

Τελειώνοντας με το σύνολο του Μουσείου Απόδημου Ελληνισμού, απαιτούνται και ορισμένοι χειρισμοί για την **ανάπλαση του άμεσου χώρου του**, της προβλήτας, της απόδοσής της σε αυτό και κατ' επέκταση στην πόλη του Πειραιά. Η πρώτη ενέργεια είναι φυσικά η δρομολόγηση των πλοίων που φεύγουν από εκεί για την Χίο και την Μυτιλήνη από το Λαύριο, για την απομάκρυνση της περιττής και παράταιρης κίνησης. Θα ήταν δε σκόπιμος ένας μερικός ανασχεδιασμός της προβλήτας με τέτοιο τρόπο, ώστε να έρθει η θάλασσα ακόμη πιο κοντά στο κτίριο, το καράβι που είναι έτοιμο να πάει ταξίδι τους επισκέπτες του μουσείου στον κόσμο των απόδημων Ελλήνων. Επιπλέον θα πρέπει να προβλεφθεί ένας χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων και πούλμαν. Λόγω της μεγάλης άνεσης χώρου που έχει η προβλήτα, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί προς αυτό τον σκοπό η μεγάλη τωρινή «λεωφόρος», στο πίσω της μέρος, που μέχρι τώρα εξυπηρετούσε μόνο τα φορτηγά που θα έμπαιναν στα πλοία. Ακριβώς επειδή είναι τόσο πλατιά έκταση, εκεί μπορεί, όχι μόνο να διαμορφωθεί ο χώρος στάθμευσης, αλλά να προβλεφθεί και η γενικότερη κίνηση των οχημάτων, μέσω της σύνδεσης με τις γειτονικές κυκλοφοριακές αρτηρίες, παραχωρώντας όλο το κομμάτι που βρίσκεται στην μπροστινή πλευρά, στους ανθρώπους.

Εικόνες 48, 49: Σκίτσα ιδεών όσον αφορά τις αρχές που πρέπει να διέπουν την διαμόρφωση της προβλήτας και του περιβάλλοντος χώρου του μουσείου.

Εφόσον απώτερος στόχος είναι η απόδοση της προβλήτας στην πόλη του Πειραιά, πρέπει να γίνουν και ενέργειες για την **σύνδεση** αυτών των δύο. Αρχικά θα μπορούσε να αναβιώσει το μικρό τρενάκι που κινείτο στην περιοχή τα παλιά χρόνια, αυτή την φορά εκτελώντας δρομολόγια προς το Μουσείο Απόδημου Ελληνισμού, αλλά στην ουσία προς την περιοχή αυτή γενικότερα. Σε αυτό βοηθάει αρκετά το γεγονός πως ο κεντρικός σταθμός του ηλεκτρικού σιδηρόδρομου βρίσκεται σε μία νοητή (σχετική) ευθεία και όχι ιδιαίτερωσ μακριά. Ανεβάζοντας όμως τον πήχη των προσδοκιών, θα μπορούσε κανείς να έχει βλέψεις και στην πρόσφατη απόφαση να συνεχισθεί η γραμμή του τραμ από το Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας στον Πειραιά. Ως τερματικός σταθμός ενός μέσου μαζικής μεταφοράς θα εκτόξευε στα ύψη την προσέλευση κοινού στο μουσείο. Επιπλέον, σκόπιμος θα ήταν ο σχεδιασμός ενός δρόμου περιπάτου, ο οποίος να καταλήγει απρόσκοπτα από την ευρύτερη περιοχή στην άκρη της εν λόγω προβλήτας. Οι χώροι που θα προκύψουν από τις υπόλοιπες χαράξεις πεζοδρόμων θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για υπαίθριες εκθέσεις, συνοδευτικά τεκταινόμενα του μουσείου ή να κρατηθούν ως αμιγείς χώροι πρασίνου.

Επίλογος

Το παρελθόν, ειδωμένο από διαφορετικές οπτικές γωνίες, θα προκαλέσει διαφορετικές εικόνες, εντυπώσεις και συναισθήματα. Κατά τη διάρκεια της εκπόνησης αυτής της διπλωματικής εργασίας, μία κοινή προβλήτα και ένα κατά τα φαινόμενα άχαρο κτίριο βιώθηκαν υπό ένα πρίσμα που προκάλεσε ευαισθησία και συγκίνηση απέναντι σε σκηνικά φαντάσματα του παρελθόντος του λιμανιού του Πειραιά. Υπάρχουν πάντα τα αντικειμενικά αξιόλογα μνημεία που χρήζουν της αντίστοιχης προσοχής και φροντίδας, αλλά η αλήθεια είναι πως σε μία χώρα σαν την Ελλάδα, και ειδικότερα μία περιοχή σαν την Αττική, που ο οικοδομικός οργασμός είναι αέναος, επιβάλλεται πλέον, στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης των πόλεών μας, να αναζητούμε τους χώρους που θα στεγάσουν τις χρήσεις που επιθυμούμε σε ανενεργά κτίρια, που μαραζώνουν σε κεντρικές εκτάσεις της πόλης. Κάθε κτίσμα κάθε εποχής, όσο ανώνυμο και να είναι, έχει έναν χαρακτήρα και κάποιες ποιότητες, τις οποίες, όσο δυσδιάκριτες και να είναι, έχουμε χρέος να αναδείξουμε με τα μέσα που διαθέτουμε.

Με την ίδια ελευθερία μελετήθηκε, στο βάθος που αυτό θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί, το ιστορικό και κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης. Είναι μία πτυχή του παρελθόντος και της ιστορίας της Ελλάδας, που ειδώθηκε επίσης υπό το πρίσμα του ανθρώπινου παράγοντα. Με ανάλογη ευαισθησία θα μπορούσαν να εξεταστούν εκ νέου ήδη φαινομενικά κορεσμένα θέματα, ή άγνωστα. Άλλωστε σε μία ιστορία, τόσο πλούσια όπως αυτή της Ελλάδας, τα ερεθίσματα είναι ανεξάντλητα. Όπως και να έχει, με όσο περισσότερους τρόπους παρουσιαστεί ένα θέμα, με όσο διαφορετικές γλώσσες αφηγηθεί, τόσο πιο έντονα θα γίνει κατανοητό και τόσο πιο βαθιά θα χαραχθεί στην μνήμη. Και με τον ίδιο τρόπο που ο Απόδημος Ελληνισμός κρατάει ζωντανή την ελληνική ιστορία και παράδοση πρέπει και εμείς, οι «γηγενείς» να την διατηρούμε και να την μεταφέρουμε στις επόμενες γενεές, οι οποίες, εφοδιασμένες με βαθιές γνώσεις πλέον, θα χαράξουν το δικό τους προσωπικό στίγμα.

Περίληψη

Το θέμα της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η εξυγίανση εγκαταλελειμμένου βιομηχανικού κτιρίου στην Ηετιώνεια Ακτή, σε συμβολικά φορτισμένη θέση στο λιμάνι του Πειραιά και η επανάχρησή του ως Μουσείο Απόδημου Ελληνισμού, με απώτερο στόχο να αποτελέσει πολιτιστικό κέντρο, δραστήριο και ζωντανό δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ της Ελλάδας και των Ελλήνων της Διασποράς.

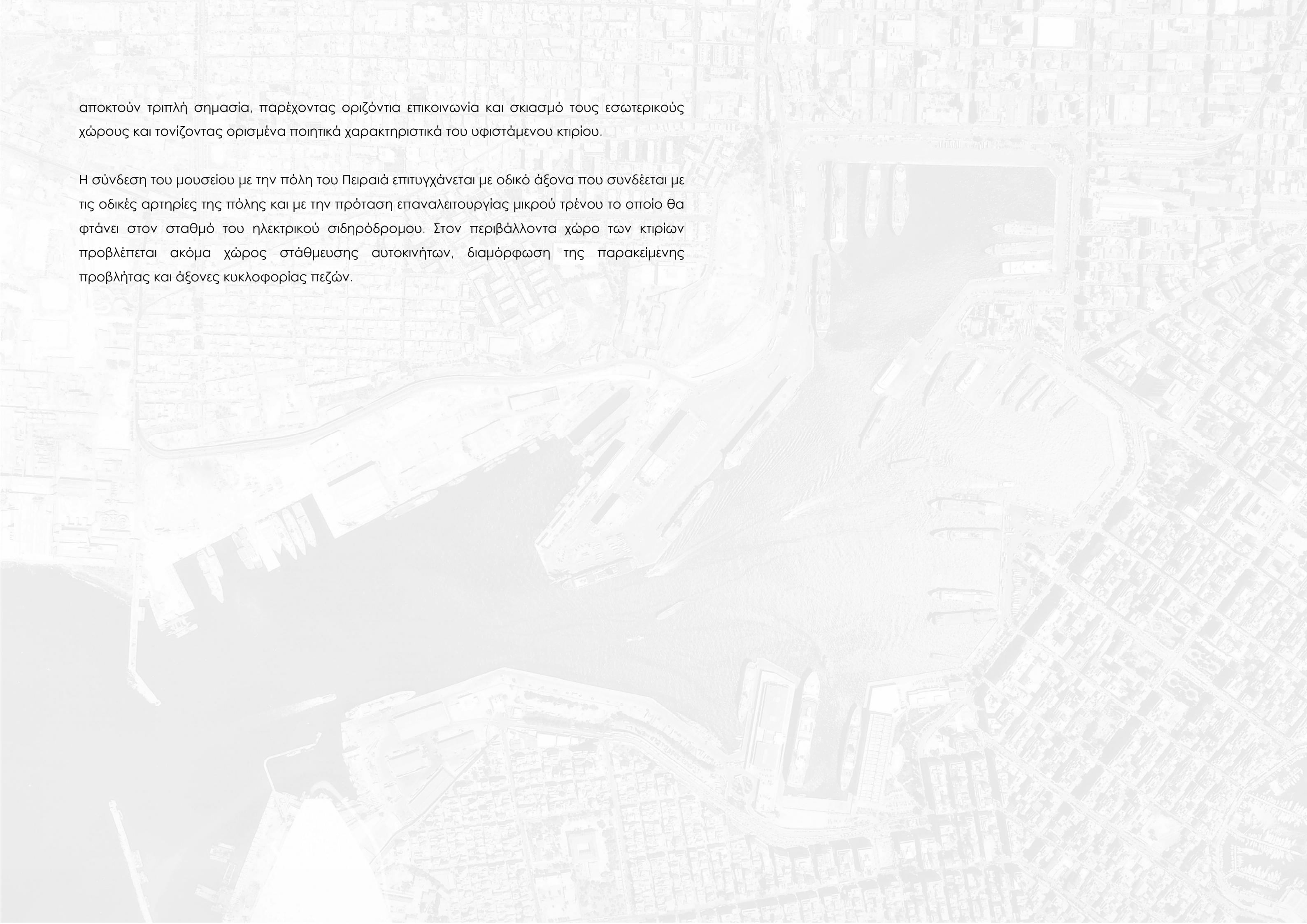
Το Μουσείο θα προσεγγίζει το κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης εστιάζοντας στον ανθρώπινο παράγοντα, προσκαλώντας τον επισκέπτη σε ένα ταξίδι με τα μάτια του Έλληνα μετανάστη. Το ταξίδι αυτό έχει αφετηρία το λιμάνι του Πειραιά, σημείο αποχωρισμού και αναχώρησης προς τα διάφορα λιμάνια του κόσμου και καταλήγει στο συνεχώς μεταβαλλόμενο παρόν. Η θεματολογία του θα περιλαμβάνει τη σκιαγράφιση του λιμανιού του Πειραιά, την εποχή των μεγάλων κυμάτων μετανάστευσης, τις πρώτες κακουχίες και ταλαιπωρίες του ταξιδιού και της άφιξης, τα πρώτα δειλά βήματα και την ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία, τη ζωή τους και την δραστηριότητά τους και θα φθάνει μέχρι σήμερα, εστιάζοντας στον ίδιο τον ξενιτεμένο και στα συναισθήματά του. Παράλληλα με τη μουσειακή χρήση, προβλέπονται και άλλες χρήσεις, συναφείς με το χαρακτήρα του μουσείου και τη θέση του κτιρίου, όπως χώροι διαλέξεων, προσωρινών εκθέσεων, προβολών, βιβλιοθήκη-αναγνωστήριο, γραφεία και εστιατόριο.

Η μελέτη περιλαμβάνει πρόταση για τη μετατροπή της αποθήκης σε μουσείο και σχεδιασμό νέου κτιρίου, όπου τοποθετούνται οι συναφείς χρήσεις. Στο νέο κτίριο ακολουθούνται κάποιοι γενικοί κανόνες ως προς τη γεωμετρία και τα χαρακτηριστικά του υφιστάμενου, οι οποίοι μεταφράζονται σε μία σύγχρονη αρχιτεκτονική γλώσσα και κατασκευή.

Η σύνδεση και αισθητική ενοποίηση των δύο κτιρίων υλοποιείται με έναν κεντρικό κατακόρυφο κόμβο βοηθητικών λειτουργιών και επιμέρους εξωτερικά κλιμακοστάσια, τα οποία συνδέονται μεταξύ τους με επιμήκεις διαδρόμους, οι οποίοι περιτρέχουν και τα δύο κτίρια. Οι τελευταίοι

αποκτούν τριπλή σημασία, παρέχοντας οριζόντια επικοινωνία και σκιασμό τους εσωτερικούς χώρους και τονίζοντας ορισμένα ποιητικά χαρακτηριστικά του υφιστάμενου κτιρίου.

Η σύνδεση του μουσείου με την πόλη του Πειραιά επιτυγχάνεται με οδικό άξονα που συνδέεται με τις οδικές αρτηρίες της πόλης και με την πρόταση επαναλειτουργίας μικρού τρένου το οποίο θα φτάνει στον σταθμό του ηλεκτρικού σιδηρόδρομου. Στον περιβάλλοντα χώρο των κτιρίων προβλέπεται ακόμα χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων, διαμόρφωση της παρακείμενης προβλήτας και άξονες κυκλοφορίας πεζών.

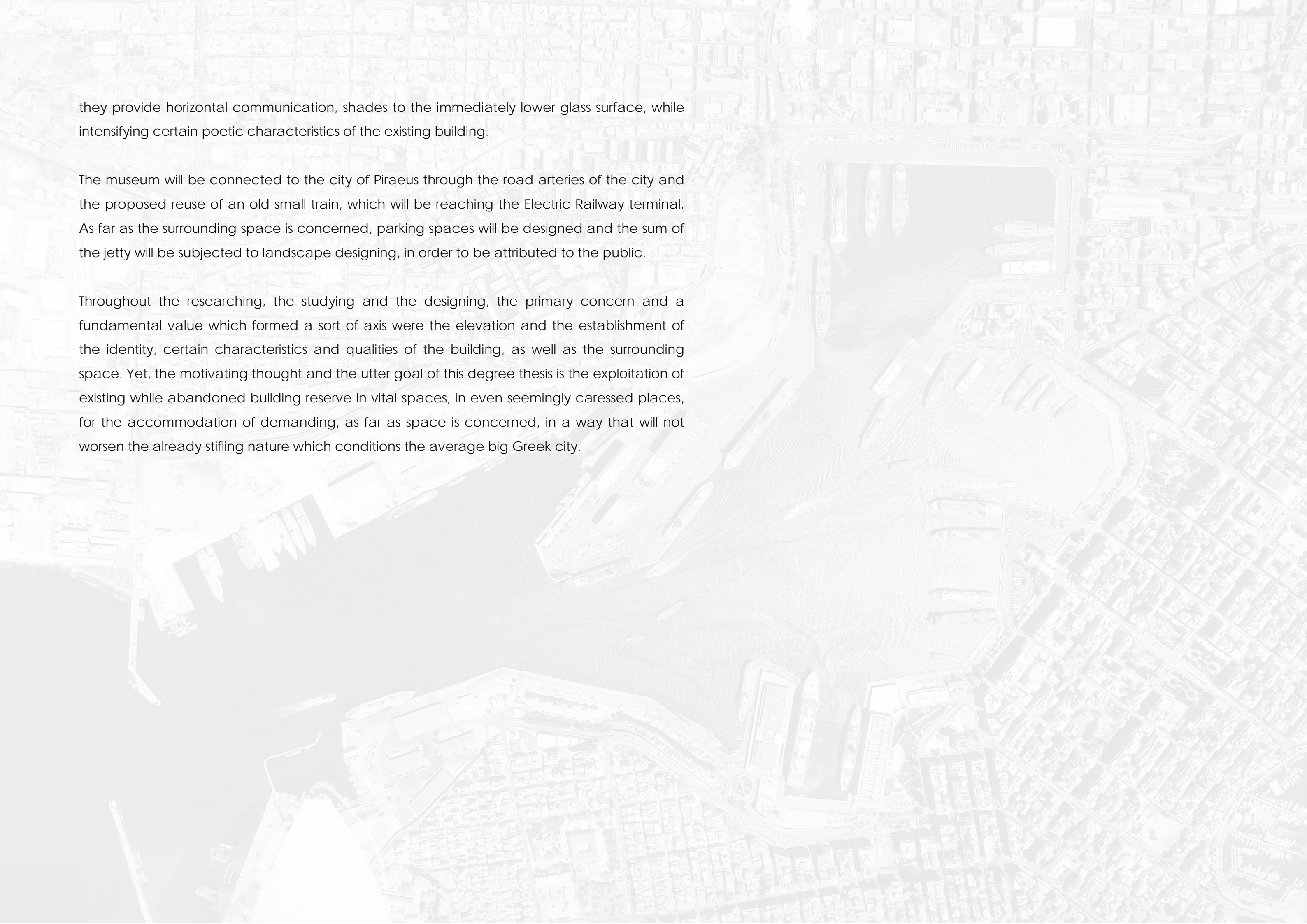
Summary

The subject of this diploma thesis is the sanitation of an abandoned industrial building at the Letionia Coast, on a symbolically tense spot in the harbour of Piraeus and its reuse as a Museum of the Emigrant Hellenism, with the utter ambition to constitute a cultural centre, a vivid and active communication channel between the Greeks here and those that have been disseminated.

The Museum will be focusing on the social phenomenon of immigration in an anthropological manner, inviting the visitor on a journey through the eyes of the Greek Immigrant. This journey will be starting on the harbour of Piraeus, point of separation and departure for numerous harbours of the world and will have as destination the constantly changing present. The spectrum of the thematology will be covering the conjuring up of the harbour of Piraeus at the times of the massive migration waves, the first discomforts and torments of the journey and the arrival, the first shy steps and the gradual integration of the immigrant Greeks in the society, their lives and their activity up to today, always in reference to the person and the feelings. In addition to the museum, other adjacent uses, such as lectures, temporary expositions, projections, a library with studying space, administrative offices and a restaurant will be completing the spectrum of uses.

The study includes the proposal for the transformation of the warehouse and the designing of a new building, where all adjacent uses will be accommodated. For the designing of the new building certain general principles are being followed, as to the geometry and the characteristics of the existing building, which are being translated into a contemporary architectural language.

The connection and the aesthetical unification of the two buildings is materialized through a central vertical node of auxiliary operations and exterior staircases, which are being connected via oblong aisles running along both buildings. These aisles have a triple importance, as

An aerial photograph of a city harbor, likely Piraeus, Greece. The image shows a large, dark harbor area with several large ships docked at a long pier. The surrounding city is a dense grid of buildings, with a prominent road network. The overall scene is in a light, desaturated color palette.

they provide horizontal communication, shades to the immediately lower glass surface, while intensifying certain poetic characteristics of the existing building.

The museum will be connected to the city of Piraeus through the road arteries of the city and the proposed reuse of an old small train, which will be reaching the Electric Railway terminal. As far as the surrounding space is concerned, parking spaces will be designed and the sum of the jetty will be subjected to landscape designing, in order to be attributed to the public.

Throughout the researching, the studying and the designing, the primary concern and a fundamental value which formed a sort of axis were the elevation and the establishment of the identity, certain characteristics and qualities of the building, as well as the surrounding space. Yet, the motivating thought and the utter goal of this degree thesis is the exploitation of existing while abandoned building reserve in vital spaces, in even seemingly caressed places, for the accommodation of demanding, as far as space is concerned, in a way that will not worsen the already stifling nature which conditions the average big Greek city.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Α. Ι. Τζαμτζής, Τα Ελληνικά Υπερωκεάνια, 1907 – 1977, εκδόσεις Μίλητος
Δημήτρης Σ. Φερούσης, Πειραιάς, Θρύλος και κληρονομιά, εκδόσεις Αστέρας
Ο λιμνήν του Πειραιώς κατά τα έτη 1930 – 1970, εκδόσεις Ο.Λ.Π.
Παπαστόφας Σωτήριος, Έτος Απόδημου Ελληνισμού 1951, χειρόγραφο
Πειραιάς, Ιστορία και Πολιτισμός, εκδ. Δήμου Πειραιά, 1999
Χρήστος Θ. Πανάγου, Ο Πειραιεύς, οικονομική έρευνα από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι το τέλος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, Β' Έκδοση, Εμπορικό και βιομηχανικό Επιμελητήριο Πειραιά, 1995

Διεθνής

- Bernard M. Feilden , Conservation of historic buildings, Butterworth Architecture, 1982
Geoff Matthews, Museums and art galleries, design and development guides, series editor
Fred Lawson, Butterworth Architecture, 1991
Industrial buildings, conservation and regeneration, edited by Michael Stratton, E&FN Spou, 2000
Justin Henderson, Museum Architecture, Rockport Publishers. Gloucester, Massachusetts, 1998
Michael M. Crosbie, Designing the world's best museums and art galleries, the images publishing group Pty Ltd, 2003
Rowan Moore & Raymond Ryan, building Tate Modern, Herzog & de Meuron transforming
Gilles Gilbert Scott, Tate Gallery publishings, 2000

Διαδίκτυο

- www.alumil.gr
www.apodimos.com
www.cad-schroer.com
www.disabled.gr
www.engineer.gr

An aerial photograph of a harbor area, likely in Greece, showing a city grid in the background and a large body of water in the foreground. The harbor is filled with numerous boats and ships, and the city buildings are visible in the distance.

www.ggae.gr/default.el.asp

www.greek-sites.com/index.asp?cat=93

www.in2.gr/xrisima_links/apodimos-Ellinismos.html

www.knauf.gr

www.koutouzis.gr/

www.lightningfield.com/extra/0305cdg/source/6.html

www.metanastis.com/SAE_TO_IDIO_SYNEDRIO.htm

www.minenv.gr

www.omogenia.com/

www.voiceofgreece.gr/

www.yale.edu/hellenic/

Ευχαριστίες

Η έρευνα και η πρόοδος της διπλωματικής αυτής εργασίας θα ήταν πολύ πιο δύσκολη και χρονοβόρα χωρίς τη συμβολή ορισμένων ανθρώπων, τους οποίους θέλω να ευχαριστήσω:

την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, Κλεοπάτρα Θεολογίδου. Η βοήθεια της και η στήριξη στην εξέλιξη και ωρίμαση των ιδεών και των σκέψεών μου και στο δυσκολότερο στάδιο του να πάρουν μορφή και υπόσταση ήταν ανεκτίμητες,

στην οικογένειά μου, της οποίας η στήριξη ιδιαίτερα κατά την διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας ήταν πολύτιμη,

το αρχιτεκτονικό γραφείο MIN2 και περισσότερο τον αρχιτέκτονα Maarten Min και την καλλιτέχνη Jetty Min, που διεύρυναν τους ορίζοντές μου και την οπτική μου ως προς την Αρχιτεκτονική,

τον Οργανισμό Λιμένος Πειραιώς και συγκεκριμένα:

τον αρχιτέκτονα κ. Αδάμη, τον πολιτικό μηχανικό κ. Κοσκινίδη Νίκο και τον τοπογράφο κ. Γιαννάτο, από το Τμήμα Δομικών Έργων, για το πολύτιμο υλικό και τις πληροφορίες που μου παρείχαν σχετικά με το λιμάνι του Πειραιά αλλά και την αποθήκη «2/3 Ελεγκτήρια», όσο και την ελευθερία πρόσβασης και επίσκεψης στην τελευταία,

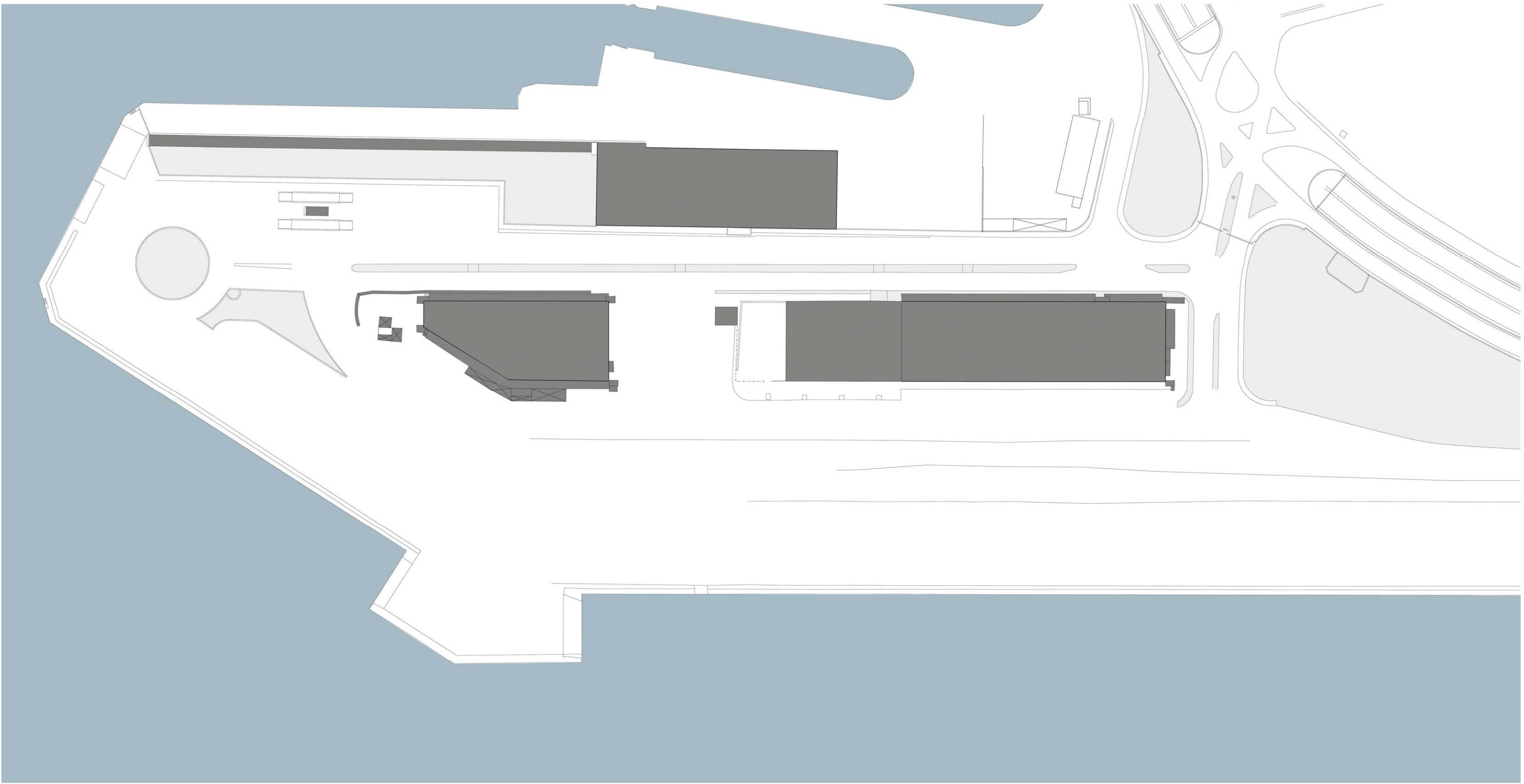
τον κ. Στράτο Περήφανο και τις κ. Σοφία Κοκόλη και κ. Πόθα από το τμήμα Διεύθυνσης έργων και το συνεργείο στην αποθήκη «2/3 Ελεγκτήρια», ιδιαίτερα τον κ. Στέλιο, για την βοήθειά τους κατά την διάρκεια των επισκέψεών μου στο κτίριο,

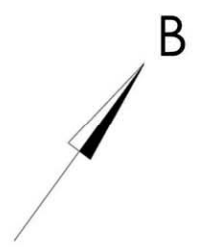
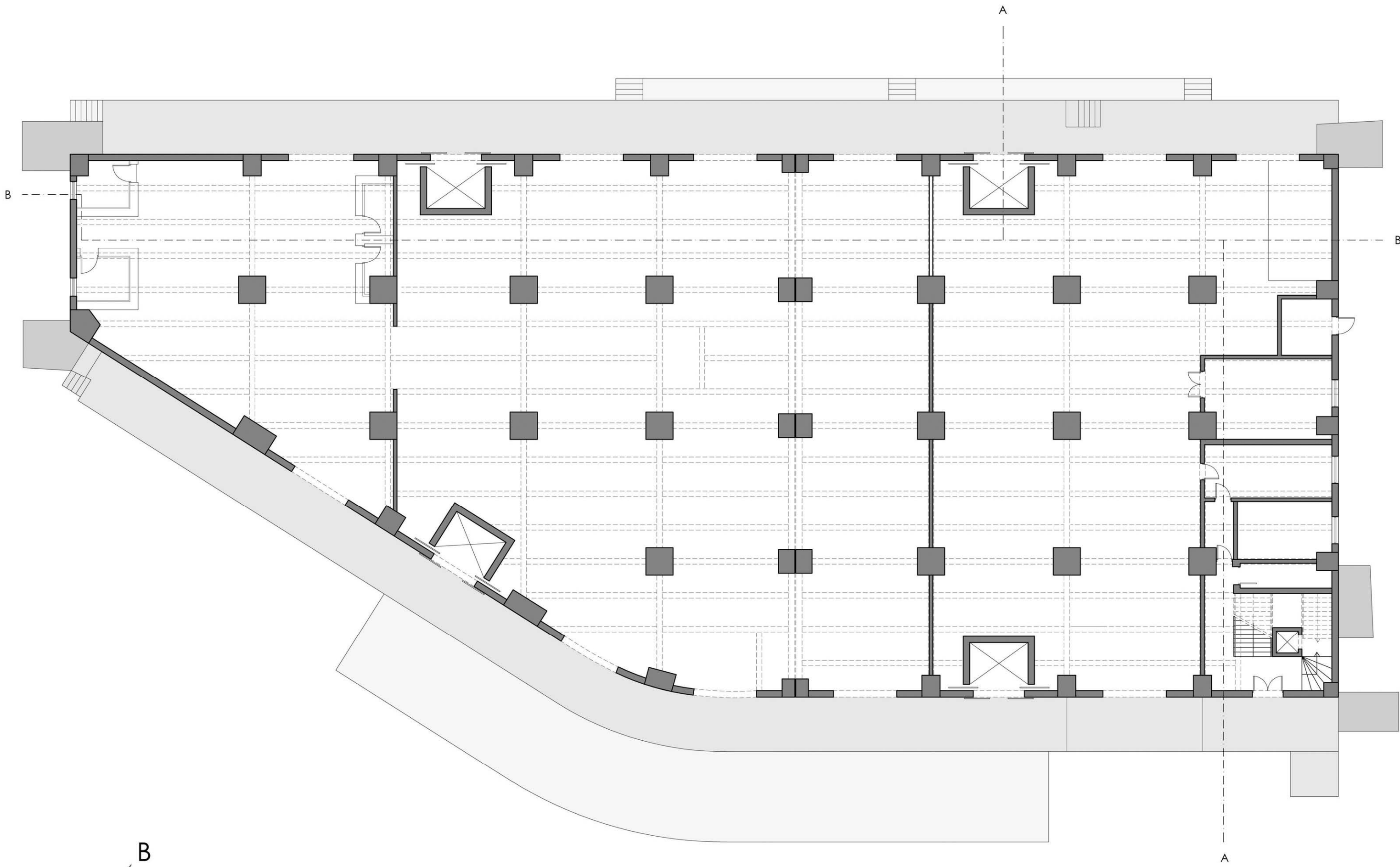
το Ναυτικό Μουσείο Πειραιά, το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς και περισσότερο το προσωπικό της Υπηρεσίας Ιστορικού Αρχείου και το ΕΛΙΑ.

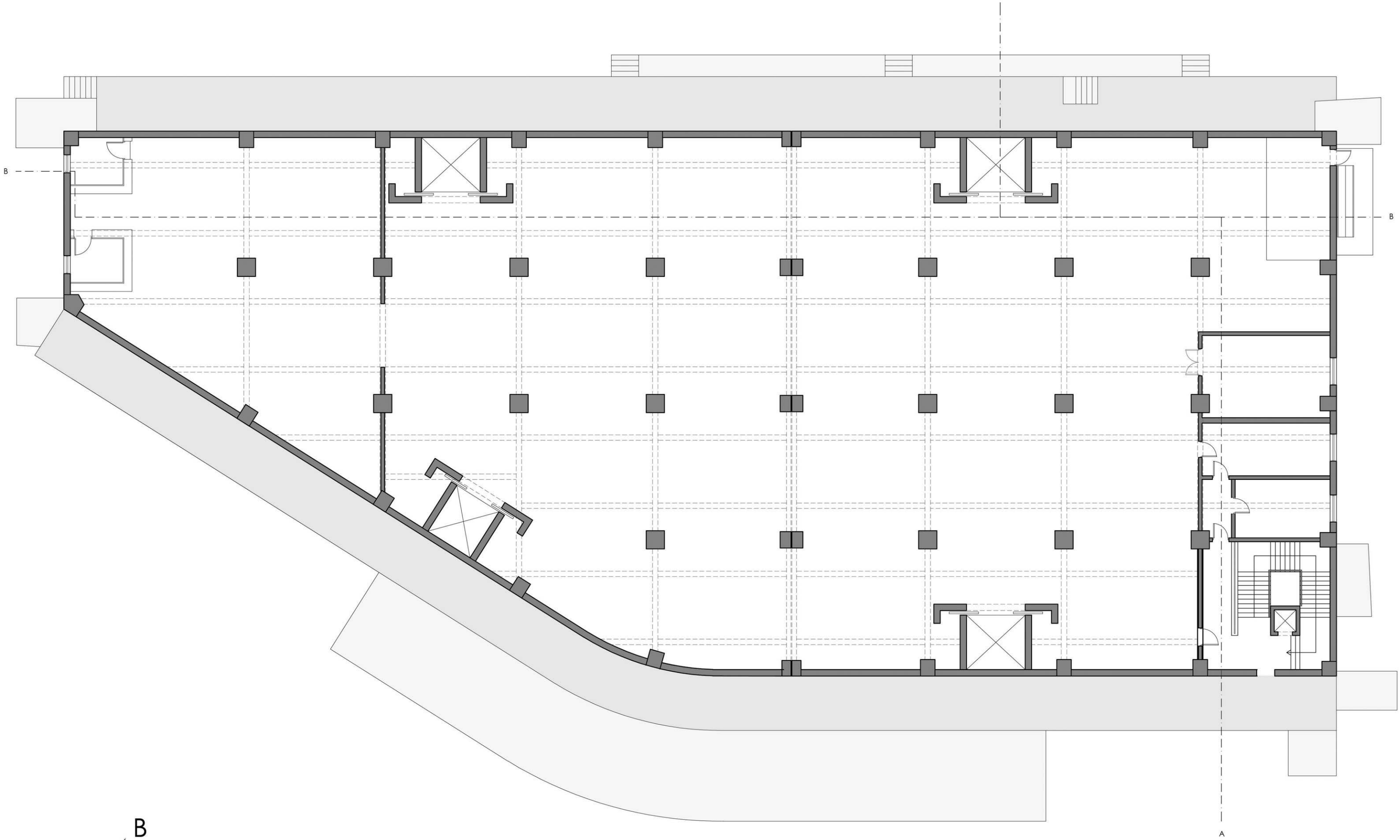
ΣΧΕΔΙΑ

αποτύπωση

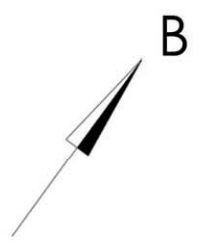
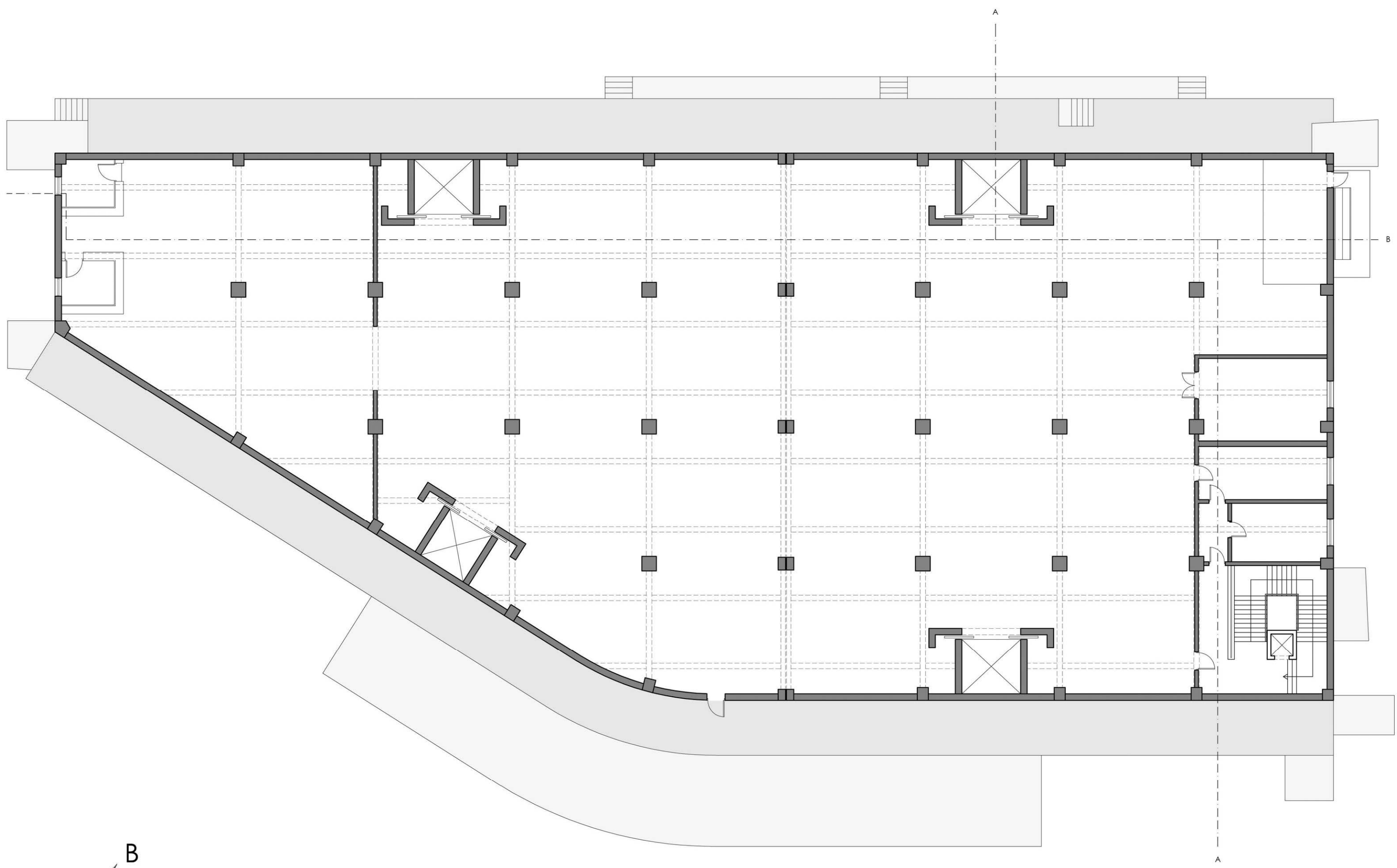

κάτοψη πρώτου ορόφου

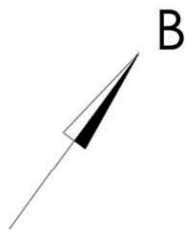
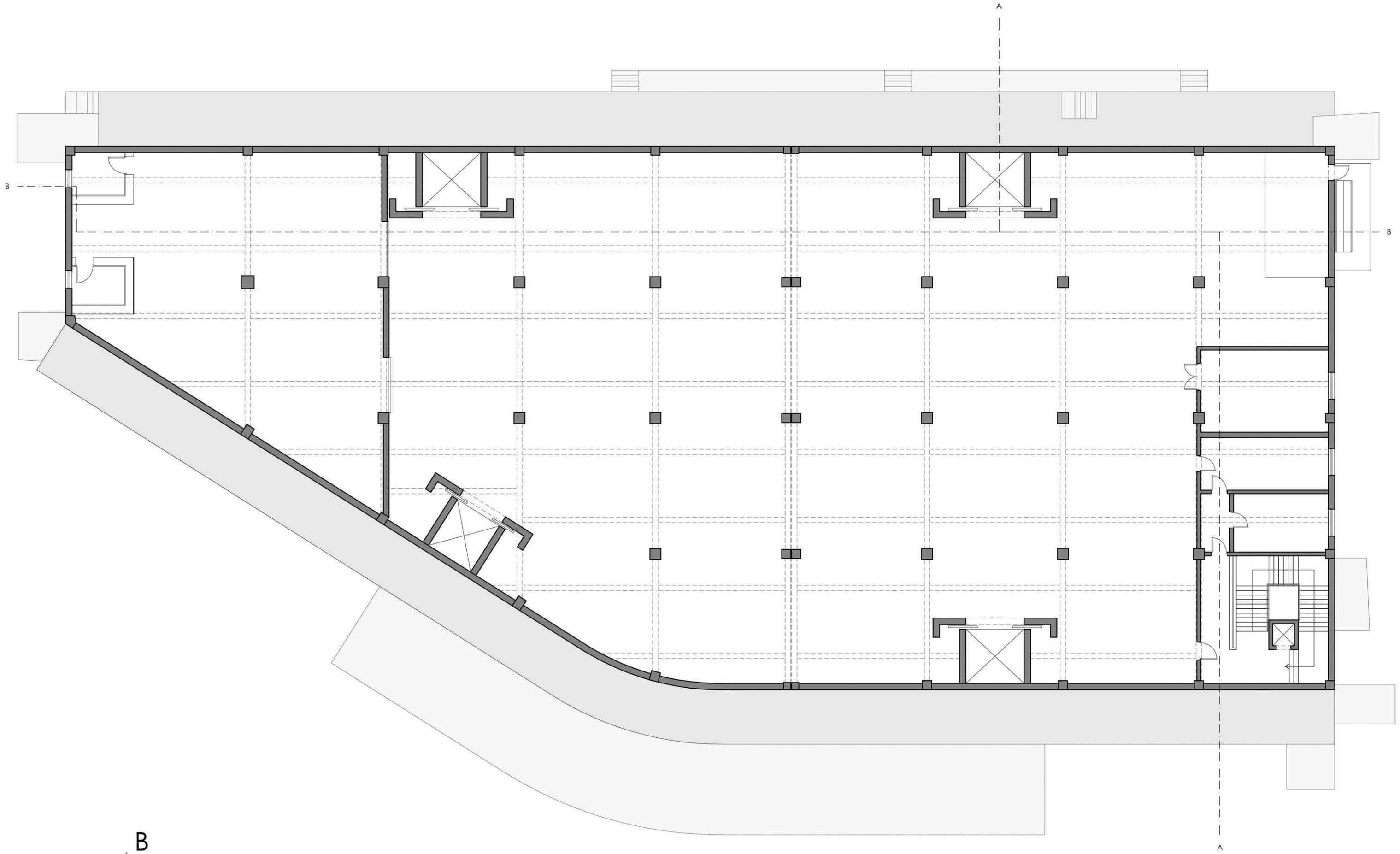
ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

κάτοψη δεύτερου ορόφου

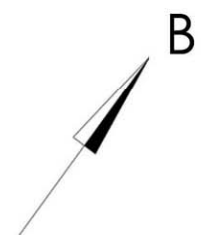
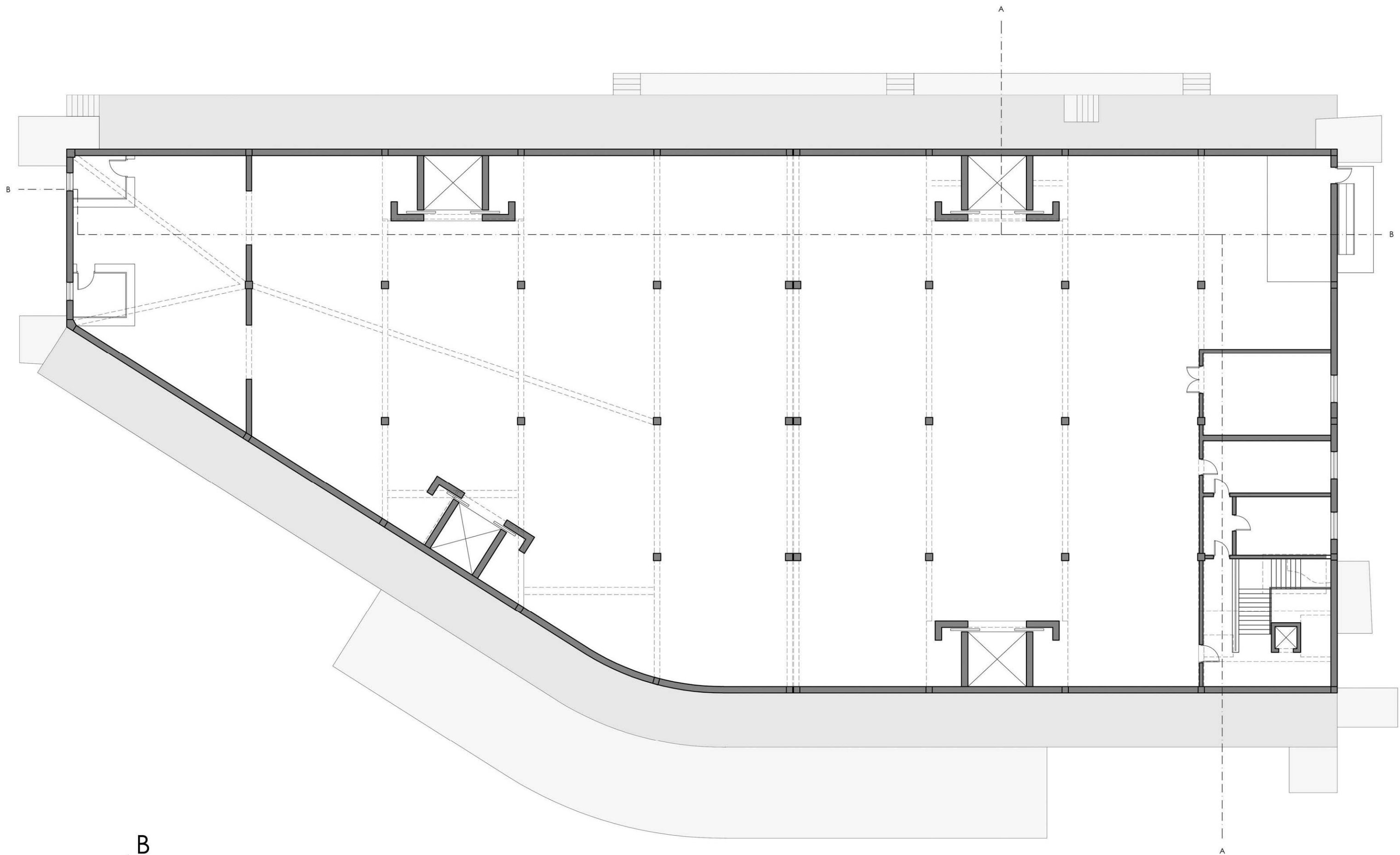
ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

κάτοψη τρίτου ορόφου

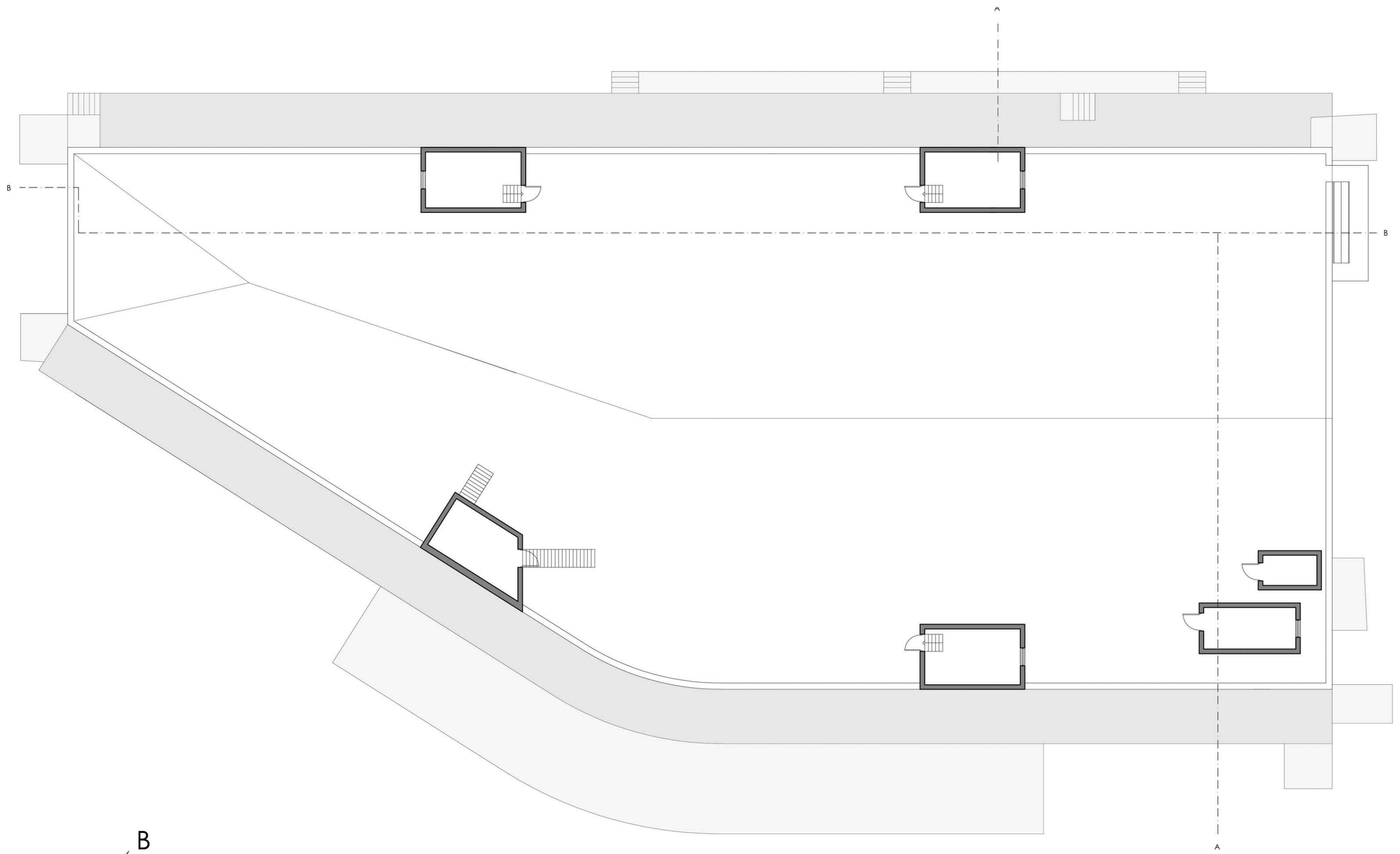
ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

κάτοψη τέταρτου ορόφου

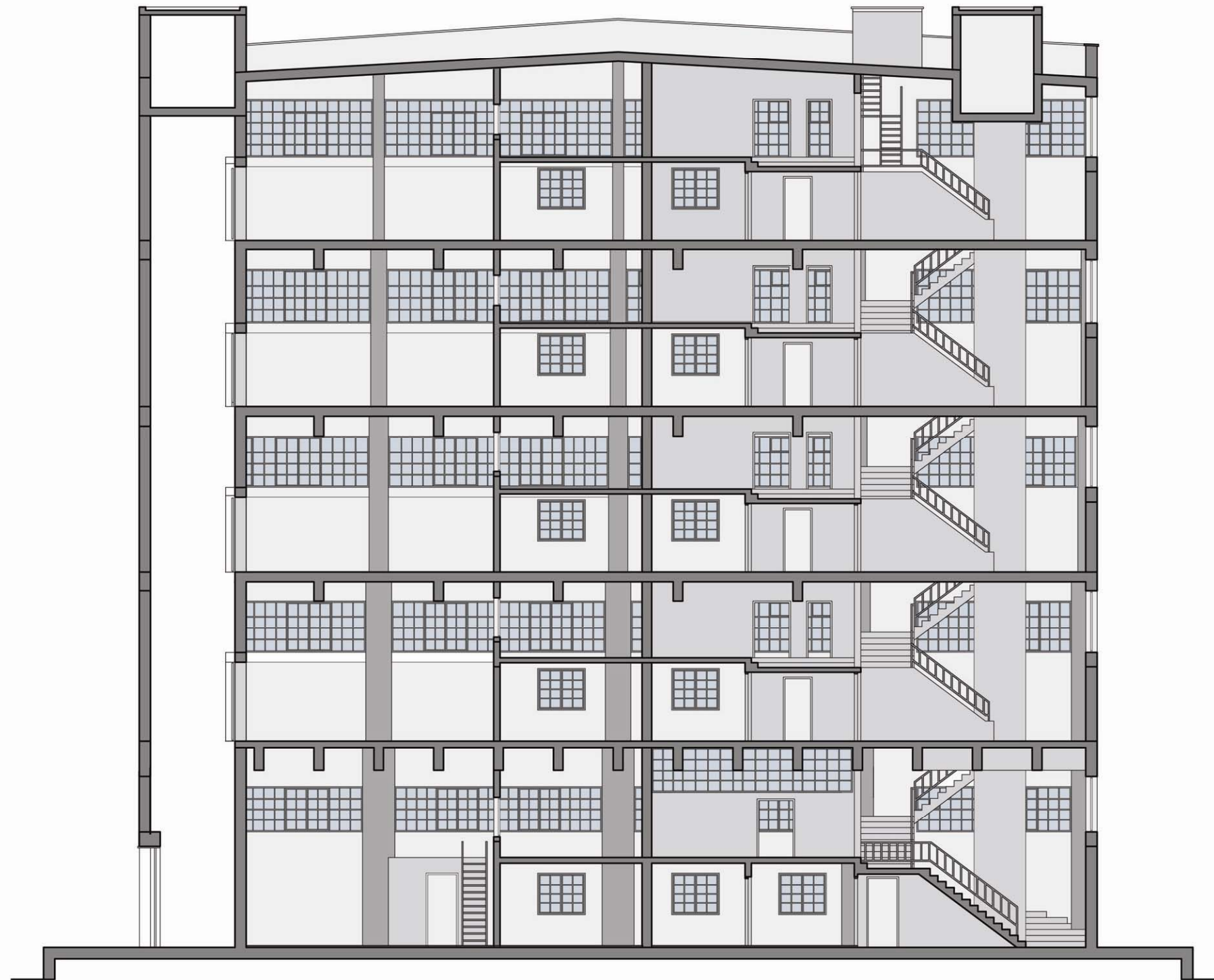
ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

κάτοψη δώματος

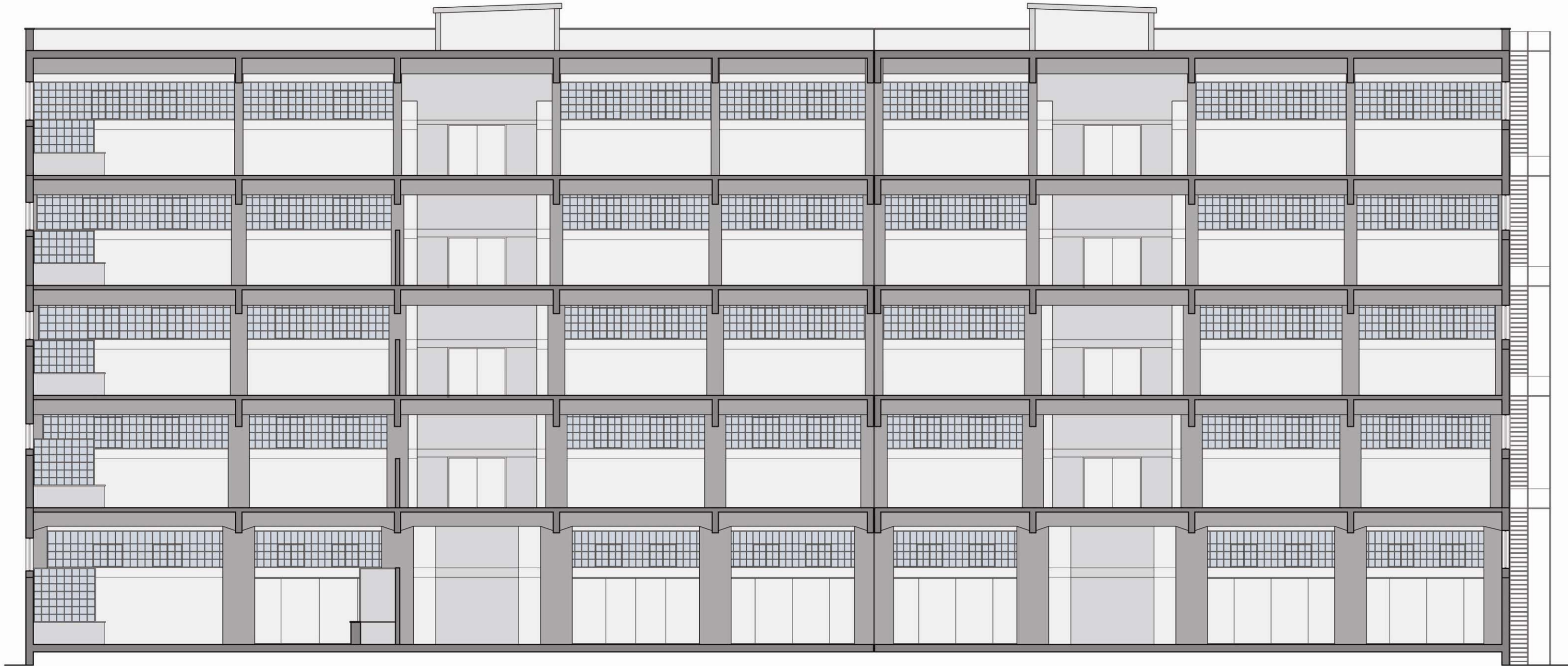
ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

τομή αα

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

τομή ββ

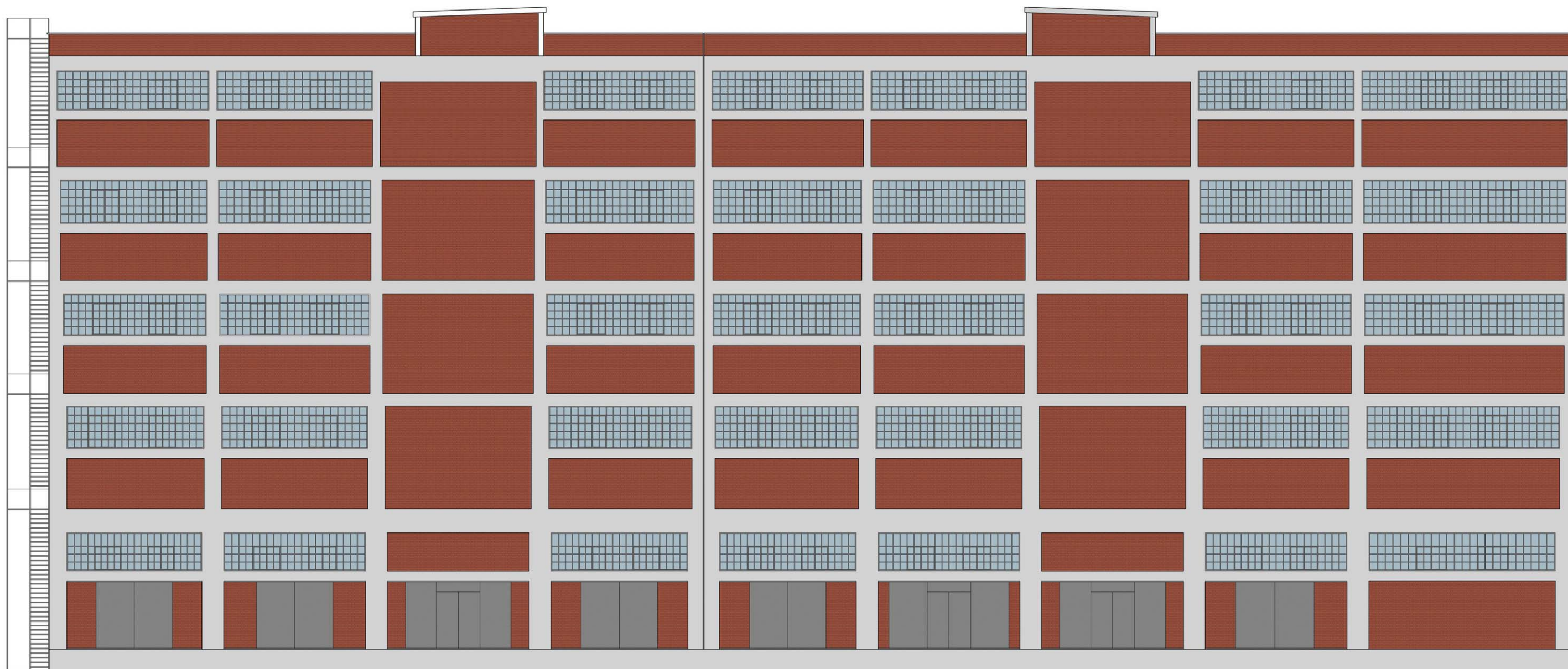

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

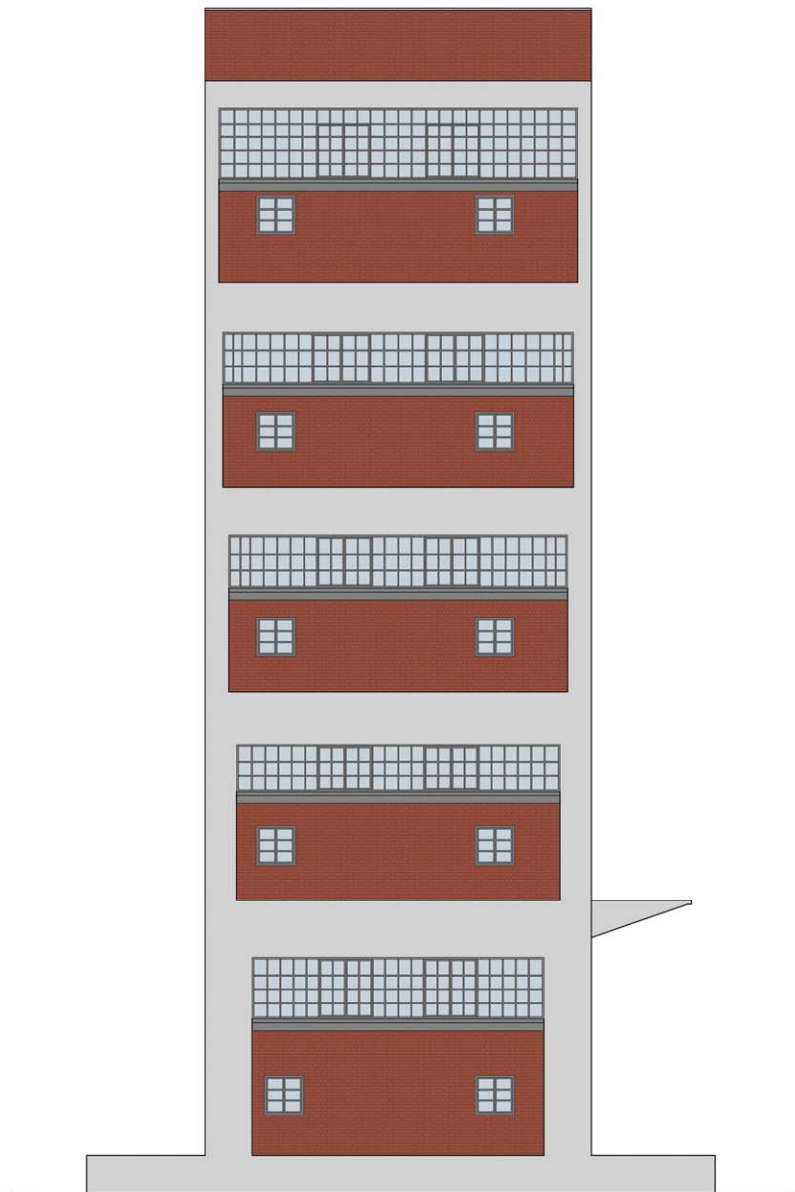
νοτιοανατολική όψη

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

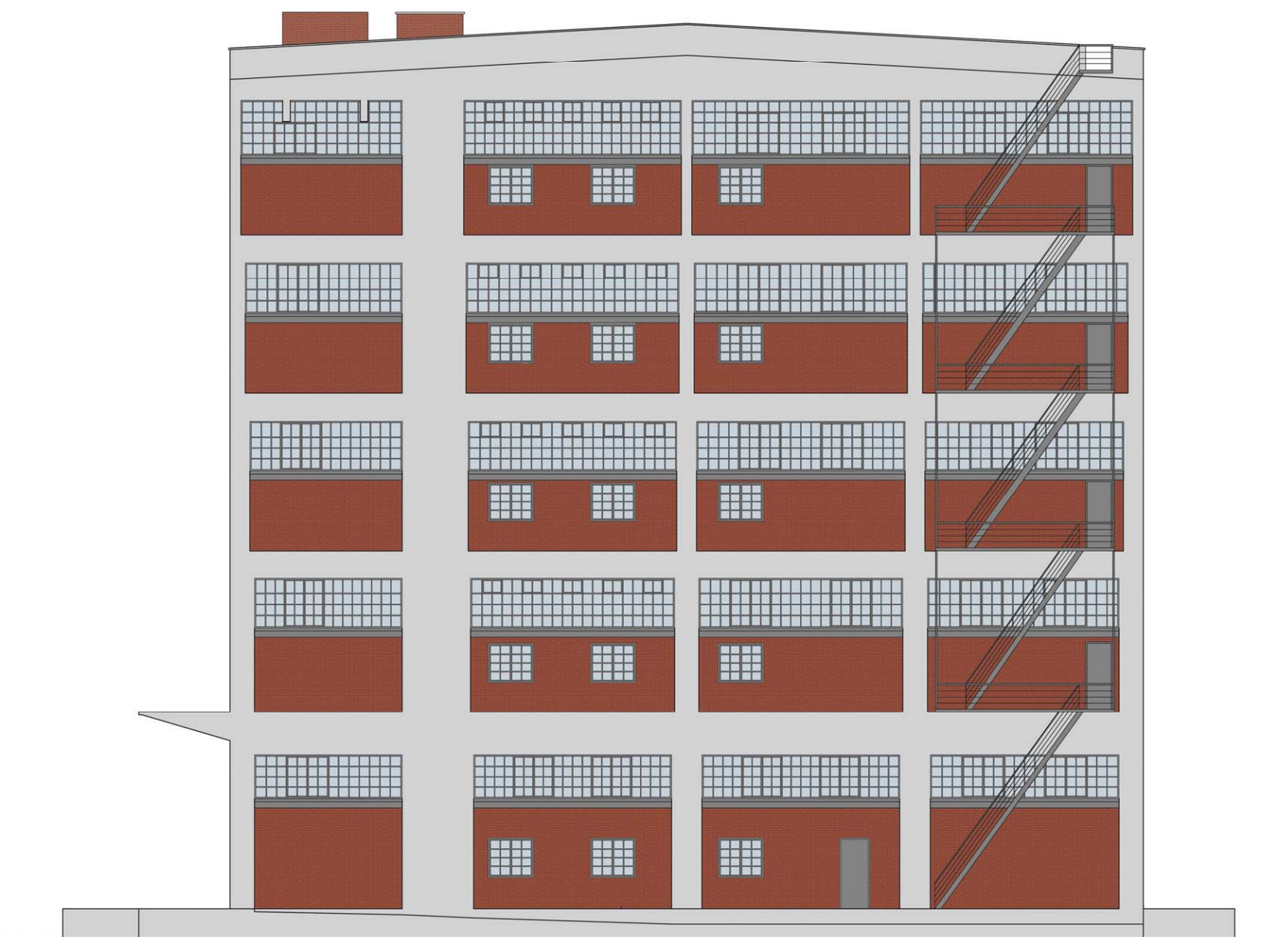

Βορειοδυτική όψη

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

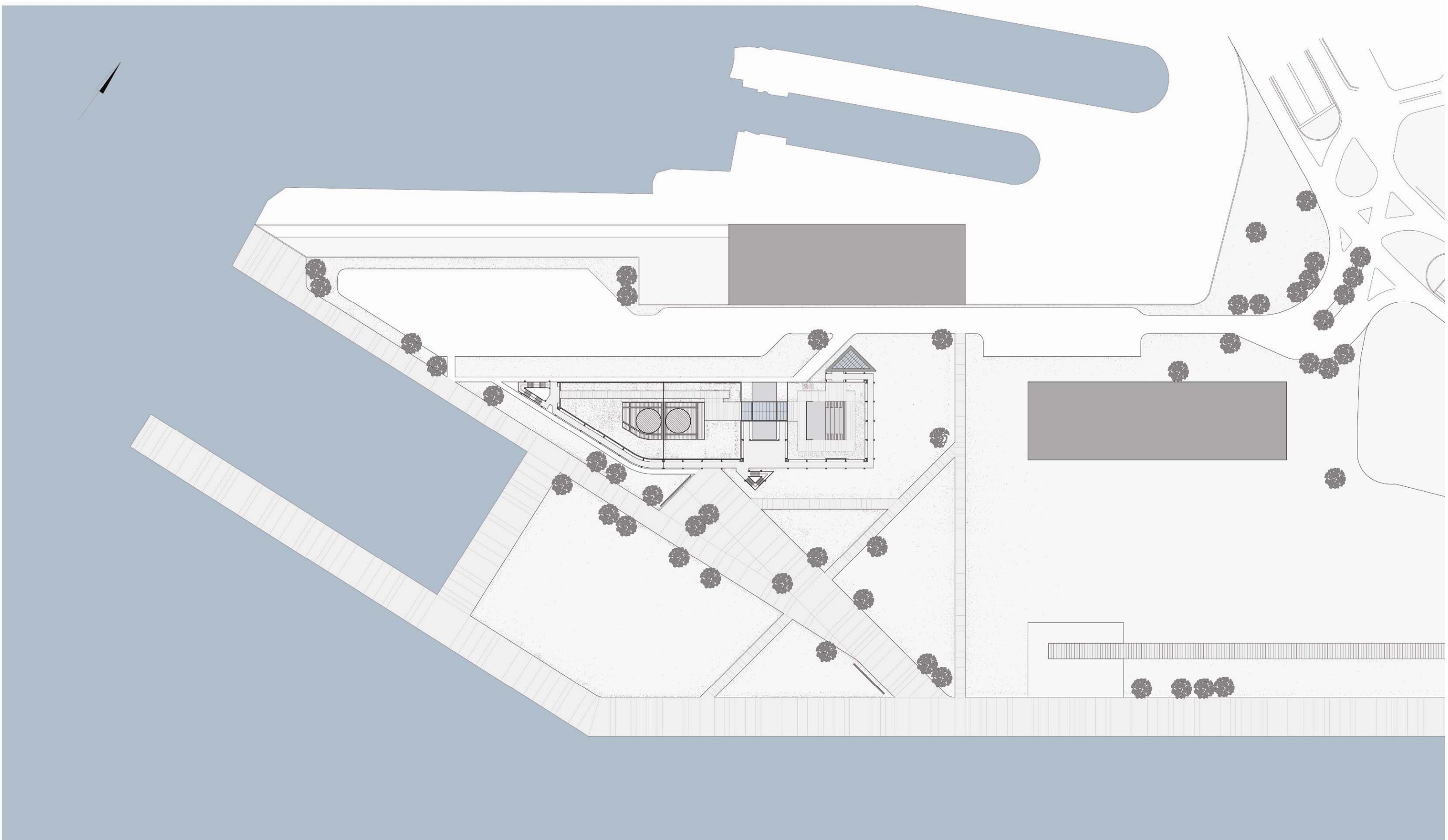

νοτιοδυτική όψη
κλίμακα 1 : 100

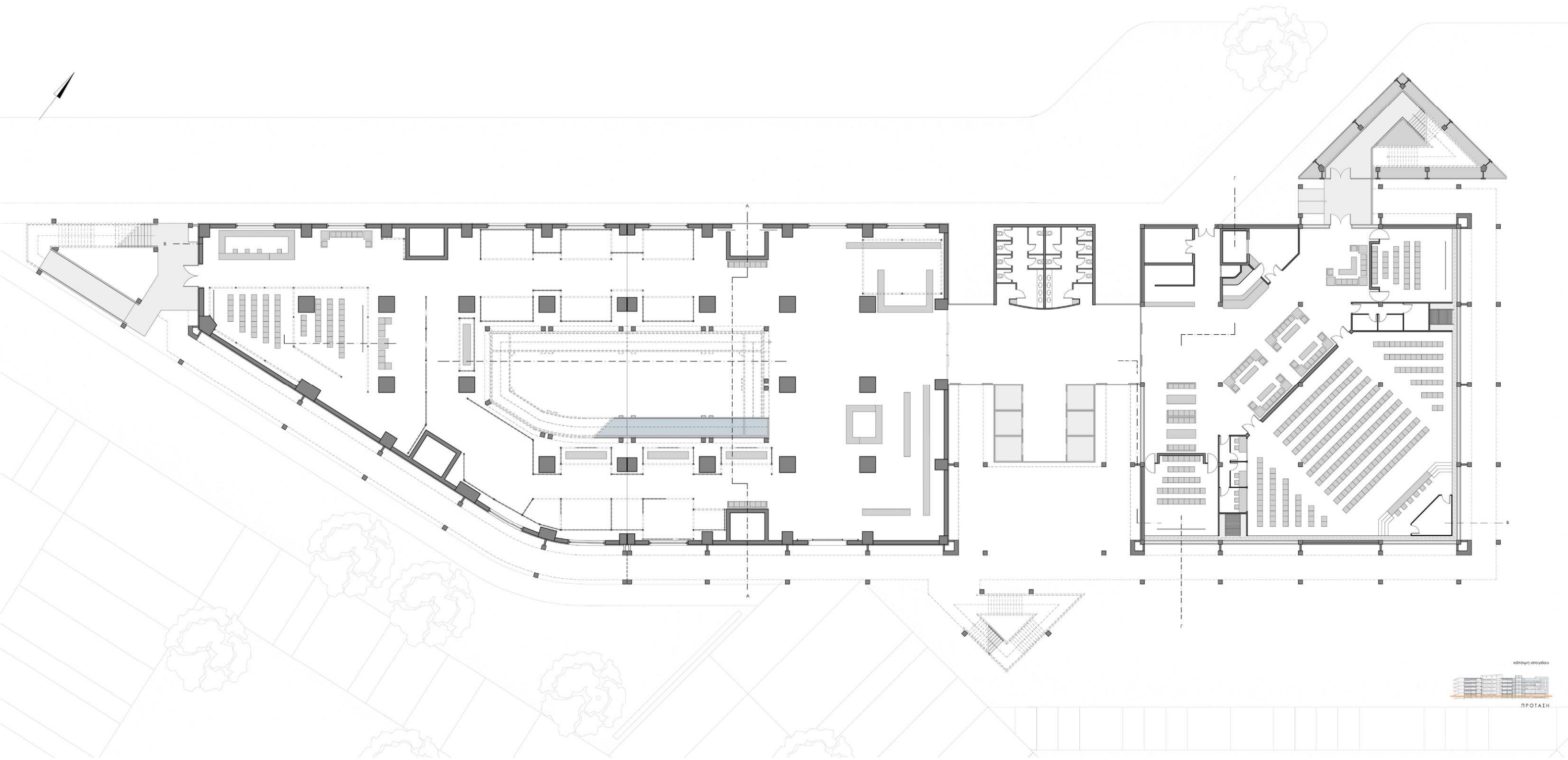
βορειοανατολική όψη

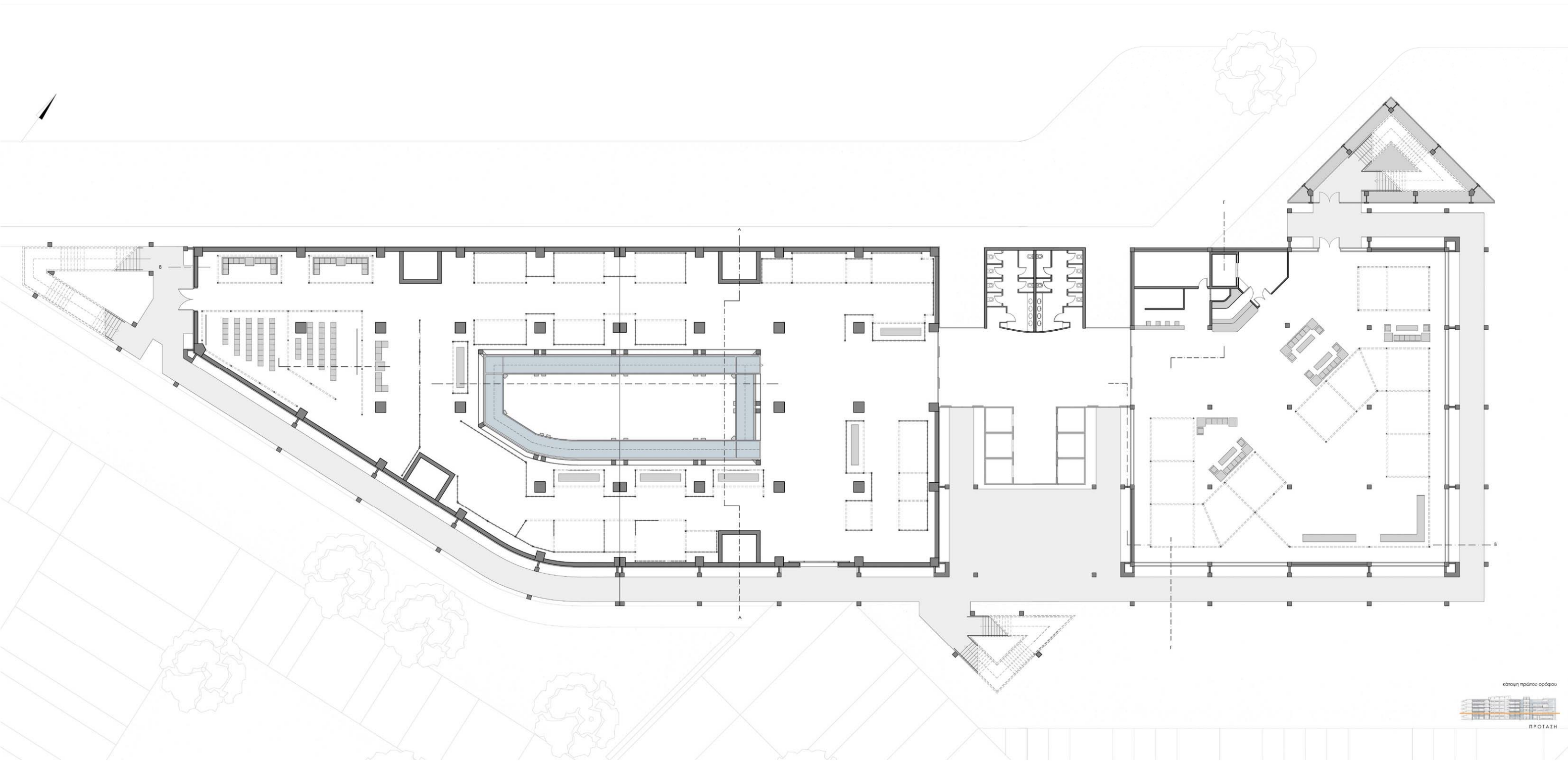
πρόταση

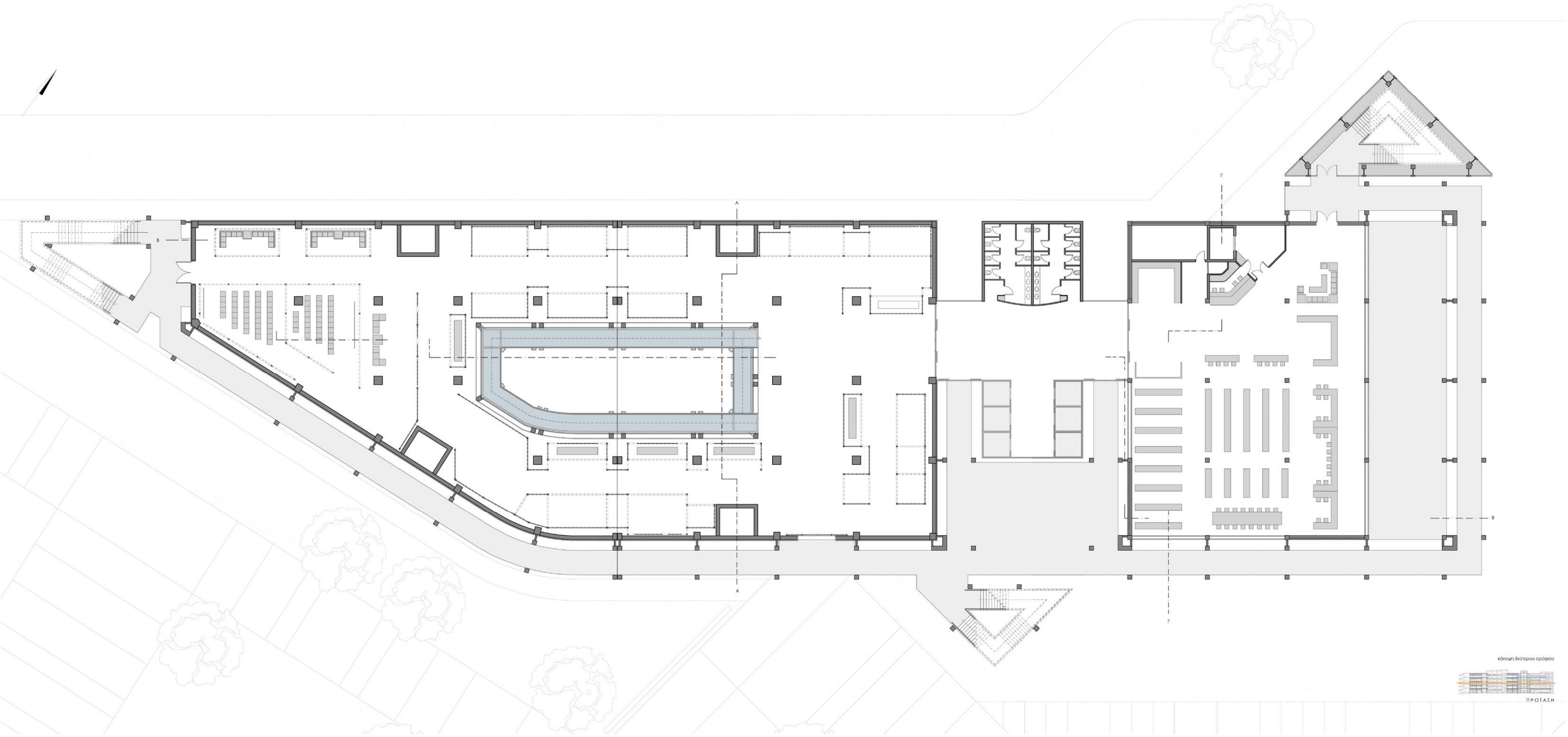

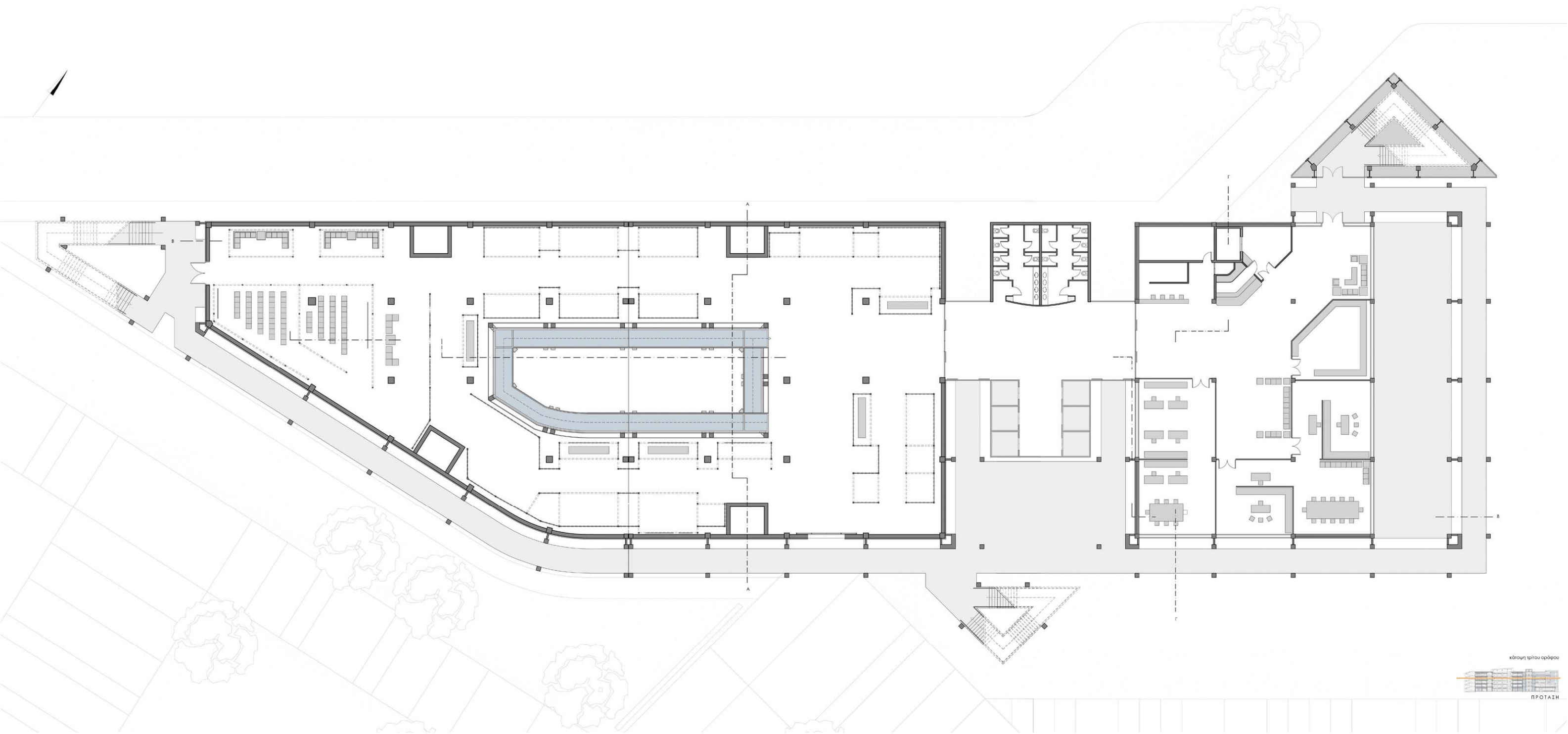
τοπογραφικό
κλίμακα 1:500

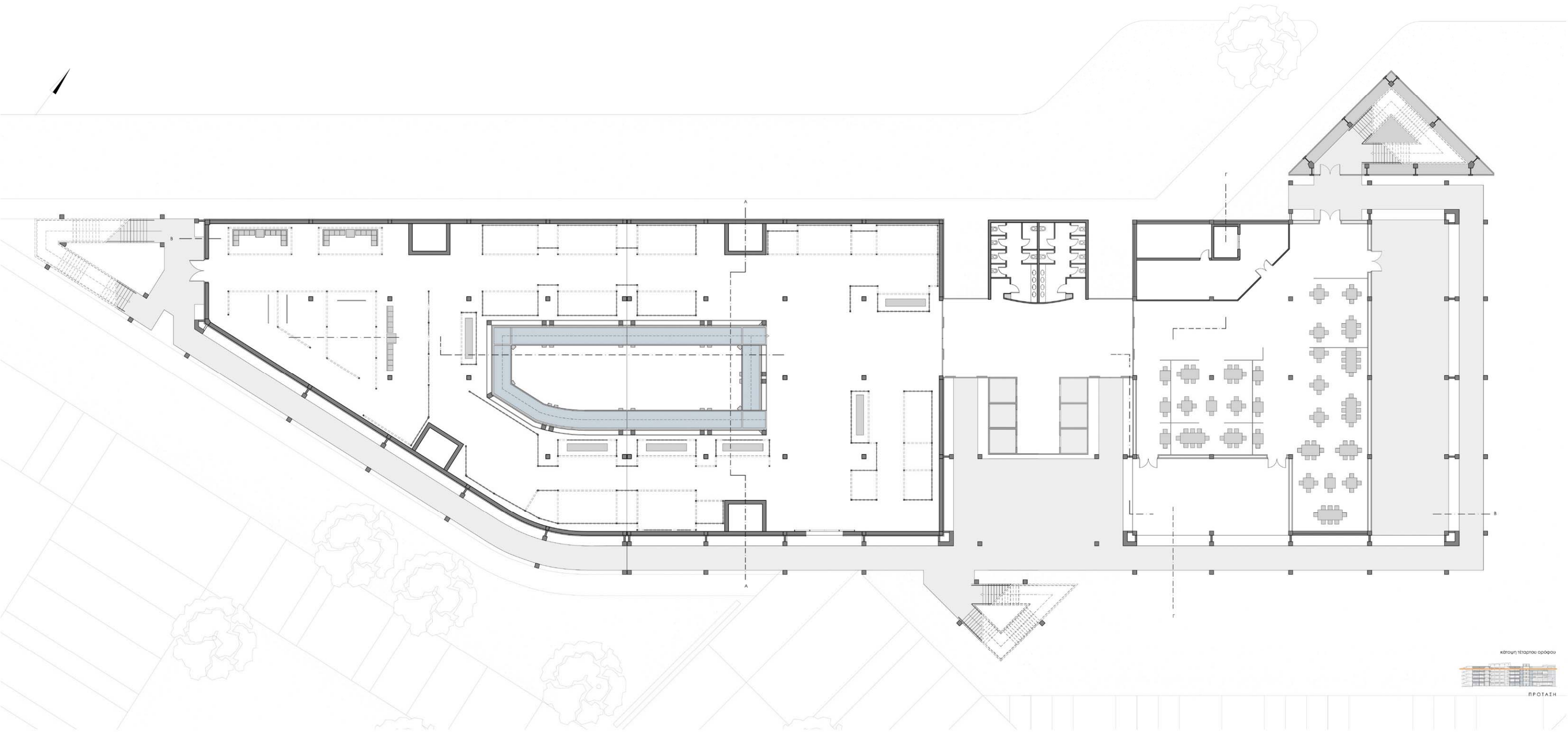
ΠΡΟΤΑΣΗ

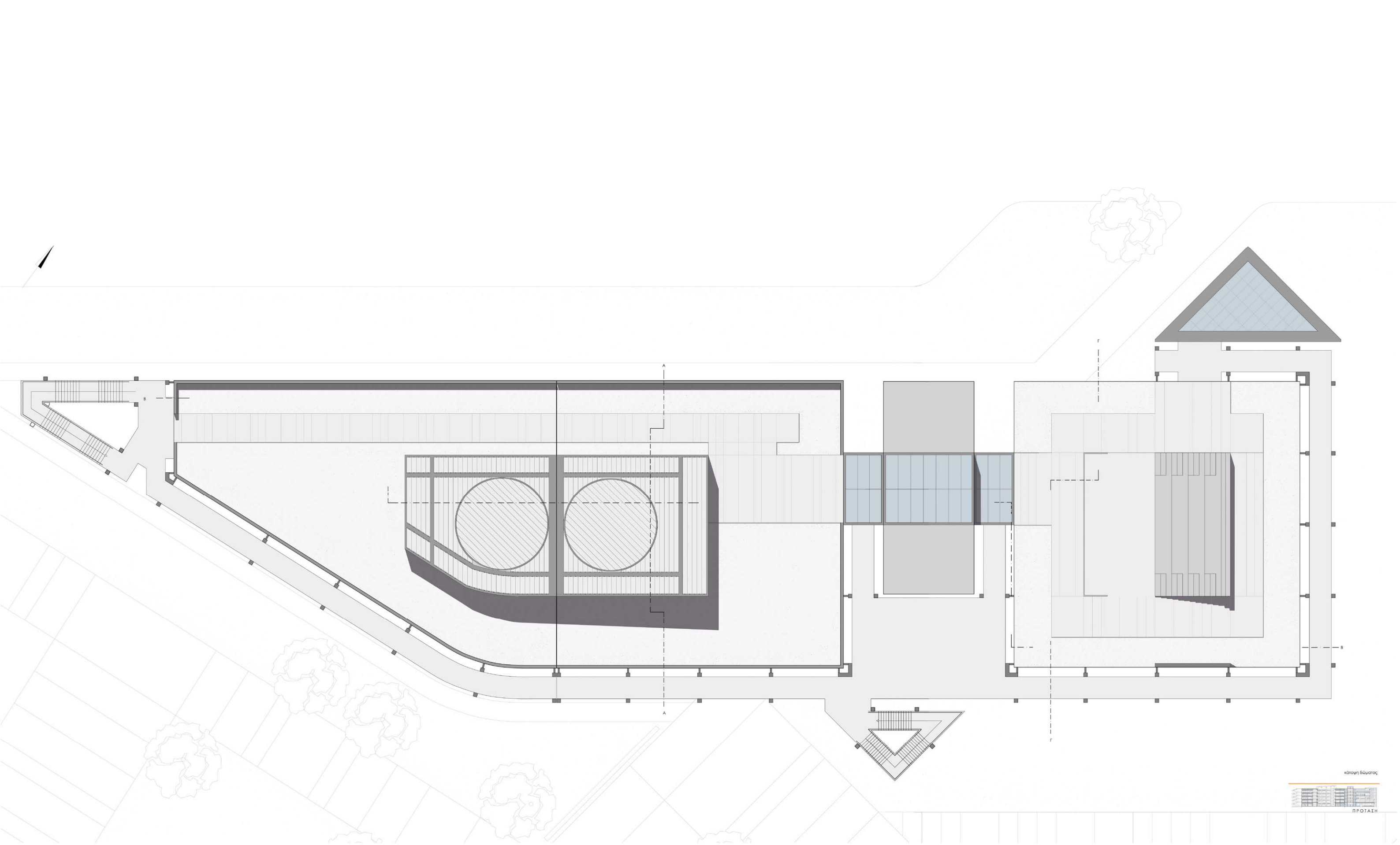

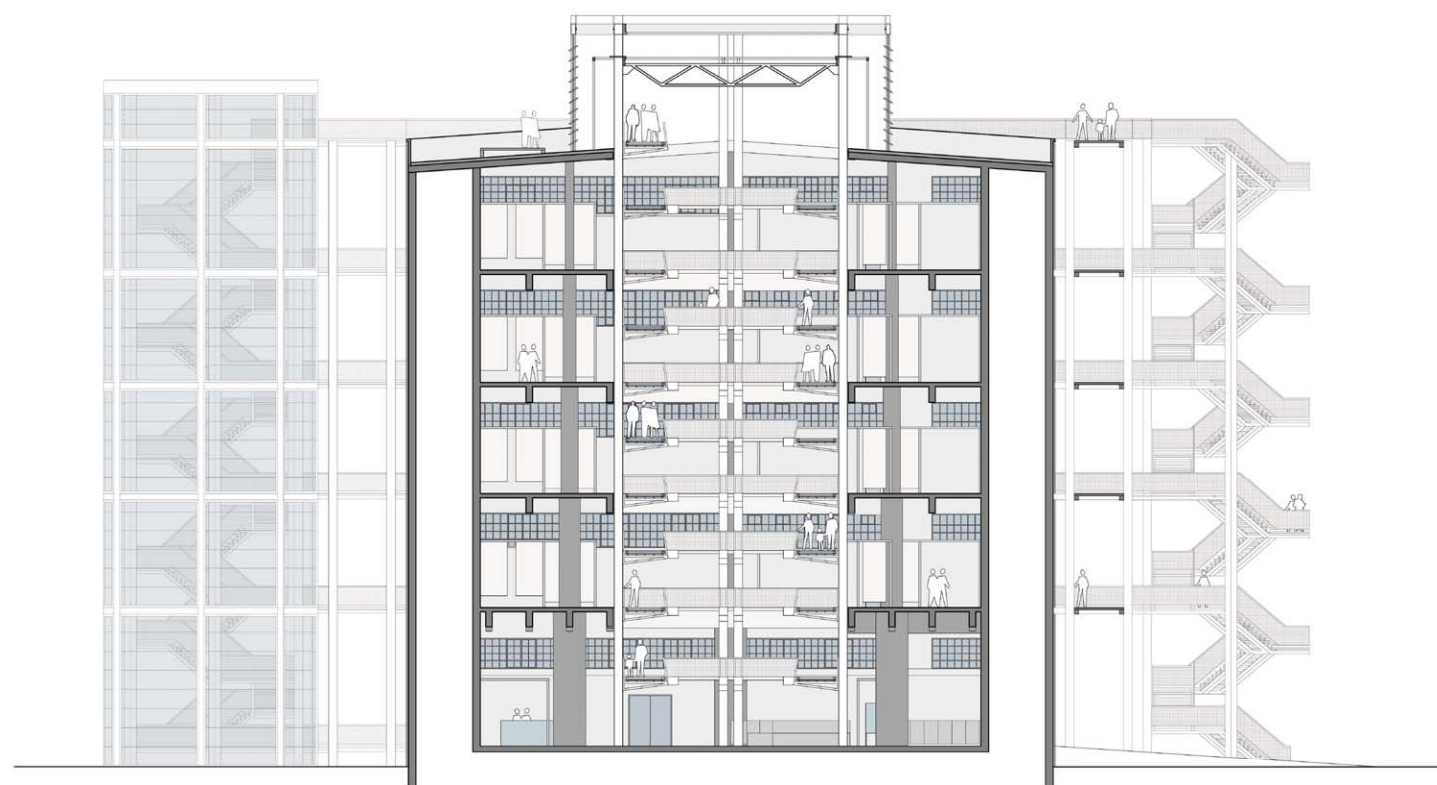

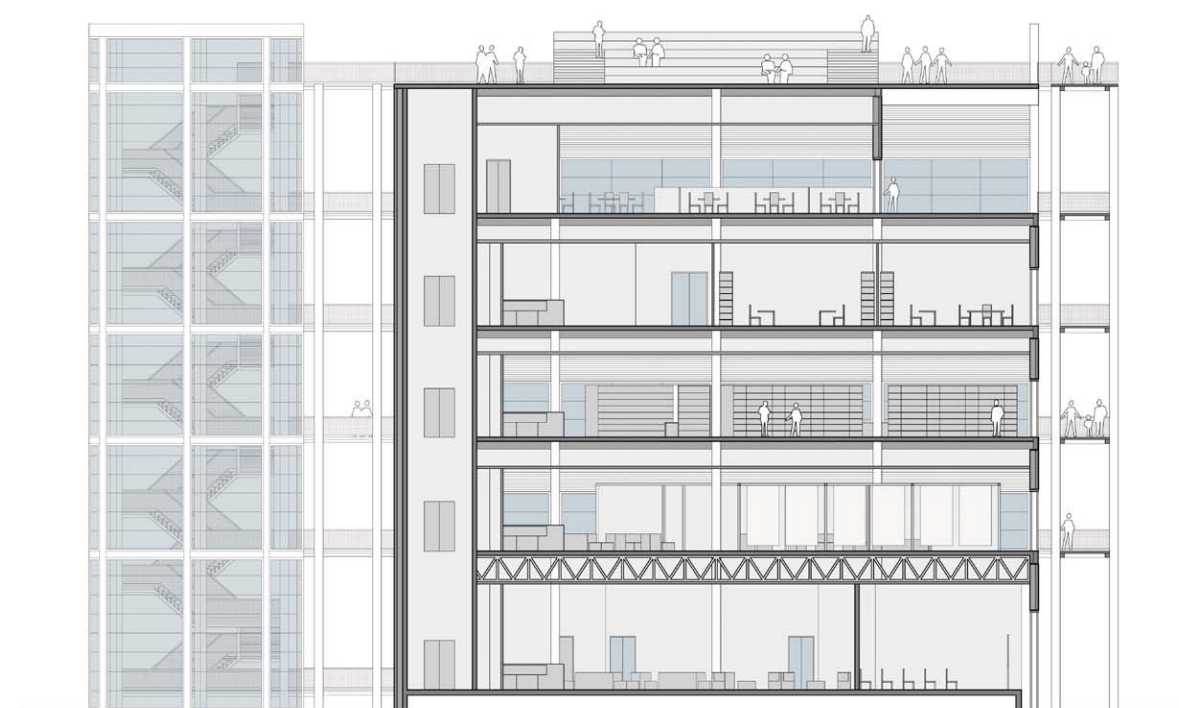

τομή A-A

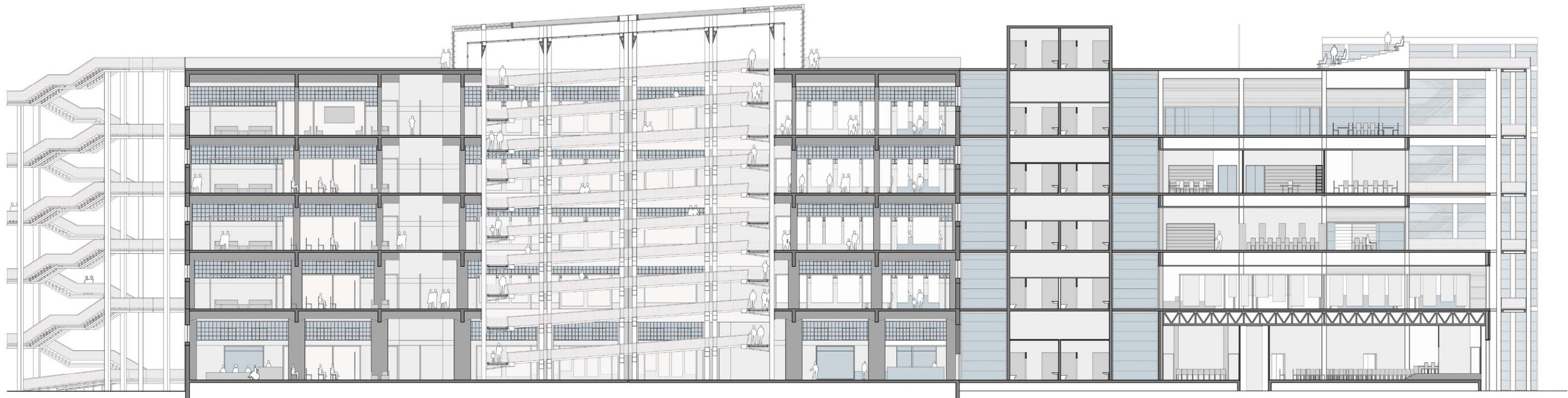
ΠΡΟΤΑΣΗ

τομή T-T

ΠΡΟΤΑΣΗ

τομή Γ-Γ

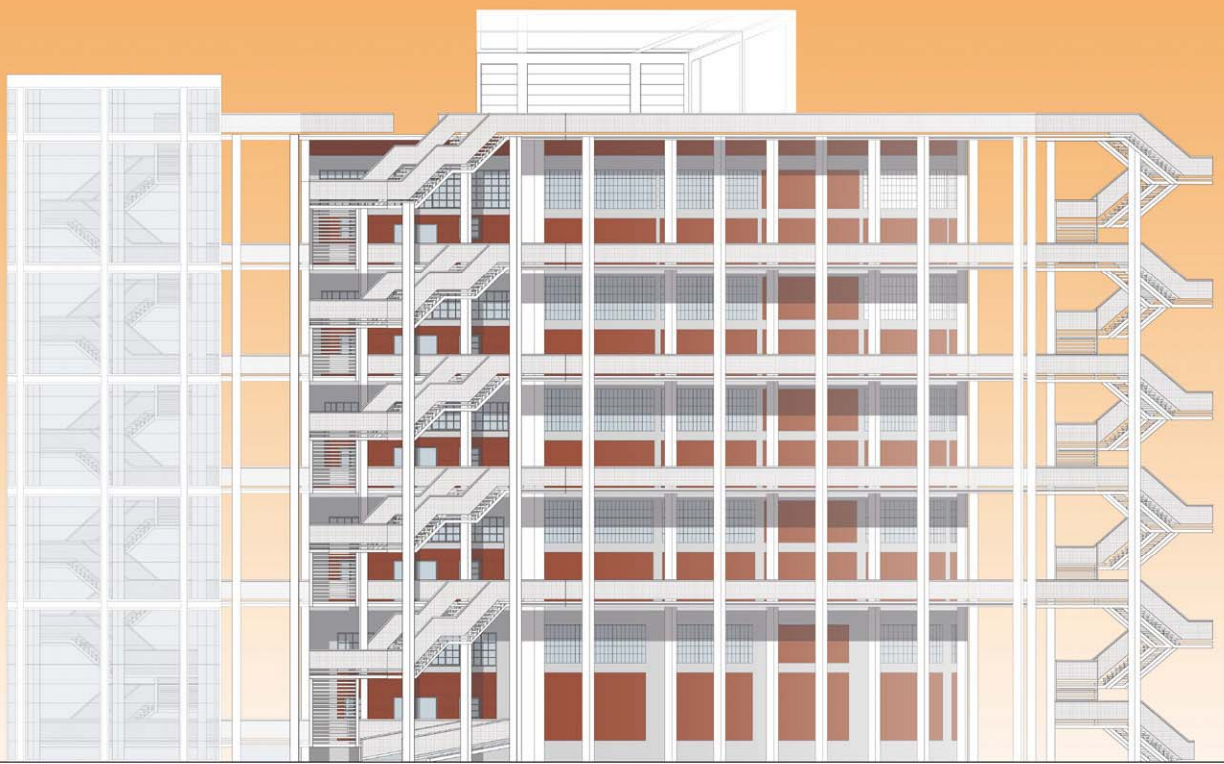
ΠΡΟΤΑΣΗ

Βασιλική Σπη

ΠΡΟΤΑΣΗ

νοτιοανατολική όψη

βόρεια-ανατολική όψη

